ଓଡ଼ିଶା-ମଧୁଚକ୍ର







ପ୍ରାଚୀ ସମିତି

ଚଉତିଶା-ମଧୁଚକ୍ର

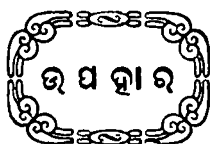
(ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡ)

ପ୍ରାଚୀ ସମିତି ପକ୍ଷରୁ
ଶ୍ରୀ ବିଚ୍ଛନ୍ଦଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ବି. ଏ. ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
ସଙ୍କଳିତ
ଓ
ଚଉତିଶା ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଟୀକା ସହ
ସମ୍ପାଦିତ

ପ୍ରକାଶକ
ପ୍ରାଚୀ ସମିତି
କଟକ
୧୯୩୩
[illegible]

ପ୍ରଥମ ମୁଦ୍ରଣ ଏକସହସ୍ର

ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ
ପ୍ରାଚୀ ବୁକ୍‌ଷ୍ଟଲ୍
ପୋ: ଅ: ଗୃନନାଚୌକ,
କଟକ ।


ଉପହାର

ସୂଚୀପତ୍ର

୪୬ କୋଷ—ଚଷ୍ଠାଭ୍ର ଚଉତିଶା (ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ) ପୃ ୧

୪୭ କୋଷ—ଜଶୋଣ୍ଡି ଚଉତିଶା (ପୀତାମ୍ବର ଭଞ୍ଜ) ପୃ ୪

୪୮ କୋଷ—ସଙ୍ଗିନୀ ଚଉତିଶା (ସଦାନନ୍ଦ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମା) ପୃ ୧୦

୪୯ କୋଷ—ସୀତାବିଚ୍ଛେଦ ଚଉତିଶା (ପରମାନନ୍ଦ) ପୃ ୨୨

୫୦ କୋଷ—ରାଧାମାଧବ ଚଉତିଶା (ମଦନ) ପୃ ୨୮

୫୧ କୋଷ—କମଳଦଳ ଚଉତିଶା (ଗୋକୁଳ ନରେନ୍ଦ୍ର) ପୃ ୩୪

୫୨ କୋଷ—ରାଧାମୋହନ ଚଉତିଶା (ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ) ପୃ ୪୦

୫୩ କୋଷ—ସାରଙ୍ଗଦୂତ ଚଉତିଶା (କୃପାସିନ୍ଧୁ ସୁମନ୍ତ) ପୃ ୪୬

୫୪ କୋଷ—ରାଧାବିରହ ଚଉତିଶା (କେଶବ) ପୃ ୫୮

୫୫ କୋଷ—ଉଦ୍ଧବ ଚଉତିଶା (କୃପାସିନ୍ଧୁ ସୁମନ୍ତ) ପୃ ୬୯

୫୬ କୋଷ—ରସକଦମ୍ବ ଚଉତିଶା (ଲୋକନାଥ ଧୀବର) ପୃ ୭୫

୫୭ କୋଷ—ଫୁଲବଉଳବେଣୀ ଚଉତିଶା (ବୈଷ୍ଣବଚରଣ) ପୃ ୮୩

୫୮ କୋଷ—କୋଳାହଳ ଚଉତିଶା (ଅଜ୍ଞାତ) ପୃ ୮୮

୫୯ କୋଷ—ପ୍ରୀତିଚିନ୍ତାମଣି ଚଉତିଶା (ବୈଷ୍ଣବଚରଣ) ପୃ ୯୮

୬୦ କୋଷ—ରାଧାକୃଷ୍ଣ ମିଳନ ଚଉତିଶା (ସୁଦର୍ଶନ ପଟ୍ଟନାୟକ) ପୃ ୧୦୬

ଚଉତିଶା ମଧୁଚକ୍ର

ଚିତାଉ ଚଉତିଶା

(ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ)

ରସିକ ପ୍ରେମିକ କଳାପ୍ରାଣ ଏହି ଉତ୍କଳୀ ଜାତିର ଅନ୍ତରାତ୍ମା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଭାବେ କବିକୁଳ ସମ୍ରାଟ୍ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ କବିତାରେହିଁ ପ୍ରତିଫଳିତ । ଏହି ଚିତାଉ ଚଉତିଶାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅବୟବରେ ଭଞ୍ଜ କବିଙ୍କ ରସିକତାମାଧୁରୀ ମାଦକତାମାଧୁରୀ ପ୍ରତିଭାର ବହୁ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ମହାର୍ଘ୍ୟରୂପେ ସନ୍ନିବେଶ ରହିଅଛି । ସେହିକୋଟି ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଗୌରବ ଭଞ୍ଜବୀରଙ୍କ ସଂଗୃହୀତ କ୍ଷୁଦ୍ର କବିତା ମଧ୍ୟରୁ ଏ ଚଉତିଶାଟି ଏକତମ ।

ଅଷ୍ଟାଦଶଶ୍ରୁତି ବାଣୀ

କନକକୁମ୍ଭକୁଚରେ ଚିତ୍ତ ଥାଉ
ଖଞ୍ଜନନେତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମୁଖକୁ ଚାହାଉ
ଗୋରେ ! ତୋ ଶ୍ରୀମୁଖ ଦେଖିଲା ଦିନ୍
ଘଡ଼ିଏ ଅନ୍ତର ନୋହିଲ ମନ୍
କରେଷ୍ଟ ଏହି ଧ୍ୟାନ
ଚନ୍ଦ୍ରବଦନା ! ମୁଁ ତୋର ଅଧୀନ । ୧ ।

ଛଇଲ ରମଣି ! କଲେ ନିରାଶ
ଜୀବ ଯିବ ନଷ୍ଟେ ଶମନ ପାଶ
ଝଟକନ୍ଧାହି ! ଦୟାଳୁ ବୋଲାଇ
ନିର୍ଦ୍ଦୟା ମୋଠାରେ ହେଲୁ କିପାଇଁ
    ଠେକ ଭାଗ୍ୟ ଥିଲେ
ଟିକେ ଦୟା ଜଣି ନେବ ତୋ ଭୁଲେ । ୨ ।

ଢାଳମ୍ବଦନ୍ତ୍ର ! ଚନ୍ଦ୍ର, ମୁଁ ଚକୋର
ଛାଲେ ମୁଁ ଗୃଢ଼କ, ତୁ ଜଳଧର
ଅଙ୍ଗନା ମୁଁ ହଂସ, ତୁ ମାନସର
ତଥା ତୁ ମାଲତୀ, ମୁଁ ମଧୁକର
    ଥରେ ଗୃହ୍ଣୁ ଘେନ
ଦରହାସି ! ମୁଁ ପିଣ୍ଡ, ତୁ ଜୀବନ । ୩ ।

ଧନ ତୁ ଧନ, ମୁଁ ନିଧନ ଅଛି
ନ ଘେନଲେ କେହ୍ନେ ହେଲା ଦୃପୁଛି
ପୂର୍ବେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଥିଲେ ଶିବ
ପୃକ୍ଷିସାରସାକ୍ଷି ! କରୁଣା ହେବ
    ବାଳା ! ଘେନ ଏବେ
ଭଲ ମନ ମୋର ଲାଗଇ ତୋତେ । ୪ ।

ମୋତେ ଏହି ସେବା ଦେବୁ ରେ ସହି !
ଯୁବତୀମଣି ! ମୋ ମାଗୁଣି ଏହି
ରମା ! ମୁଁ ପିନ୍ଧାଉଥିବି ବସନ
ଲଳନା ! ଭଙ୍ଗି ଦେଉଥିବ ପାନ
    ବର୍ତ୍ତୁଳ ଉରଜେ
ଛନ୍ଦାରେ ଚିହ୍ନ ଲେଖୁଥିବି ମୁଁ ଯେ । ୫ ।

ଯୋଡ଼ିଣି ! ମୋ ପଦର ପ୍ରଭୁ ହୋଇବୁ
ଶିରେ ଘେନିବି ଯାହା ଅଜ୍ଞା ଦେବୁ
ହରିଣନୟନ ! ଝଟବଙ୍କା-ଯାଉ !
ଯେବେ ଦେବୁ ଏଥି ପ୍ରଭୁ ଉତ୍ତର
ଯିତଭୂଷା ! ଏହୁ
ଯେବେ ଉପେନ୍ଦ୍ର ସାରବର କହୁ । ୭ ।

କିଶୋରୀ ଚଉତିଶା

(ପୀତାମ୍ବର ଦାସ)

ପୀତାମ୍ବର ରଚିତ ଏହି କମନୀୟ ଚଉତିଶାଟି ଶ୍ରୀ ଖଣ୍ଡପଡ଼ାର ଶ୍ରୀ ଦେବରାଜ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଏ କବିଙ୍କର ଅନ୍ୟ କବିତା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ହସ୍ତଗତ ହୋଇନାହିଁ । ଶ୍ୟାମ ପ୍ରେମ ଲାଗି କଳଙ୍କବରଣେଚ୍ଛୁ ଗୋପାଙ୍ଗନାଙ୍କ ମନୋଭାବ ଏହି ଚଉତିଶାରେ ଅତି ମଧୁର ଭାବରେ ପାଇଅଛି । ''ଜାଣି ମୁଁ ପରନେ ଗର୍ବ ଲଭିଥିଲି ଗଳାରୁ କଳଙ୍କମାଳ'' ପ୍ରଭୃତି ପଂକ୍ତି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ପ୍ରତିଭାର ନିଦର୍ଶନ ।

ସଖି ! ଶୁଣିଥା ଗୋ ! ଶ୍ୟାମ ଯେଣୁ ମୁଁ ସହୁଛି ଯେତେ ଦୋଷ ।

କି ଯୋଗେ କମଳନେତ୍ରଙ୍କୁ କାଳିନ୍ଦୀ
ପୁଳିନେ ଦେଖିଲି ଦିନେ ।
କି କରିବ ସେହି ଦିନୁ ସେହି ରୂପ
ଦିଶେ ଶୟନେ ସ୍ୱପନେ । ୧ ।

ଖରେ ସେ ମୋତେ କଟାକ୍ଷେ ଅନାଇଲେ
ଅଳ୍ପ ହସ ହସ ହୋଇ ।
ଖାଇବା ଖେଳିବା ସେଦିନୁ ଛାଡ଼ିଲି
ଏକା ଦିଶୁଛନ୍ତି ସେହି । ୨ ।

ଗଣ୍ଡଦେଶେ ତାଙ୍କ ମକରକୁଣ୍ଡଳ
ନାଚୁଥାଇ କୋଟି ରବି ।
ଗଳାଇ ସରି ମୋ ହୃଦୟ-ଘୃତକୁ
ଭାବ ନୀଳମଣି-ଛବି । ୩ ।

ଘନଶ୍ୟାମ ଦିନେ ଲେଖିଥିଲେ ମୋତେ
ଯେତେ ଦେନାଦେନ କରି ।
ଘାଉଥ ଦାରୁଣୀ ପ୍ରାଏ ମୁଁ ଦଉଛି
ନୋହୁଛି ତାଙ୍କୁ ନିବାରି । ୪ ।

ନବଘନେ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥିତ ହେଲା ପ୍ରାଏ
କପୋଳେ ଚନ୍ଦନ ବୃନ୍ଦ ।
ଙାହିଁ ନାହିଁ କାହିଁ ବଧୂଲଅଧରେ
ହସୁଥାନ୍ତି ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ । ୫ ।

ଚତୁରବର-ଶ୍ରୀମୁଖ ନ ଚାହିଁବି
ବୋଲି ମୁଁ ନିୟମ କଲି ।
ଚାହିଁଲା ବେଳରୁ ଚିତ୍ତ ବୁଡ଼ିଗଲା
ଏବେ ଝୁରି ଝୁରି ମଲି । ୬ ।

ଛଟ କରି ଏକା ଥରେ ସେ ମୋହନ
ଭଙ୍ଗିକି ଦେଲା ଅନାଇଁ ।
ଛନ୍ଦ କନ୍ଦୁନାହିଁ କେହ୍ନ ମୁଁ ବନ୍ଧିବି
ଏବେ ଛାଡ଼ି ପାରୁ ନାହିଁ । ୭ ।

ଜଗତଯାକ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ବୋଇଲେ
ଜନେ ଦେଲେ ନାନା ଗାଳି ।
ଜାଣି ମୁଁ ଯତନେ ଗୁନ୍ଥି ଲମ୍ବାଇଲି
ଗଳାଁରୁ କଳଙ୍କ-ମାଳି । ୮ ।

ଝଗଡ଼ା ହୋଇ ନଣନ୍ଦ ଯେତେ ବୋଲେ
ଅସର ନ ଥାଇ ତାର ।
ଝଞ୍ଜାବାତ ପ୍ରାଏ ଝାଡ଼ି ପକାଉଛି
ତନବାଲ୍ଲିଶ୍ରିକି ମୋର । ୯ ।

ନୃପନନ୍ଦନୀ ହୋଇଣ ସଖି ମୋର
ଲଲାଟେ ଥିଲା ଏ ଦଶା ।
ନୋହୁ ସେ ପ୍ରୀତି ପ୍ରସଙ୍ଗ ବେଳୁଁ ବେଳ
ହେଲାନ ଭଗାରହସା । ୧୦

ବରଜନାଗରୀ ଯେତେକ ଅଛନ୍ତି
ସଙ୍ଗେ ନେଉଛନ୍ତି ଧନ ।
ବଜ୍ରର ତ ଥରେ ମୋ ସମ ପାତକୀ
ନାହିଁ ଯେ ତିନି ଭୁବନ । ୧୩ ।

ଭାଜନ୍ମ ବୋଇତ ପ୍ରାୟେ ମୋ ଭରସା
ବେଳୁଁବେଳ ଗଲା ଖସି ।
ଭାସୁଛି ଦୁଃଖେ କୃଷ୍ଣ ମୁଖ ନ ଦେଖି
ଉପୁଡ଼ି ଯାଉଛି ଆଖି । ୧୪ ।

ମଦନମୋହନ ଏଁକା ମୋ ନୟନେ
ବାସ କଲେ ଯେଉଁ ଦିନୁ ।
ମନ ନୟନ ତାହାଙ୍କର ହେଲାନ
ଛାଡ଼ିକଲ ମୋର ତନୁ । ୧୫ ।

ଜନମ କାଳୁଁ ଜପାମାଳ କରି ମୁଁ
ଗଣାଇ ସନ୍ତାପଶ୍ରେଣୀ ।
ଛପୁଛି ତକର ଦ’ଷ୍ଟ୍ର ଅଷର
ମନକୁ ଯତନେ ଆଣି । ୧୬ ।

ରଖିଲି ଯତ୍ନେ ସେହିଦିନୁ ଜୀବକୁ
ଦେହରେ ରହିଲା ନାହିଁ ।
ରାତି ଦିବସ କଣ୍ଠରେ ସୂଚି ପ୍ରାଣ
କରିଅଛି ବାଟ ଚାହିଁ । ୧୭ ।

ଲେଖି ଲେଖିଣ ମଥାରେ ମୁଁ ଗାରକୁ
ଛାର କଲି କରଜକୁ ।
ଲାଜ ଓଜ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସବୁ ଦୂରକଲି
ଆଶା ଛାଡ଼ି ଜୀବନକୁ । ୧୮ ।

ବଳାଇଲି ବୁଦ୍ଧି କୃଷ୍ଣ ପାଦେ ଦାସୀ
ହେବ ବୋଲି ପ୍ରାଣସହି !
ବୃଷସମ କର ମୋଦର ଏ ଖଳ
ବାଣୀ ବଜ୍ରପାତ ସହି । ୨୯ ।
ସଦନକ ବୋଲି ପ୍ରୀତିକ କଲି ସେ
ହେଲକୁ ହେଲା ବିଷମ ।
ସାର୍ଥ କଲି ପୁରୁଷାର୍ଥ ହୃଦ କରି
ଜନ ମୁଖେ ମନ୍ଦ ନାମ । ୩୦ ।
ସହିଲି ନାନା ଧିକ୍କାର ବଚନକୁ
ରହିଲି ପାଷାଣ ପରି ।
ସୁପର୍ଣ୍ଣୀକୁ ସର୍ପ ପରି ଖଳ ଜନ
ଦେଖି ରହିଛନ୍ତି ଡରି । ୩୧ ।
ସଙ୍ଗ ନ ଥାଇ ବଚନ କହିବାକୁ
ଦେଖିଲେ ଶାଶୁ ବଦନ ।
ଶ୍ୟାମ ପଟ୍ଟଡୋର ଗଳେ ଲମ୍ବାଇଲେ
ଅନ୍ତ ହେ ରହେ ଜୀବନ । ୩୨ ।
ହରଷ ଶୋକରେ ଶ୍ରୀ ଯଶୋଦା ସଖୀ-
କର ଧରି ଏବେ କହି ।
ହୋଇ ସୁଖରେ ଚଲ ଶ୍ୟାମ ପାଶକୁ
ଲଜ୍ଜାରୁ ସବୁ ମଣାଇ । ୩୩
ହିତମଣ୍ଡନ ଶ୍ରୀ ଯଶୋଦା-କିଶୋର
ବେନି ବେଶ ମନୋହର ।
କ୍ଷେମେ ପୀତାମ୍ବର ଭଞ୍ଜ ବୋଲେ ସତେ
ଦେଖୁଥିବ ନେତ୍ର ମୋର । ୩୪ ।

ସଙ୍ଗିନୀ ଚଉତିଶା

(ସଦାଶିବ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମା)

ପ୍ରେମଚନ୍ଦ୍ରାନନି ଚଉତିଶା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସଦାଶିବ (ସଦାନନ୍ଦ) କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଓ ଯଥାର୍ଥ କୁହାଯାଇଅଛି ଯେ ଉତ୍କଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ବିଷୟ ବିଚାରର ସମ୍ୟକ୍ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଅବକାଶ ପାଇ ନାହିଁ । ଯଦ୍ୟପି ଅଦ୍ୟାବଧି ସେତେବେଳେ ନିଶ୍ଚିତ ସାହିତ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଯେ ଜଣେ ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ଛନ୍ଦପତି ଆସନର ଅଧିକାରୀ ଏହା ସର୍ବ-ସାଧାରଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ ହେବ ଏବଂ ସାହିତ୍ୟ-ଇତିହାସ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କର ନାମହିଁ ଉଚ୍ଚଭୋଗ୍ୟ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥଳରେ ସସମ୍ମାନେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବ । ଏତାବତ୍ ଅପ୍ରକାଶିତ ଏହି ସଙ୍ଗିନୀ ଚଉତିଶାହିଁ ଏହି ଉକ୍ତିର ସାରବତ୍ତାର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ।

କେଉଁ ରସିକ ରସ- ନିଧି ବଚନ
ଭେଦିଲା ମନରେ ଭଲ ରେ
କହେ କି କରିବ ଦଶେ ଦଶେ ଦିଶୁ—
ଅଛୁ ତ ମୋ ଗଳାମାଳ ରେ
ସଙ୍ଗିନ !
କେହି ପାସୋରିବ ତୋତେ ରେ
କାମଦେବ ଇନ୍ଦ୍ର— ଚାନ୍ଦ କରୁଥିବ
ନିରନ୍ତେ ଦେଖାଇ ମୋତେ ରେ । ୧ ।

ଖେଳାଇ ଟୋକା ଭଲେ ଖୋଜି ଗୁହିବା
ବଚନ ଯିବ କି ମନୁ ରେ
ଗଣେଣୀ ଦାସ ସହିତ୍ୟେ ମୁଁ ଯେ ତୋତେ
ଚନ୍ଦନ-ଧନା-ବର୍ତ୍ତନ୍ ରେ
ସଙ୍ଗିନ !
ଖୋଜିଲେ ଆଉ ନ ପାଇ ରେ
ଖୁବ ଖୁବକେ ବ୍ରହ୍ମା ଇନ୍ଦ୍ର ପଦହିଁ
ପାଦତଳେ ନ ଯୋଗାଇ ରେ । ୨ ।

ଗେଲାଇ ଗେଲାଇ ଗୋଡ଼ କର ତୁଣ୍ଡ
ଚମ୍ବନ ଯାଚନ୍ତି ହୋଇ ରେ
ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳପାଣ୍ଡୁ ଲେଉଟାଇ ଲାଜ
ମାଡୁଛ ଯେ ବୋଲୁଥାଉ ରେ
ସଙ୍ଗିନ !
ଶୁଣି ହୋଇଥାଇ ଭାବା ରେ
ଶୁଆଁର ସ୍ୱଣ — ଗ୍ରାହକ ହେଲା ପ୍ରାଣେ
ମୋତେ ପୁଣି କଲୁ ଏହା ରେ । ୩ ।

ଘୃଣିତ କଣ୍ଠ ନୟନ ଅନ୍ତରେ ଯେ
ନ ଗ୍ରହିଁଲା ପରା ଗ୍ରହୁଁ ଯେ
ଯୋଗୀ ଫୁଲାଇ ଅଧରେ ଦରହାସ
ରଖି ମନ ରଞ୍ଜୁଥାଉ ରେ
ସଙ୍ଗିନୀ !
ଦେଖିଲେ ଯେବେ ସେମାନ ରେ
ଘଡ଼ିଏ ନ ରହି ଫାଟେନା ହୃଦୟ
ତୋ ସ୍ତନ ମର୍ମ କଠିନ ରେ । ୪ ।

ନଦୀବନ୍ଧରୁ ଏ ଯୋଗରୁ ଅବା ମୁଁ
କରିଥିଲି ତୋତେ ପିଠେ ରେ
ନୟନେ ନୀର ରଖି କଥା ନ କହୁ
ଭୂଷଣ ପରା ବମ୍ଭୋଷ୍ଟି ରେ !
ସଙ୍ଗିନ !
ନିଜ ସେବକ ମୁଁ କହୁ ରେ
ନାହିଁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭ କୋଳକୁ ନ ଯୋଗାଇ
ବୋଲୁ ଯେ ରୁଷିଲା ହୋଇ ରେ । ୫ ।

ଚନ୍ଦ୍ରମା କିରଣେ ଚନ୍ଦନ ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ ଯେ
ବ୍ୟାକେ ଥିଲି ନିଦ୍ରା ଯାଇ ରେ
ଚହିଁ ତୋ ସେ ଶୋଭା ଚକ୍ଷୁ ଦେଖି ଲୋଭା
ଚୁମ୍ବନ ଅଞ୍ଚଳ ନେଇ ରେ
ସଙ୍ଗିନି !
ଚିତ୍ତେ ଧରୁ ନାହିଁ ତୋର ରେ
ଚମକ ପଡ଼ି ଚୋର ଧରା ପଡ଼ିଲା
ବୋଲି ନ ଛାଡ଼ିଲୁ କର ରେ । ୬ ।

ଛଇଳୀ ତୋ ପରି ଭୁଲ ଜାଣିବାକୁ
ତିନି ଭୁବନେ କେ ନାହିଁ ରେ
ଛଇଳ ଅବାଇ ଠାରେ ଦେଉଥାଉ
ଏ ପରି ଭ୍ରମର ମୁହଁ ରେ
ସଙ୍ଗିନି !
ଛାର କେ ଅଛି ସମାନ ରେ
ଛଡ଼ ଠେକାଇଲି ଯୁବାବୃନ୍ଦରେ ମୁଁ
ଏବେ କଲି ବହୁ ମାନ ରେ । ୭ ।

ଜଗତଯାକ ଚୋର ମୋର ପୀରତି
ଜାଣନ୍ତି ଯେ ଲୋକ ଠେକ ରେ
ଜୀବନ ଥାଉ ବହୁ ଯାହା ବିହ୍ୱଳା
ହୋଉ ମୋ ପରାଣ ଧିକ ରେ
ସଙ୍ଗିନି !
ଜଥିରକ ପରି କରି ରେ
ଜିତିଲେ ହାରିଲେ ତୋ ସଙ୍ଗ ଛନ୍ଦେହୁଁ
ଅଉ ନିବର୍ତ୍ତି ନ ପାରି ରେ । ୮ ।

ଝାଳ ଗଳନ୍ତେ ମୋ   ମୁଖରୁ ବସନ-
ପ୍ରାନ୍ତେ ପଶି ପୋଛି ଦେଉ ରେ
ଝଡ଼ ଗଲା ଏବେ   ଖସାଇ ମୋହର
ଅଧା କେ ବୋଲିବ ଆଉ ରେ
ସଙ୍ଗିନ !
ଝୁରୁ ଅଛୁ ଦେହ ମୋର ରେ
ଝୁରିବ ନାହିଁଟି   ବୋଲି ଯେ ମେଲାଣି
ଦେଲକୁ ଧରିଛୁ କର ରେ ।୯।

ନଖ ଦନ୍ତ ଘାତ   କ୍ଷତ ହୋଇଥିଲେ
ଦେଖାଉ ଏ ଛପ କାହୁ ରେ
ନ ଅଟିବି ଆଉ   ସଖୀଙ୍କ ପାଖରୁ
ପରିହାସ ନ ସହଇ ରେ
ସଙ୍ଗିନ !
ନୂଆ ନୂଆ ଭଙ୍ଗି ତୋର ରେ
ନାଗର ପଣ ମୋ   ତୋ ସଙ୍ଗରୁ ଯୋ
ନ ଜାଣିବେ ଭ କ ନର ରେ ।୧୦।

ଟାହିରେ ଦନେ   ପ୍ରବଳ କହୁ ନାହୁଁ
ଦାସବତ୍ସଲା କିଶୋର ରେ
ଟାଣ କରି ମାନି   ଥରେ କହୁଅଛୁ
ପୂରୁଷେ ଭ୍ରମର ପର ରେ
ସଙ୍ଗିନ !
ଟଳିଗଲା ତେତେ ସୁଖ ରେ
ଟଙ୍କଧନ୍-ପରି—   ଶରକୁ ମୋ ହୃଦ
ହୋଉଅଛୁ ଏବେ ଲକ୍ଷ ରେ ।୧୧।

ଠିଆ ହୋଇଥିଲୁ ନିରଙ୍ଗିମା ହୋଇ
ଶୁକକୁ ପଢାଇ ବନେ ରେ
ଠକ ପଟେଣ ପଛୁଁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲି
ଚୁମ୍ବନ ଦେଲି ବଦନ ରେ
ସଙ୍ଗିନ !
ଟୃଲେ କହୁଅଛୁ ଯାହା ରେ
ଟିକେ ତ ନେସ୍ ବାଣୀ ପାଷାଣର ଗାର
କବିତୂର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଧା ହୃଦୟାରେ । ୧୨ ।

ଛାକନ୍ତୁ ଦନେ ପାଶକୁ ବୋଲଲୁ
ମାଗିବ ପରା ଚୁମ୍ବନ ରେ
ଡର ମାଡୁଅଛୁ କି ରୂପେ ଦେଖାଅ
କଟାକ୍ଷ କରଜ ମୂନ ରେ
ସଙ୍ଗିନ !
ଭୋଳା କଲୁ ଯେତେପର ରେ
ଡମ୍ବରୁଧର ମନ୍ଦା— ଯୋଗ ଭେଙ୍ଗବେ
ଦେଖି ତୋ ଭୂରୁ ଯୁଗଳ ରେ । ୧୩ ।

ଛମ କର ମୋତେ ଚରଣକୁ ଗୀତ
କଣ ଗାଉଥିଲୁ ବସି ରେ
ଛାଲେ ମୁଁ ଗୁପତ— ସ୍ଥାନେ ଲୁଚି ବସି
ଆହା ବୋଲି ଦେଲି ହସି ରେ
ସଙ୍ଗିନ !
ଡଳ ପଡ଼ିଲୁ ପଲଙ୍କେ ରେ
ଢାଙ୍କି ବସନ ଯା ଶ୍ରୀମୁଖେ ରହିଲୁ
ଅଧୋମୁଖେ ଭଜନ ବାଙ୍କେ ରେ । ୧୪ ।

ଅନୁରାଗ ବଳ— ବାରୁ ମୁଁ ଯେ ଦିନେ
ବାସରେ ମାତିଲି ରଙ୍ଗ ରେ
ଅଗୋ ଏ କି ଦଣ୍ଡ ବୋଲି ରସନାରେ
ଗୁଡ଼ିଲୁ ଦଶନପନ୍ତି ରେ
ସଙ୍ଗିନି !
ଅନ୍ୟମାନେ ଜଣା ନୋହୁ ରେ
ଅନୁରାଗୀ ଅନ୍ୟ— ଭଗ୍ନୀ ବିନା ତାହା
ପଢ଼ିବେ ଜାଣିବେ କାହିଁ ରେ । ୧୫ ।

ତୁ ଯେ ଥିଲୁ ଦିନେ ଗୁରୁଜନ ପାଶେ
ଶୋଇଥିଲି ଅନ୍ଧକାର ରେ
କରକରେ ନେଇ ତନୁରେ ମୋର ମୁଁ
ଦେଖନ୍ତେ କରଜ ଗାର ରେ
ସଙ୍ଗିନି !
ଭୁଜ କରି କର ଧରି ରେ
ତଳେ ଯାଏ ଯା ହୃଦେ ନେଇ ରଖିଲୁ
ମରୁଛି ଏବେ ସ୍ମରି ରେ । ୧୬ ।

ଥରେ ଯେ ବନ— ବିଦାରେ ମୁଁ ଲୁଚିଲି
ଜାଣିବାକୁ ତୋହୋ ଚିତ୍ତ ରେ
ଅନ୍ୟେ ନୋହୁ ନା ନା ପ୍ରାଣନାଥ ବୋଲି
ଡାକିଲୁ ହୃଦରେ ହାଥ ରେ
ସଙ୍ଗିନି !
ଥିରେ ମିଳି ଧରୁ ପଦ ରେ
ଥାଉ ଯାଏ ଶଙ୍କି କେ ଜାଣଇ ବୋଲି
ବଞ୍ଚିଲୁ ଅଳପ ଖେଦ ରେ । ୧୭ ।

ହନେ ବିବସନ କରି ଯେ ବସନ
ନ ଗୃହ୍ନିଲୁ ଲଜ୍ଜା ଭୀତ ରେ
ଦୁଃଖେ ବୋଇଲୁ ଦର୍ପଣୀରେ ନ ଦେଖିଲୁ
ଦେଖିବୁ ଏଥର ଗଳ ରେ
ସଙ୍ଗିନି !
ଦୁଇ କେତେ ବାସ କଲୁ ରେ
ଦେଖି ଦେଖି ବୋଲି ପାଖକୁ ଗଲି ମୁଁ
ଚରଣ ଦୁଇ ଧଇଲୁ ରେ । ୧୮ ।

ଧୀରେ ହନେ ମୋତେ ଡାକିଲୁ ପାଖକୁ
କହିବି କଥାଏ ମୁହଁ ରେ
ଧରଣୀମଣ୍ଡନା ! ଶୁଣିଲୁ ଭସନା
କର୍ଣ୍ଣରେ କହିଲୁ ଏହି ରେ
ସଙ୍ଗିନି !
ଧରା ମଧ୍ୟରେ ଭୁ ସାର ରେ
ଧର ତୋ ଚରଣ ବନ୍ଦିଥିଲେ ଥାନ—
ନାହିଁ ବଡ଼ ଉତର ରେ । ୧୯ ।

ନଖ ମାଜୁଥିଲୁ ଦେଖି ମୁଁ ବୋଇଲି
ଦେଖିବାକୁ ଅଛି ଜଣେ ରେ
ନାହିଁ ନ ପାରଇ ଏ ଭଙ୍ଗୀକି ବୋଲି
ଗୃହିଲୁ ଅଳପ ହସି ରେ
ସଙ୍ଗିନି !
ଜପୁନ ମନରେ ମୋର ରେ
ନ ଯାଇ ଦିନା ଘର କର ରହୁଛୁ
ଏ ଭଙ୍ଗୀମାନ ତୋହୋର ରେ । ୨୦ ।

ପଶୁରଇ ଦିନେ ମୋତନ୍ତୁଁ ମାନଙ୍କ
ଅନେ ବକ୍ତୁଥାଇ ଘରେ
ଘସୁରକୁ ତୋ ନେହାନ୍ତରେ ପାଉନ୍ତେ
ପକାଇନ୍ତୁ କାଛି ହାବା ରେ
ସଙ୍ଗିନ !
ପ୍ରେମେ କଲୁ ଅଳିଙ୍ଗନ ରେ
ପୁରୁଷ ହୋଇ ଥାଇ ତୋତେ ଚେଜଲେ
ନେଜଲେ ପଶୁକୁ ହୀନ ରେ । ୨୧ ।

ଫଗୁଖେଳ ଦିନ ଅଲୀକି ବହୁଲ
ମୋଦ୍ଧୋ ପଣ ବେଶ ଧର ଷେ
ଫନା ହୋଇ ସିନା ଜୀବକା ଭୂମୁଲ
କଲୁ ଯେ ପ୍ରଭଉତ୍ସବ ରେ
ସଙ୍ଗିନ !
ଫୋଲଝୋପା ଅଦ କର ରେ ।
ଫାଉ ମନାଇ ମଣ୍ଡିଣ ହୋଇ ଥିଲ
ଧଇଲା କେ ଛୋଭ ଧଉ ରେ । ୨୨ ।

ବଗୁରୁ ଥାଇ ମୋ ବନ୍ଧୁ ପଣି ଜଣେ
ଭିନ ଭୁବନେ କେ ନାହିଁ ରେ
ବଧିରେ ମୁହିଁ ଜାଣିବାକୁ ଭୁ ସିନା:
ସୁରଭ-ଶାସ୍ତ୍ର ଶିଖାଇ
ସଙ୍ଗିନ !
ବଧାତା ଘଟଣା ନୋହୁ ରେ
ବବେକ ହରାଇ ଶରଣ ପଶନ୍ତା
ମୃତ୍ୟୁକୁ ଯେପନ୍ତା କାହିଁ ରେ ।୨୩।

ଭୂଷଣ ଭୂଷଣ ହେଲେ ତୋ ଅଙ୍ଗରେ
ଦଶନ୍ତ୍ର ସେହ୍ନ ସ୍ପନ୍ଦନ ରେ
ଭଲ୍ଲ ମାନଥାଇ ଲୁନ୍ଦନା–କାନ୍ତଙ୍କ
ରଙ୍ଗ ଧଡ଼ି ନୀଳାମ୍ବର ରେ
ସଙ୍ଗିନୀ !
ଛନ୍ଦେ ଛନ୍ଦେ ଢୋର ଅଣି ରେ
ଭଣେ ସଦାଶିବ କନ୍ଦର୍ପ ବ୍ରହ୍ମା
ମୋ ମନ ରଖିଲୁ କିଣି ରେ । ୧୪ ।

ମୋ ବସନେ ତୋ ପଣନ୍ତ ଗଣ୍ଠି ଦେଇ—
ଥାଉ ଯେ ଶୟନକାଳେ ରେ
ମୁଖକୁ ମୁଖ ନ ଲାଗିଲେ ଅଭୁଲ
ହୋଇ ମୋ କୋଳେ ସେ କାଳେ ରେ
ସଙ୍ଗିନୀ !
ମୂର୍ଚ୍ଛିଲା ମୋ କର କଣ୍ଠ ରେ
ମିଶିଯାଇ ଥାଉ ଶିବା ଶିବ ଯେସନେ
ନୋହେ ଏକ ବେନ ବାଗ ରେ । ୧୫ ।

ଯୁଡ଼ାକୁ ବେଣୀ ଶୋଭା ପିନ୍ଧା ବୋଲି ମୁଁ
ଫେଡ଼ନ୍ତେ ତୋହର କେଶ ରେ
ଜାଣିନ ଜାଣିଲ ହସି ପଞ୍ଚଧୂଷ
ଗଲୁ ଯେ ପଦ୍ମଣ୍ଡ ଦଶ ରେ
ସଙ୍ଗିନୀ !
ଯହିଁ ମୁଁ ବିନୟ କଲି ରେ
ଲାଜକା ନରତେ ଏହି ପିନ୍ଧା ବୋଲି
ସ୍ତନେ ମୋତେ ଦେଲୁ ଠେଲି ରେ । ୧୬ ।

ରକ୍ଷି ଅଛନ୍ତି ସେ ସେ   ଶୋଭା ଲୋଭରେ
ଉଲଗ୍ନ ଗଡରେ ବନେ ରେ
ରୁଷିବନ୍ତି ଏକା   ଛାଡ଼ି ବୋଲି ଅଙ୍ଗ —
ତରଙ୍ଗ କଲୁ କେସନେ ରେ
ସଙ୍ଗିନି !
ବେଦନ କି କଲୁ ମିଛେ ରେ
ରାଧୀଶ ଗୃଲନ୍ତେ   ଉଷି ଉଷି ଭ୍ରଷ୍ଟ
ଦୀପ ବାହାରନ୍ତି ସଚ୍ଛେ ରେ । ୧୭ ।

ଲିବାଇବ ନାହିଁ   ପ୍ରଦୀପ ପରାଣ
ବୋଲି ମୁଁ ଯେ ଗୃହେ କହୁ ଚ ରେ
ଲଜ ମାଡ଼ିଲା ବଡ଼   ବୋଲି ସେ କଥା
ଚେତି ବଦନ ନ ଗୁହ୍ନିଁ ରେ
ସଙ୍ଗିନି !
ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦେବ କବି କସ ରେ
ଲକ୍ଷଣବନ୍ତି ଚୋ   ପାଦ ଧରିଥିଲେ
ନୋଟନ୍ତି ମପାବା ବିଶେଷ ରେ । ୧୮ ।

ବିପରୀତ ଓଁକାର   କପଟ ବ୍ୟାଜେ
ମୁଖେ ତୁ ନା କହୁ କଥା ରେ
ବୋଇଲୁ ପ୍ରଭୁ   ପଣଲୁ ଏହୁ କାଳ
ଉଚିତ ଅଟେ ସର୍ବଥା ରେ
ସଙ୍ଗିନି !
ବଳେ ଶୁଆଇଲ ହୃଦେ ରେ
ବାହୁବନ୍ଧନୀ ଛନ୍ଦ   ବାଳ-କବରୀ
ପ୍ରାପ୍ତେ ଫୁଟିଲୁ କି ମୁଦେ ରେ

ଶ୍ରୀମୁଖ ଶୁଖାଇ ଉଷ୍ମ ହୋଇଥିଲୁ
ମୋ ଅସିବା ବେଳ ଗୃହଁ ରେ
ଶିରଚ୍ଛେଦ ଏଥୁଁ ବର ମୋର ଘରୁ ,
ଚରଣ ଚଳନ୍ତ କେହ୍ନେ ରେ
ସଙ୍ଗିନ !
ଶୁଭୁଥିଲା ଏହ୍ନ ବାଣୀ ରେ
ଶୁଭ କରନ୍ତୁ ପଥରେ ରାଧାକାନ୍ତ
ବୋଲୁବାରୁ ଅଳିଶ୍ରେଣୀ ରେ । ୩୦ ।

ସବୁ ପ୍ରକାରେ ସୁଖ ଭୋଗ ସମ୍ପଦ
ହୋଇଥିଲା ଅବା ଯାର ରେ
ସୁନତ୍ରୀ ଅଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ ନାହିଁ ଯାହାର
ଧିକ ସେ ଜନ୍ମ ତାହାର ରେ
ସଙ୍ଗିନ !
ସର୍ବଦା ହୋଇ ନରୋଗୀ ରେ
ସୁମନ ଶର ବେଦନା ଯେ ପାଉଛୁ
ତା ତହିଁ ନାହିଁ ଅଭାଗୀ ରେ । ୩୧ ।

× × × × । ୩୨ ।

ହେଲା କଲ ଯା ଶରଦ ସାଗରକୁ
ଭେଲା ତ ବୁଡ଼ୁଛି ଏବେ ରେ
ହର କରବେ ଯାଉ କୃପା-ନାବରେ
ଅର୍ଦ୍ଧବାଣ ବାନା ଯେବେ ରେ
ସଙ୍ଗିନ !
ହେବ ସେବା-ଯୋଗ୍ୟ ପୁଣି ରେ
ହର ଗଉଷ ପରସ୍ପେ ମିଶିଥିବ
ଦୂର କ ପାରବ କ୍ଷଣିରେ । ୩୩ ।

ଖ୍ୟାତି ଅଛୁ ଏଡ଼ା   ଅନ୍ଧ ଯେହ୍ନେ ଯଷ୍ଟି
ଥରେ ଦୂରାଇ ନ ଜାଣି ରେ
କ୍ଷମାନଧ୍ୱଜ କହରୁ   ଏବେ ଭୁ ଯେ
ଚଭୂରାଷ କୃଷପାଣି ରେ
ସଙ୍ଗିନ !
କ୍ଷଣେ ବିଳମ୍ବ ନ ସହୁ ରେ
କ୍ଷୀଣ ସଦାଶିବ   କନ୍ଦର୍ପ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମା
ପ୍ରେମ-ଧାମ ନାମ ବହୁ ରେ । ୩୪ ।

ସୀତା ବିଚ୍ଛେଦ ଚଉତିଶା

(ପରମାନନ୍ଦ)

ବିଖ୍ୟାତ ଚକୋର ଚଉତିଶାର କବି ପରମାନନ୍ଦଙ୍କ ସୀତାହରଣର ମୂଳ ସୂତ୍ର ଏହି ସୀତା ବିଚ୍ଛେଦ ଚଉତିଶା ଉପରେ ଅଙ୍କିତ । ତେଣୁ ଏ ପରମାନନ୍ଦ ଓ ସେ ପରମାନନ୍ଦ ଏକ ଏବଂ ଅଭିନ୍ନ ହେବାରେ କୌଣସି ଅସଙ୍ଗତ ନାହିଁ ।

କରୁଣାସିନ୍ଧୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବୋଇଲେ
କରନ୍ତି ଚିନ୍ତା ମାଲ୍ୟବାନ୍ତ କନ୍ଦରେ ରେ
କହନ୍ତି ଶୁଣ ନବଘନଙ୍କୁ ଦେଖି
କେ ଘେନି ଗଲା ମୋର ପଙ୍କଜମୁଖୀ ରେ । ୧ ।

କ୍ଷୀଣଉଦରୀ ! ଅଟଗୋ କମଳମୁଖି !
ଖେଳୁ ଯେ ହସ୍ତୀଉ ଚଞ୍ଚଳଆଖି ! ରେ
ଖେଦ ମୋ ମନେ ସଖି ! ହୋଉଛି ଯାହା
ଖଣ୍ଡିଲା ଯାହା କେଉଁ କାରଣେ ଏହା ରେ । ୨ ।

ଗରୁଯୌବନା ! ଅଟେ ମୃଦୁହାସିନୀ !
ଗଜରାଜଗମନା ! ମୁନିମୋହନୀ ! ରେ
ଗହନବନେ ଏକା କରି ତୁ ଗଲୁ
ଗୁଣର ମଣି ମୋତେ ଏ ଦୁଃଖ ଦେଲୁ ରେ । ୩ ।

ଘନସଘନଉରଜା ! ହରିଣଦୃଗା !
ଘନକାଳେ ଛାଡ଼ିଲୁ ମୋ ପ୍ରାଣଆଶା ରେ
ଘୋର ବିପତ୍ତି ଦୁଃଖ ଦେଲୁ ସୁକେଶି !
ଘୋର କୁଳଶ ଶିରେ ପଡ଼ୁଛି ଆସି ରେ । ୪ ।

ନୟନ-ପ୍ରଭମା ! ରେ ସୁନ୍ଦରବଦନ !
ନେଲା କେ ତତେ ମତେ ଦେଇ ବିପତ୍ତି ରେ
ନାହିଁ ତାହାର ଅଛି ଜୀବନେ ଆଶ
ନୀଳକଣ୍ଠ ଭକ୍ଷିଲେ କରିବ ନାଶ ରେ । ୫ ।
ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ ! ଅରେ କୁନ୍ତଳକେଶି !
ଚନ୍ତା-ସାଗରେ ପ୍ରିୟା ଥିବ ମୋ ବସି ରେ
ଚିତଉଥିବ ମୋର ଗୁଣ ନିଗୁଣ
ଚନ୍ଦ୍ରବଦନା ଏକା ହୋଇବ କ୍ଷୀଣ ରେ । ୬ ।
ଛଳମଣି ! ଅରେ କାଳୀମଣ୍ଡନା
ଛନାଇ ଯାଇ! ମୋତେ ଦେଲା ବେଦନା ରେ
ଛାଡ଼ିବ ନଚେ ସଖି ! ଜୀବନ-ଆଶ
ଛନଉଦରି ! ଯେବେ ନଇଲୁ ପାଶ ରେ । ୭ ।
ଯେଉଁ ବନରେ ଯନ୍ତ୍ର ଭାଙ୍ଗିଲି ଜାଣି
ଯାଇ ଯେ ଥିଲେ ସବୁ ନୃପତିଗଣ ରେ
ଜଳଜମାଳା ମୋର ଗଳାରେ ଦେଲୁ
ଜାଣି ପଦ୍ମିନ ! ମୋର ହୃଦ ମଣ୍ଡିଲୁ ରେ । ୮ ।
ଝଲ-ଗଞ୍ଜନ ! ସୁକୁମାରି ! ସୁତନୁ
ଝିମଞ୍ଚେ ପ୍ରିୟା ମୋର ନ ଯାଇ ମନୁ ରେ
ଝୁରୁ ଯେ ଥିବ ଏକା ହୋଇ ଅବଳା
ଝୁରୁ ଥିବ ନୟନୁ ଲୋତକଧାରା ରେ । ୯ ।
ନୟନେ ନିଜ ଅଛି ଲେଖିବ ତତେ
ନାହିଁ ନା ମନେ ମୋର ଏହି ପରତେ ରେ
ନାୟମ କରିଥିଲି ନୋହିବ ବଶ
ନବକଶୋରୀ ବନ୍ଧୁ ଅଛି କେ ଶୋଭା ରେ । ୧୦ ।

ଟୋପ ମଧ୍ୟରେ ସଖି ! ପଡ଼ିଲି ଏକା
ଟେକ ଦେବାକୁ ମନେ ଅଛି କେ ସଖା ରେ
ଟିକାକ ଲକ୍ଷେ ଯୁଗ ପ୍ରାୟେ ଲାଗୁଛି
ଟଳ ନ ଯାଇ ଜୀବ କପାଁ ରହୁଛି ରେ । ୧୧ ।

ଠୁଲହୋଇଣ ଯେତେ ସମ୍ପତ୍ତି ମୋର
ଠୁଳେ ଭାଙ୍ଗିଲୁ ପ୍ରିୟା ! ହୋଇଲୁ ଦୂର ରେ
ଠଣ୍ୟନଶ୍ୱର ମୁଁ ନ ଦେଖି ମୁଖ
ଠିକେ ଲଭିବ କାହିଁ ପରମ ସୁଖ ରେ । ୧୨ ।

ଡ଼ମ୍ବରୁମଧ୍ୟା ! ଆରେ ପରାଣ-ବନ୍ଧୁ !
ଡେଇଁ ଯେ ଗଲୁ ନଦୀ ପର୍ବତ ସିନ୍ଧୁ ରେ
ଡୋଳାରେ ନବ ଆଉ ଭେଟ ହୋଇବ
ଡକା ତ କଲା ମନେ କେଉଁ ଦଇବ ରେ । ୧୩ ।

ଢାଳେଦେଁ ପ୍ରିୟା ତୋର ମୋର ଅଭେଟ
ଢାଳେ ହୋଇଲା କଥା ମରମ କଷ୍ଟ ରେ
ଢୋବିବ ବଷ ସଖି ! ତୋହର ପାଇଁ
ଢମ ନୋହୋଇ ଧନ ! କହୁଛି ମୁହିଁ ରେ । ୧୪ ।

ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁକୁମାରୀ ଗୃହିନନ୍ଦନା
ଅର୍ଜିଲୁ କର୍ମେ ପ୍ରିୟା ! ଏଡ଼େ ବେଦନା ରେ
ଅସୁର ଦୈତ୍ୟ ଘରେ ବନ୍ଦୀ ପଡ଼ିଲୁ
ଅଗାଧ ଜଳେ ଭେଳା ବୁଡ଼ାଇ ଗଲୁ ରେ । ୧୫ ।

ତରକ କଣ ଯୋନ ଗଲା ଅସୁର
ତୁ ଛିକେ ଥିଲେ ଯାନ୍ତା ଯମର ଆଳ ରେ
ତାହୁ ତ ବେଳ ନେଦେ ଦେଖନ୍ତୁ ସଖି !
ତହିଁର ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟେ ହୁଅନ୍ତେ ସାକ୍ଷୀ ରେ । ୧୬ ।

ଥିଲୁ ତ ପ୍ରିୟା ମୋର ଅହିବା ଯାଏ
ଥାନ୍ତା କି ପିଣ୍ଡେ ପ୍ରାଣ କହିବା ଯାଏ ରେ
ଥୟେ ବୁଦ୍ଧି ନ କଲ ଅଗେ କୁଣ୍ଡଳ
ଥୋଇଲ ଧନ ପରହସ୍ତକୁ ଦେଲ ରେ । ୧୭ ।
ଦଇବ ସବେ ଯେବେ ହୋଇବ ସଖି
ଦାମ୍ଭିକଧନେ କେଣେ ଯିବ ପଳାଇ ରେ
ଦାଶରଥିଇ ପ୍ରାଣେ ମାରେ ତାହାକୁ
ଦକ୍ଷିଣ ଲଙ୍କାରୁ ଆଣିବ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ରେ । ୧୮ ।
ଧରଣୀ ଦଶଦଶ ଅନ୍ଧାର କଲୁ
ଧବଳମୁଖି ! କେଣେ ଅନ୍ତର ହେଲୁ ରେ
ଧଟଣୀମନ୍ତ୍ରଣୀ କାହିଁ ପାଇବ
ଧର କୋଳରେ ଏତେ ଦୁଃଖ କହିବ ରେ । ୧୯ ।
ନାଟ୍‌ରତନ ! ଅରେ ଜନକସୁତା !
ନ କଲ ତୋର ସଙ୍ଗ ମତେ ବିଧାତା ରେ
ନିର୍ମଳକୁଳେ ମୋର କଳଙ୍କ ହେଲ
ନିତ୍ୟେ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ ଅଙ୍କୁ ବୁଡ଼ିଲ ରେ । ୨୦ ।
ପୀନବର୍ତ୍ତି ଳସ୍ତନ ! ମୁନିମୋହନ !
ପ୍ରବାଳ ଓଷ୍ଠ ଦିଶି ମୃଦୁଭାଷିନି !
ପାପିଷ୍ଠ ଦୈତ୍ୟ ଘରେ ପଡ଼ିଲୁ ସଖି !
ପରତେ ଯାଉନାହିଁ ପାଶର ଦେଖି ରେ । ୨୧ ।
ଫୁଲୁଣାଯାକ ସବୁ ଭାଙ୍ଗିଲୁ ସଖି !
ଫାନ୍ଦେ ପକାଇ ଗଲଦନ୍ତ ମୃଗାକ୍ଷୀ ରେ
ଫଳିଲା ଫଳ କର୍ମେ ଏଡ଼େ ଦୂପଦ
ଫିଟୁ କପଣ ମୋର ପାଇଁ ସମ୍ପଦ ରେ । ୨୨ ।

ବରଗମନ ! ଅଗୋ ଗୃଷାଳନେତ୍ରି !
ବର ଯେ ବନ୍ଧାଥିଲୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣଗାତ୍ରି ! ରେ
ବେଦନା ଅନୁକ୍ରମେ ପାଇବୁ ବୋଲି
ବୋଧ ନ ଥିଲା ପ୍ରିୟେ ଅଇଲୁ ଯେଣୁ ରେ । ୧୩ ।
ଭରଥ ମାତା ଯେଣ ହେଲା ଅକାର୍ଯ୍ୟ
ତପିଲେ କୁଳ ସୁଖ ତକ୍ଷିଲେ ଲାଜ ରେ
ଭରଥ ନୃପ ନୋହି ହେଲେ ତାପସ
ଭାଗିଣ ପ୍ରେୟସୀ ! ଗଲୁ ଏ ବନବାସ ରେ । ୧୪ ।
ମୃଗାକ୍ଷୀ ସୁମୁଖୀଙ୍କ ସଡେ ପୃଚ୍ଛିଲି
ମୋହ କର୍ମରେ ଛପ ! ଏହା ଅର୍ଜିଲି ରେ
ମୋତେ ଧାର୍ମିକ କର ପ୍ରୀତ ସମ୍ବାଦ
ମୋ କର୍ମେ ବଧୂ ବହ କଲୁ ପ୍ରମାଦ ରେ । ୧୫ ।
ଜୀବର ଜୀବ ! ଅରେ ଏ କଷ୍ଟ ଦେଲୁ
ଯୁବାକାଳେଣ ମୋତେ ଛାଡ଼ିଣ ଗଲୁ ରେ
କଳକନେତ୍ରି ! ଅରେ ତୋ ଗୁଣ ଗୁଣି
ଯାଉଛି ଜୀବ ମୋର ତୋହର ଯେଣ । ୧୬ ।
ରାସ ଉତ୍ସବ ମୋର ନାହିଁ ମନକୁ
ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଅଇଲି ପିତାସତ୍ୟକୁ ରେ
ରାଜୀବନେତ୍ରା ଅଗୋ ତୋ ଗୁଣ ଗୁଣି
ରାତି ଦିବସ ମୁଁ ନ ପାରଇ ଜାଣି ରେ । ୧୭ ।
ଲକ୍ଷଣ ଉଦ୍ୟମଟି ଅତଙ୍କ ଶୁଣି
ଲଳିତ କର କହେ ବୀରଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରି ଯେ
ଲୋଚନ-ମୁଖ ପ୍ରଭୁ କେଉଁ କଥାକୁ
ଲୋକେ ନାନା କହିବେ ପ୍ରଭୁପଣକୁ ଯେ । ୧୮ ।

ବଳୀ ଯେବଣ ଗୃଳ ଯିବା ଲଙ୍କାକୁ
ବଧିବା ରାବଣକୁ ଶଙ୍କା କାହାକୁ ହେ
ବଳ କରିବା ଦଶଦଶଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡ
ବସୁମାତା ଖାଇବ ତା ପିଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଯେ । ୨୯ ।
ସାନୁଜ ବୋଲେ ଦୁଃଖ ଗଲା ଦୂରକୁ
ଶାନ୍ତ ହୋଇଣ ବୋଧ କଲେ ଦେହକୁ ଯେ
ସଉମିତ୍ରି ବଚନ ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ
ଶ୍ରୀରାମ ମୁଖ ଶୋଭା ପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ-ଚନ୍ଦ୍ର ଯେ । ୩୦ ।
ଶେଷ ହୋଇଲା ଅଛି ବରଷାକାଳ
ସନ୍ଦେଶ ପାଇ ଗଲେ ସକଳ ବଳ ଯେ
ସୁଗ୍ରୀବର ସାହାଯ୍ୟରେ ହିନ୍ଦୁ ବଢିଲେ
ହିଙ୍ଗ ଦଇତ ସଙ୍ଗେ ସଂଗ୍ରାମ କଲେ ଯେ । ୩୧ ।
ସଂଗ୍ରାମେ ମାରି ଭସ୍ମ କଲେ ରାବଣ
ସଙ୍ଗେ ବିଭୀଷଣକୁ ନୃପଭୂଷଣ ଯେ
ସୀତା ଲକ୍ଷଣ ଯେନ ପୁଷ୍ପକେ ବସି
ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶନାୟକ ଅଯୋଧ୍ୟା ଆସି ଯେ । ୩୨ ।
ହୋଇଲେ ଅଭିଷେକ ହିତାକୁ ଚିନ୍ତି
ହରଷେ ଦେଖୁଛନ୍ତି ସ୍ୱର୍ଗର ମୁନି ଯେ
ହତ ଦେହର ଦୁଃଖ ହୋଇଲା ଦୂର
ହରଷେ ଥାଇ ଦେଖୁଛନ୍ତି ଅମର ଯେ । ୩୩
ଛୀଣଭୂଦଶା ଯେନ ଭୋଗବିଳାସ
ଛତ୍ରଣ ନମିତ୍ତେଷଙ୍କ ଶତେ ବରଷ ଜୟ
ଛମାସାଗର ରାମ ଚରଣାରବିନ୍ଦ
ଛମେ ପାଇ ଅନନ୍ଦ ପରମାନନ୍ଦ ଯେ । ୩୪ ।

ରାଧାମାଧବ ଚଉତିଶା

(ମଦନ)

ଭକ୍ତ ମଦନଙ୍କ ରଚିତ ଏହି ଜଣାଣ ଚଉତିଶାଟି ଆମ୍ଭେ ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଶୁଣିଥିବାରୁ କେତୋଟି ମାତ୍ର ପଦ ମନେ ରଖିଥିଲୁ; କିନ୍ତୁ ପରେ ଆଉ ଏ ଚଉତିଶାଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଇପାରି ନଥିଲୁ । ସୁଦୂର କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାରୁ ଏହା ମିଳିଲା । ଭଜନରୂପେ ଏହାର ମୂଲ୍ୟ ଖୁବ ବେଶୀ ।

କୃପାନିଧିଙ୍କି ମୁଁ ଧ୍ୟାଇ
କାକୁସ୍ଥ କାର୍ପଣ୍ୟ ହୋଇ ଜଣାଇ ହେ
ରାଧାମାଧବ !
କଳୁଷ ଖଣ୍ଡିବା ପାଇଁ ହେ । ୧ ।
ଖଗେନ୍ଦ୍ର ପଛରେ ରହି
ଖେଦ ଅରତରେ କହୁଛି ମୁହିଁ ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ଖେଦରୁ କରବ କାହି ହେ । ୨ ।
ଗର୍ବ କର ମୋ ବିପତ୍ତି
ଗଞ୍ଜି ମାରୁଛ କି ଏ ଦଶା ରାତି ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ଗୁହାର ଯେନ ଜଡ଼ାଇ ହେ । ୩ ।
ଘନଙ୍କୁ ଚାତକ ପରି
ଘୃଣା ନ କଲ ଚିତ୍ତରେ ମୋହର ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ଘୋଟୁଛି ଦଶା ଶର୍ବରୀ ହେ । ୪ ।

ଉଦ୍ଧାର ହୋଇବା ପାଇଁ

ଆଶ କରଛୁ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ଗୋସାଇଁ ହେ

ରାଧାମାଧବ !

ଆଶା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉନାହିଁ ହେ । ୫ ।

ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଚକୋର ପରି

ଚରଣାରବିନ୍ଦେ ଆଶା ମୋହର ହେ

ରାଧାମାଧବ !

ଚନ୍ଦ୍ରାକୁ କରବ ପାର ହେ । ୬ ।

ଛନ୍ଦା ଚରଣକୁ ଧ୍ୟାଇ

ଛର ମୋ ବପତ୍ତି ଦୂଷ୍ଟନ୍ତ ନାହିଁ ହେ

ରାଧାମାଧବ !

ଛନ୍ନ ନ ମଣ ମୋଠାଇଁ ହେ । ୭ ।

ଜଗତ ଜନ ଠାକୁର

ଜୀବ ଯିବାବେଳେ ମାଗୁଣି ମୋର ହେ

ରାଧାମାଧବ !

ଜାଣି ହେବ ଭବୁଁ ପାର ହେ । ୮ ।

ଝୁରେ କପୋତୀ ଯେମନ୍ତ

ଝୁରୁଅଛୁ ମୁହିଁ ଏ ଦବା ରାଜ ହେ

ରାଧାମାଧବ !

ଝୁର ହୋଇଲି ଅନାଥ ହେ । ୯ ।

ନିଷ୍ଠୁର ନୁହ ମୋଠାଇଁ

ନିର୍ଦ୍ଦୟା ହେଲେ ନ ବର୍ତ୍ତିବି ମୁହିଁ ହେ

ରାଧାମାଧବ !

ନିରାଶ୍ରୟ ଜନଠାଇଁ ହେ । ୧୦ ।

ଟୋପଲ୍କୁ ନ ଦଅ ପେଲି
ଟାହ୍ଣ କରି ଜନେ ମାରିବେ ତାଳି ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ଟାଣ ପଣ ଯିବ ଟଳି ହେ । ୧୧ ।
ଠାବ ମୁଁ ପାଇଲି ନାହିଁ
ଠାକୁର ବୋଲି ସ୍ତମ୍ଭରେ ଜଣାଇ ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ଠିକେ ମଦନେ କହ୍ନଇ ହେ । ୧୨ ।
ଡାକ ମୃଗୁଣୀ ବନର
ଡେଉ ଶ୍ରବଣ ଶୁଣିଲି ସତ୍ୱର ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ଡରରୁ କଲି ନିସ୍ତାର ହେ । ୧୩ ।
ଢୋକ ଖୀର ସଙ୍ଗେ ବିଷ
ଢାଳେ ପୂତନାକୁ କଲୁ ବିନାଶ ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ଢମ ପଣେ କଂସ ନାଶ ହେ । ୧୪ ।
ଅର୍ଘାସୁର ବଧ କଲ
ଆକାଶମାର୍ଗରେ ହେଲେ ଛଳେଲି ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ଅରକ୍ଷ ଜନ ରଖିଲ ହେ । ୧୫ ।
ତେଣୁ ଭରସା ପାଇଲି
ତତ୍ତ୍ୱ ବୋଲି ମୁଁ ଆଶ୍ରୟ କଲି ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ତା ପରେ ମୁଁ ପଡ଼ିଗଲି ହେ । ୧୬ ।

ଥୋପ ମୀନ ପ୍ରାଏ ହୋଇ ୨
ଥଳରେ ନଷ୍ଟଯ୍ୟେ ରହିଲି ମୁହିଁ ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ଥୟେ ଅଉ ଦଣ୍ଡ ନାହିଁ ହେ । ୧୭ ।
ଦୟାନିଧି ନାମ ବହି
ଦୟା ଯଦି ତୁମ୍ଭ ହୃଦରେ ନାହିଁ ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ଦରିଦ୍ର ଜନଙ୍କ ଠାଇଁ ହେ । ୧୮ ।
ଧରି କୁବୁଜା ମନରେ
ଧାଇଁ ଚନ୍ଦନ ଲିପିଲ ହୃଦରେ ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ଧ୍ୟାନକଲ୍ପ ନିରନ୍ତରେ ହେ । ୧୯ ।
ନୃସିଂହ ମୂରତି ହରି !
ନଖେ ହିରଣାକ୍ଷ ବକ୍ଷ ବିଦାରି ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ନିଦାନ ବିପତ୍ତି ତାରି ହେ । ୨୦ ।
ପ୍ରହ୍ଲାଦ ରକ୍ଷାକାରି !
ପାପୀ ଅଜାମିଳ ହୋଇଲା ପାରି ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ପାଦପଦ୍ମେ ଆଶ୍ରେକରି ହେ । ୨୧ ।
ଫେଡ଼ି ମୁଁ କହିବି କେତେ
ଫନ୍ଦା କରିଅଛି ଚରଣାଗ୍ରତେ ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ଫାନ୍ଦୁ କରିବା ନିମନ୍ତେ ହେ । ୨୨ ।

ବ୍ରହ୍ମା ବତ୍ସ ହରି ନେଲେ
ବତ୍ସାରେ ରୂପ ଧରି ସମର୍ପି ଦେଲ ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ହୃଦୟେ ହୋଇ ରହିଲ ହେ । ୨୩ ।
ଭାବବିନୋଦିଆ ହରି !
ଭାବନା କରତେ ଅନ୍ତ ମୋହର ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ଭବଜନ୍ତୁଁ କର ପାର ହେ । ୨୪ ।
ମହୀରେ ଜନମ ହୋଇ !
ମଧୁସୂଦନ ହେ ଭଜିଲି ନାହିଁ ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ମହିମା ବହିଲି ନାହିଁ ହେ । ୨୫ ।
ଜାଣିଲି କର୍ମ ମୋହର
ଜଗବନ୍ଧୁ କଲ ମୋତେ ଅନ୍ତର ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ଜୀବେ ଆଶା ନାହିଁ ମୋର ହେ । ୨୬ ।
ରସିକନାଗରବର !
ରଙ୍ଗେ ବେଣୁ ବାଇ ବୃନ୍ଦାବନର ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ରମଣୀଙ୍କ ସଙ୍ଗତର ହେ । ୨୭ ।
ଲଳିତ ଲାବଣ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି
ଲୀଳା ଆରମ୍ଭିଲେ ଗୋପଯୁବତୀ ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ଲକ୍ଷ୍ମୀଶ୍ୱର ଦବାଗ୍ନି ହେ । ୨୮ ।

ବଜାଇ ବେଣୁ ବଇଶୀ
ବ୍ରଜାଙ୍ଗନାଙ୍କର ମନକୁ ଚୋରି ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ବୋଲେ ଦେଉ ବ୍ରହ୍ମ ନରି ହେ ୨୯
ଶ୍ରବଣେ ଶୁଣିଛୁ ମୁହିଁ
ଶରଣ ରଖିଛ ରାବଣ-ଭାଇ ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ଷିଣ୍ଡ ତାହାଠାରେ ଦେଇ ହେ । ୩୦ ।
ସେହି ଭରସା ପାଇଲି
ଶ୍ରିଯ୍ୟା-ବଲ୍ଲଭ ହେ ଅଶ୍ରୟ କଲି ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ଶୋକରେ ମୁଁ ସଉଗଲି ହେ । ୩୧ ।
ଶୁକ ସନକାଦ ଯେତେ
ସେବାକରୁଛନ୍ତି ଯେ ଅନୁବ୍ରତେ ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ସିଦ୍ଧ ହୋଇବା ନିମନ୍ତେ ହେ । ୩୨ ।
ହୃଦରେ ଅଛୁ ମୋହର
ହୃଷୀକେଶ ! ମୋତେ କରବ ପାର ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ହେଉ ଦେଉନାହିଁ ମୋର ହେ । ୩୩ ।
କ୍ଷମାନିଧି ନାମ ବହି
ଖେଦ ଅରତେ ମଦନ ଜଣାଇ ହେ
ରାଧାମାଧବ !
ଖେଦରୁ କରବ ଥାହି ହେ ୩୪ ।

କମଳଦଳ ଚଉତିଶା

ବଙ୍ଗର ପ୍ରାଚୀନ କବି ଗୋବିନ୍ଦ 'ଜୟଦେବ' ଏହି କମନୀୟ ଚଉତିଶାର ରଚୟିତା ବୋଲି ବୋଧହୁଏ, କାରଣ ପ୍ରେମର ମାଦକତା ଯେପରି ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୀତଟିର ଛନ୍ଦେ ଛନ୍ଦେ ପରିସ୍ଫୁଟ ତାହା ତାଙ୍କର ତୁଲ୍ୟ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କବିମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ କେବଳ ସମ୍ଭବ । ଜୟଦେବଙ୍କ କବିତା ଅନୁରାଗୀ ରସିକମାନଙ୍କର ଆଦରଣୀୟ ହୋଇପାରେ ।

ରାଗ କେଦାରକାମୋଦୀ

କମଳଦଳନେତ୍ରୀ ବିଚ୍ଛେଦ ଦନ୍
କରୁଛି କ୍ଷୀଣ ମତେ କୁସୁମଧନୁ ରେ
କୋଟିଲାବଣ୍ୟଗାତ୍ରୀ ସଙ୍ଗ ବିହୁନେ
କଣ୍ଠୋଗତ ମନ ନାହିଁ ଚେତା ଆନେ ରେ । ୧ ।
ଖଣ୍ଡିଣ ଏଡ଼େ ସୁଖ ଗଲୁ ରେ ପ୍ରିୟା !
ଖଣେହେଁ ବନ୍ଧୁ ! ମତେ ନ କଲୁ ଦୟା ରେ
ଖଣ୍ଟ ଯେ ଥିଲି ବନ୍ଧୁ ! ତୋର ଚରଣ
ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରୁଛି ପ୍ରାଣ ମଦ୍ୟାଣ ରେ । ୨ ।
ଗୁପତ ରତିକାଳେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ
ଗାଢ଼ ସୁରତି କାଳେ ଅଧର ଦୋଇ ଯେ
ଗଜଗମନା ! ଗାଢ଼ ସ୍ନେହ ତେଜିଲୁ
ଗଲ ପୀରତି ତୋ ମନୁ ହଯୋଗଲୁ 'ରେ । ୩ ।
ଘଡ଼ିକ ଲକ୍ଷେ ଯୁଗ ହୋଇଲା ମତେ
ଘର ବପିନ ସଖି ! ହଉଛି ତତେ ରେ
ଘଟଣ କରୁନେହି ! ତରୁଣୀମଣି !
ଘାଇ ଦେଉଛି ପ୍ରାଣ ପ୍ରାଣମିତଣି ! ରେ । ୪ ।

ଙଗ୍ରେ ନବନାଗଶ୍ରୀ ଅଛନ୍ତି ଯେତେ
ଙଙ୍ଗ୍ୟେ ସରସମ ନୋହିବେ ତୋତେ ରେ
ଙ ଭର ଙମ୍ରଣ ଗୋ ନୀରଜମୁଖି !
ଙ ଗନ୍ଧ ଜୀବ ଯିବ ତତେ ନ ଦେଖି ରେ । ୫ ।
ଚଞ୍ଚଳ ନୟନରେ ଚୂନ୍ନ ଚୂହିଁବା
ଚାହିଁଲେ ଚକିତ ହୋଇବେ ମଘବା ରେ
ଚନ୍ଦ୍ରାର୍ଦ୍ଧ ଭାଲପଟ୍ଟେ ଅଲକା ଶୋହି
ଚାରୁଚନ୍ଦ୍ର ଚକୋର ନଗଲେ ରହି ରେ । ୬ ।
ଛନ୍ଦଣ ଭ୍ରୂଯୁଗେ ଛନ୍ଦ ନ ଦେଉ
ଛନ୍ଦିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଦର୍ପଣ କହୁ ରେ
ଛୀରୋଦ୍ରସୁତାପତିଧନୁ କୋପରେ
ଛଛନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଁ ରହିଲୁ ଦୂରେ ରେ । ୭ ।
ଜପୁଣ ତୋର ନାମ ଯାଉ ଏ ଜୀବ
ଜିବାର କେବଳ ସେ ପ୍ରିୟା ଜାଣିବ ରେ
ଜଗତେ ଅପଯଶ ହେଉ ତାହାକୁ
ଜାଣୁ ଜାଣୁ ଏ ଯଶ ଦେଲା କାମକୁ ରେ । ୮ ।
ଝଟକ ଗଣ୍ଡେ ତୋର ତାଟଙ୍କ ଶୋଭା
ଝସ କେତନ ଶର ଘାଣ ତା ପ୍ରଭା ରେ
ଝମ୍ପେଁ ନ ଯାଉ ମୋ ମନ ତୋ ମୁଖେ
ଝାମ୍ପି ମଦନ ଏବେ ଦେଲା ଏ ଦୁଃଖେ ରେ । ୯ ।
ଞଶେଂ ଜାଣିଲି ତୋର ନିଷ୍ଠୁର ହିଆ
ଞକିଷେ ବନ୍ଧୁ ! ମୋତେ ନ କଲୁ ଦୟା ରେ
ଞର୍ମଳ ଞଶାକରପୂର୍ଣ୍ଣି ଅନନ
ନ ଦେଖି ଛନ୍ଦନ୍ଦନ ଚକୋର ମନ ରେ । ୧୦ ।

ଟଙ୍କାର ଟାଣେ ଟାଣି ମାରୁଛୁ ମାର
ଟଳନ୍ତି ପରାଣ ଏଥୁଁ ଉଦ୍ଧର ରେ
ଟାହ୍ନ ନୁହଇ ସତ ଶପଥ ତୋର
ଟସକର ପଣେ ତୁ ଏଥୁ ଉଦ୍ଧର ରେ । ୧୧ ।
ଠାଠୀକ ଉଚ୍ଚ କୁଚ ମର୍ଦ୍ଦନ କାଳେ
ଠକାରେ ନାହିଁ ନାହିଁ କରୁ ବଲ୍ଲେଲେ ରେ ।
ଠାକୁର ଅଙ୍କ ବନ୍ଧୁ ! ଯୁବା ଉପରେ
ଠୁଳ କାମ ଅନଙ୍ଗ ଉଦ୍ଧର ବାରେ ରେ ।୧୨।
ଡମ୍ବରୁଧର ! ବାରେ ଏମନ୍ତ କର
ଡୋଲାପିଡୁଲା ଦେଇ ସନ୍ତାପ ଦୂର ହେ ।
ଡଙ୍ଗର ଡକାଇତ ଡକା କରୁଛି
ଡୋଳେ ଡୋଳେ ନ ଦେଖି ତନୁ ରହୁଛି ରେ । ୧୩
ଢୋକ ମରଣ ବିଷ କେ ଅଣିଦେବ
ଢଗ ବ୍ରହ୍ମ କୀରତ ତାକୁ ରହୁବ ରେ
ଢମ ଯେତେକ ସବୁ ସରଣଗଲା
ଢଳଢଳ ଅଧରୁ ସୁଧା ଗଳନ୍ତି ରେ । ୧୪ ।
ଅଚନ୍ତ-ଥନ୍ତ ମତେ ତନ୍ତ କରବ
ଅବଳା ବାରେ ଅବା ଏଥୁ ରକ୍ଷିବ ରେ
ଅଙ୍ଗନା ଅଙ୍ଗ ନାଶ ନ ଯାଉ ଖସି
ଅନାଥ ନାଥ ହୋଇ ରଖ ସୁକେଶି ! ରେ । ୧୫ ।
ତରୁଣୀମଣି ଯୋଗ ବଶରେ ଥିଲି
ତପେ ପାଇଣ ଥିଲି ବହୁ ଦରଶନ ରେ
ତପନାନନ୍ଦିନୀ ପ୍ରିୟା ସମ୍ମୁଖ ହେଲି
ତପନସୁତ ମତେ କ୍ଷମା ନ ନେଲି ରେ । ୧୬ ।

ଥୋଇ କାରଣ କର ପୁରୁଷ ବଧ
ଥୋଇଲୁ ନାହିଁ ଯେତେ ଥିଲା ମୋ ସଧ ରେ
ଥବର ଜ୍ଞାନ ଆଉ ନାହିଁ ମୋ ଦେହ
ଥଗଲୁଟ ପରାଣ ଶୁଣ ସନ୍ଦେହ ରେ । ୧୭ ।
ଦଇନ ଯେନ ବାରେ କରୁଣା କର
ଦାସ ଦୋଷ ସୁନ୍ଦର ! ମନେ ନ ଧର ରେ ।
ଦୁଃଖନାଶିନୀ ପାଇଁ ହୋଇଲି ଦୁଃଖୀ
ଦୁଃଖ ତ ନ ଦେଖିଲୁ ଚନ୍ଦ୍ରମାମୁଖି ! ରେ । ୧୮ ।
ଧଉଛୁ ଜୀବ ଧନ ଅସିବା ଯାଏଁ
ଧରଣୀମଣ୍ଡନ ! ତୁ କର ସଦୟେ ରେ
ଧର କହୁଛି ପାଦ ଏମନ୍ତ କର
ଧୀରଗମନ ! ବାରେ ମୋତେ ଉଦ୍ଧାର ରେ । ୧୯ ।
ନିରନ୍ତରେ ତୋ ରୂପ କରୁଛି ଧ୍ୟାନ
ନିତି ଦବଦେ ବନ୍ଧ ପଡ଼ୁଛୁ ମନ ରେ ।
ନିଶାପତି ତୋ ବିନୁ ତନୁ ଦହୁଛି
ନିଚେଂ ନେବ ପରାଣ ବନ୍ଧୁରୁ ଅଛି ରେ । ୨୦ ।
ପ୍ରିୟା ପୀରତି ପରମାଦ ହୋଇଲା
ପଥେ ବସାଇ ମୋତେ ଅନାସ୍ତ କଲା ରେ
ପର୍ମାନନ୍ଦ ବାରେ ଏମନ୍ତ କର
ପଦ୍ମପତ୍ରାକ୍ଷି ଦେଇ ସନ୍ତାପ ହର ହେ । ୨୧ ।
ଫୁଲ୍ଲାରବିନ୍ଦ ମୁଖେ ଚୁମ୍ବନ ଦେବ
ଫାଇ ଫୁରୁଣି ହୋଇ ଦୁଃଖ ଉଛଳିବ ହେ ।
ଫଣୀ କୁଣ୍ଡଳ ଶପୁ ହପୁ ହୋଇଲା
ଫାନ୍ଦ କୁରଙ୍ଗ ପ୍ରାୟେ ମୋ ମନ ନେଲା ହେ । ୨୨ ।

ବିଧୁବଦନୀ ବନେ ବସନ୍ତ କାଳେ
ବସନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର ତଳେ ବସାଇ କୋଳେ ରେ
ବୋଲୁଥିଲୁ ଯାହା ମୋତେ ପରାଣସହି !
ବିସୋରିଲୁ ଏବେ ତା ବିଦେଶେ ରହି ରେ । ୧୩ ।

ଭେଳା ଶୋକ ସମୁଦ୍ରେ ଭସାଇ ଦେଲୁ
ଭାବ ଦେଇ ଭାବିନି ! ଅଭାବ କଲୁ ରେ ।
ଭଗତ ନ ଘେନିଲୁ ବାରେ ମୋହର
ଭଲେ ଅଯଶ ହେବ ଜଗତେ ତୋର ରେ । ୧୪ ।

ମହୀମଣ୍ଡନା ! ମନେ ସୁଦୟା କର
ମଦନ-ଅନ୍ଧକାରୁ ବାରେ ଉଦ୍ଧର ରେ
ମଦନ ସନ୍ଧାଣ ପ୍ରୟାଣ କରୁଛି
ମାରିନେବ ପରାଣ ଶରୀରୁ ଅଛି ରେ । ୧୫ ।

ଯୁବତୀଶିରୋମଣି ! କୁଟିଳକେଶି !
ଯାଣମଣି ! ଏ ବର ମାଗେ ଦାଅସି ରେ
ଯନ୍ମେ ଯନ୍ମେ ତୋ ପଦେ ଖଞ୍ଜିଣ ଥିବ
ଯାବକ ହୋଇ ତୋ ଚରଣେ ଲାଗିବ ଯେ । ୧୬ ।

ରସିକ ଜନଙ୍କର ଅଟୁ ତୁ ବନ୍ଧୁ
ରମଣୀଶିରୋମଣି ! ଅମୃତସିନ୍ଧୁ ରେ !
ରଜନୀ ବଞ୍ଚୁଥିଲୁ ରଙ୍ଗେ ତୋ ସଙ୍ଗ
ରଚିଲୁ ନାନା ସୁଖ କଲୁ ବିଭଙ୍ଗ ରେ । ୧୭ ।

ଲଳିତ ଚରଣେ ତୋ' ଦିନେ ରେ ସହି !
ଲଗା ଲେଖନ୍ତେ ଯାହା ଅଛୁ ତୁ କହି ରେ
ଲକ୍ଷିଛି କାନ୍ତ ହୋଇ ଅଙ୍ଗେ ସେ କଥା
ଲାବଣ୍ୟନିଧି ! ମନେ ଲାଗିଛି ବ୍ୟଥା ରେ । ୧୮ ।

ବଜ୍ରସମ ହୋଇଲା ମନ୍ଦ ପବନ
ବିଷ ସମ ହୋଇଲା ଅଶନ ପାନ ରେ ।
ବିଷମ ପ୍ରାଏ ଦେଉଅଛୁ ମଦନ
ବାନ୍ଧବ ! ତୋର ବିନୁ ନାହିଁ ମୋ ଆନ ରେ ।୨୯।
ଶୁଦୟା କର ମୋତେ ହିମାବର୍ଷଣ
ଶପନେ ସଖିର ଧରଇ ଚରଣ ହେ ।
ଶୁମୁଖୀ ସନ୍ତ୍ରାସରେ ଶୁଦୟା କରୁ
ଶୋକ-ସାଗରୁ ବାରେ ଉଦ୍ଧର ଧରୁ ରେ । ୩୦ ।
ଷଶଧର ତୋ ବଦନୁ ବାପୁଛି ମନେ
ଷଚେନ୍ଦେ ଦୟା ସଖି ! ନାହିଁ ତୋ ଚିତ୍ତେ ରେ
ଷଣୀବଦନା ! ଏଡ଼େ କଠୋର ହେଲୁ
ଷରଣ ପଶିଥିଲି କଷ୍ଟେ ଠେଲିଲୁ ରେ । ୩୧ ।
ସରଣ ପଶିଥିଲି ତୋହର ସଜନ !
ସେ କଥା ନ ରଖିଲୁ ମୃଗଲୋଚନା ! ରେ ।
ସକଳ ଭରସା ମୋ ହେଲା ନିରେଖ
ସୁରଙ୍ଗବିମ୍ବାଧର ! ବାରେକ ରଖ ରେ । ୩୨ ।
ହର ଚନ୍ଦ୍ରମା ଶୂନ୍ୟ ତ୍ରିଭୁବନ
ହେମଗାତ୍ରି ! ହରବୁ ସକଳ ମନ ରେ
ହତବିଧିର କଷ୍ଟେ ପ୍ରାଣ ନାଶିଲା
ହାଟକଗାତ୍ରି ! ମତେ ଏମନ୍ତ କଲୁ ରେ । ୩୩ ।
କ୍ଷୀରୋଦାସୁତାପତି ଦେବନ ଚରଣ
କ୍ଷଛନେ ନବଇନ୍ଦ୍ର ପଦେ ଶରଣ ଯେ
କ୍ଷମାସାଗର ପ୍ରଭୁ ନୀଳାଦ୍ରିପତି
କ୍ଷମେ ଦର୍ଶନେ ନରେ ଲଭ ମୁକତି ଯେ । ୩୪।

ରାଧାମୋହନ ଚଉତିଶା

ରାଧାମାଧବ ଓ ରାଧାମୋହନ ଚଉତିଶା ମଧ୍ୟରେ ଏତେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଅଛି ଯେ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟଟିର ଅନୁକରଣ ପରି ବୋଧହୁଏ । ଭକ୍ତପ୍ରେମୀମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଉଭୟେ ଆଦୃତ ହେବାର କଥା ।

କେବଣ ଦୁର୍ଜନ ଜନ
କରଯୋଡ଼ି କରୁ ହୋଇ ନଉନ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
କହୁଛି କନ୍ୟା ଘେନ ହେ । ୧ ।

ଖଗେନ୍ଦ୍ର ପଛରେ ଚଢ଼ି
ଖେଦ ଅରକ୍ଷେ ସଖୀଙ୍କ ଜଣାଇ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଖେଦ ରଖି ଦେଉ ନାହିଁ ହେ । ୨ ।

ଗରୁଡ଼ ଗାଢ଼ ଉପରି
ଗଙ୍ଗାଜଳ ଯାଉ ଦେଲା ସମ୍ଭାଳି ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଗଣ୍ଡି ମାରେ ହବା ରାଢ଼ ହେ । ୩ ।

ଘଟ ନେବ ବୋଲି ଆସି
ଘୋଟି ରହିଅଛୁ ବିପଦ ନଣି ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଘୋର ଅର୍ତ୍ତି ଦେଲୁ ଅଧି ହେ । ୪ ।

ନନ୍ଦସୁତ ବଂଶୀଧାରୀ
ନାହିଁ କେହି ଅଉ ସାହା ମୋହର ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ନ ରଖିଲେ ଗଲି ସରି ହେ । ୫ ।

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ନାମ ବହି
ଚନ୍ଦ୍ରେ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳେ ଦ୍ରୌପଦୀ ସାଇଁ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଚନ୍ଦ୍ରାରୁ ନେଲ ବଞ୍ଚାଇ ହେ । ୬ ।

ଛାଡ଼ିଲି ସକଳ ଆଶା
ଛନା ଚରଣକୁ କଲି ଭରସା ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଛଡ଼ା ନ ଗଲା ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ହେ । ୭ ।

ଜଳନ୍ତା ଅନଳ ଠିକେ
ଯଶୋଦା ସୁତ ହେ ଅଛ ସମ୍ଭାଳି ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଯହିଁ ବ୍ରଜବାଳ ପାଳ ହେ । ୮ ।

ଝୁରେ କପୋତୀ ଯେସନ ।
ଝୁରୁ ଅଛି ମୁହିଁ ରଜନୀ ଦିନ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଝୁରି ଝୁରି ତନୁ କ୍ଷୀନ ହେ । ୯ ।

ନଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିଲି ଅତି
ନିରପକ୍ଷ ହେଲ କରୁଣାର୍ଣ୍ଣ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ନୀଚସ୍ରୋତେ ଗଲି ଭାସି ହେ । ୧୦ ।

ଝଲକ ବଂଶୀ ସ୍ୱାନେ
ଝାଣ ନାହିଁ ଶୂନ୍ୟେ ଉଡ଼ନ୍ତି କାହେଁ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଝଲବ ନାଶ୍ରୟେ ବାହେଁ ହେ । ୧୧ ।

ଠଉରବାଲୁ ମୋ ଥଣ
ଟିକଣା ନ ଦଶେ ହେ ପୀତବାସ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଠାକୁର କଲ ନାଗଶ ହେ । ୧୨ ।

ଡରରେ ଗର୍ଜି ମୃଗୁଣୀ
ଡାକ ଦେଲା ରଣ ଯାଉଙ୍କପାଟି ହେ ।
ରାଧାମୋହନ !
ଡାକ ଶୁଣି ହସନ୍ତୁଯଣି ହେ । ୧୩ ।

ଢାଲେ ବାନ୍ଧି କେଉଁ ଡରେ
ଢଳରନ୍ଧ୍ର ତନ ଶଶମେଦରେ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଢକା ବାଜେ ଜଗତରେ ହେ । ୧୪ ।

ଅକର୍ମ-କର୍ମଦାୟକ
ଅଘୋର ପାତକବୃନ୍ଦ ତାରକ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଅଶିଲେ ପଡ଼ିଛୁ ଡାକ ହେ । ୧୫ ।

ତୁମ୍ଭେ ପତିତପାବନ
ତୁମ୍ଭ ବିନା ନାହିଁ ମୋ ପରିତ୍ରାଣ ହେ ।
ରାଧାମୋହନ !
ଥାଉବାକୁ ତ୍ରିଭୁବନ ହେ । ୧୬ ।

ଥଣ୍ଟକଣ୍ଠା ପକ୍ଷୀ ପରି
ଥପ୍ପେ ନାହିଁ ହୃଦପୁରେ ମୋହର ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଗଲି ସରି ହେ । ୧୭ ।

ଦରିଦ୍ର ସୁଦାମା ଦୁଃଖ
ଦଣ୍ଡକେ ଘାଟିଲ ପଙ୍କଜ ମୁଖ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଦେଇଛ ଅଶେଷ ସୁଖ ହେ । ୧୮ ।

ଧରଣୀ ଧବଳ୍ୟା ଅଗ୍ରେ
ଧ୍ରୁବଙ୍କୁ ରଖିଲ ନିଶ୍ଚଳ ସ୍ୱର୍ଗେ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଧ୍ରୁବ ଧନ୍ୟ ଦେବମାର୍ଗେ ହେ । ୧୯ ।

ନର୍ମଦ ମୃଗାଛ ଧର
ନନ୍ଦେ ହିରଣାକ୍ଷ ବଧ ବଦାନ୍ତି ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ନାହିଁ ସମ ଜନ୍ମପୁରୀ ହେ । ୨୦ ।

ପତିତପାବନ ହରି
ପତିତା ଉଦ୍ଧରୁଛ ଚଉଦପୁରୀ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ପ୍ରହ୍ଲାଦ ହିତକାମୀ ହେ । ୨୧ ।

ଫଣେନ୍ଦ୍ରବର ଭୂଷଣ
ଫୁଟଇ ହୃଦୟ ଅବଧାଣି ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଫେଡ଼ ମୋ ହୃଦ କଷଣ ହେ । ୨୨ ।

ବେଳକୁ ବେଳ ପ୍ରବଳ
ବ୍ୟାଧିରୂପେ ବ୍ୟାଧି ଘାରିଲା ବଳ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ବିଷମ ସଂକଟ ହର ହେ । ୧୩ ।
ଭକ୍ତ୍ୟଞ୍ଜନ ଯିବ ନାଶ
ଭବଗ୍ରାହ୍ମି ଅରଣ୍ଣବ କ ଯଶ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଭାବନା କର ମାନସ ହେ । ୧୪ ।
ମଲା ଭ୍ରମର ବସାଇ
ମହିମାସାଗର ଗୁରୁଙ୍କ୍ ଦେଇ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ମନ୍ ସନ୍ତାପ ଛଡ଼ାଇ ହେ । ୧୫ ।
ଜଗତ ପ୍ରଳୟକାଳେ
ଯହିଁ ମାରକଣ୍ଡ ଛାଇଲ ହେଲେ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଯଶ ରଖି ମଣ୍ଡଳେ ହେ । ୧୬ ।
ରମା ସଙ୍ଗେ ଖେଳ ରଙ୍ଗେ
ରକ୍ଷ ଡାକଦେଲା ଗଜ ଆରତେ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ରକ୍ଷିଲ ତାଙ୍କୁ ତୁରିତେ ହେ । ୧୭ ।
ଲାଗିଣ ପଦ୍ମଚରଣ
ଲବଣ ହେଲା ଅହଲ୍ୟା ଭୂବଣ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଲଭିଲା ସେହି କାରଣ ହେ । ୧୮ ।

ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡପାତକଙ୍କ ଥଳା
ବଡ଼ ଅଜାମିଳ ବେଶ୍ୟା ପିଙ୍ଗଳା ହେ
ରାଧ ମୋହନ !
ତୁଟି ମୋ ସଂଶୟ ତୋଳା ହେ । ୨୯ ।
ଶ୍ରୀବତ୍ସଲାଞ୍ଛନ ଚିହ୍ନ
ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ବହୁଛ ଭକ୍ତ ଭାବେଣ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଶ୍ରୀମୁଖେ କହୁ ଅପଣ ହେ । ୩୦ ।
ସତ୍ୟବାଦୀ ନାମ ଯାର
ଶରଣ ବତ୍ସଳ ଦୟାସାଗର ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ଶୋକ ସିନ୍ଧୁ ପାରଙ୍କର ହେ । ୩୧ ।
ଶୁକ ସନକାଦି ଶେଷ
ସୁରୁଷେନ୍ଦ୍ର ଯାକୁ ରାତି ଦିବସ ହେ
ରାଧାମୋହନ !
ସେହୁ ନ ପାଉଲେ ଲେଶ ହେ । ୩୨ ।
ହୀନ କର୍ମ ବୁଦ୍ଧି ମୋର
ହଠ ବଡ଼ା ମୂଢ଼ କର୍ଣ୍ଣକୁହର ହେ
ରାଧାମୋହ !
ହୃଦୟ ବଡ଼ ଅସ୍ଥିର ହେ । ୩୩ ।
କ୍ଷୀରାବ୍ଧି ତନୟା ଈଶ ।
କ୍ଷମାକର ନନ୍ଦିନନ୍ଦର ଦୋଷ ହେ
ରାଧା ମୋହନ !
ଛିଦ୍ର ଛାଡ଼ି କର ନାଶ ହେ । ୩୪ ।

ସାରଙ୍ଗଦୂତ ଚଉତିଶା

(କୃପାସିନ୍ଧୁ)

ପ୍ରାଚୀନ କବିବର କୃପାସିନ୍ଧୁ ମାନସିଂହଙ୍କୁ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ବେଶୀ ଲୋକ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେ ଜଣେ ବଡ଼ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କବି । ଆମ୍ଭେମାନେ ତାଙ୍କର କେତେକ ଗୋଟି କବିତାର ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛୁଁ ଓ ଆଶାକରୁଁ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କୃତି ଉଦ୍ଧୃତ ହେବ । ତାହା ନ ହେବା ଯାଏଁ ମାନସିଂହଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ଯଥାଯଥ ବିଚାର ଅସମ୍ଭବ ।

ରାଗ—କାମୋଦୀ

କହିବ ସାରଙ୍ଗ ସା— ରଙ୍ଗ ସାରଙ୍ଗ ସାର-
ଙ୍ଗ-ନୟନା ଶ୍ରମରେ
କୁସୁମ କାଣ୍ଡ କାଣ୍ଡ କାଣ୍ଡ ଦାଣ୍ଡରେ ଗୋପୀ-
ଙ୍କ ଦେଲେ କି ଦୋଷରେ
ହଂସ ହେ !
କଉଣ କରୁଣା ଅମ୍ଭରେ
କୋମଳ କର କର କର କରଙ୍କି ଏ କ-
ଥା ପଚାରିବ ଧୀରେ । ୧ ।

ଖେଦ ଅକୃପାରେ ପାଦନ୍ତ୍ରମଧ୍ୟାଙ୍କୁ
ଭସାଇ ଯାଇଁ ଦେଇଗଲେ
ଖଳ ସେ ଅକ୍ରୂର କ୍ରୂର ବଚନକୁ
ନରେଶ କଂସପୁର ଗଲେ
ହଂସ ହେ !
ଖାଇ ମରନ୍ତୁ ସର୍ବେ ବିଷ
ଖୁଆଇ ଅଧରୁ ଅମୃତ ଅମୃତ
କଲେ ଯା ଏହୁ ତାଙ୍କ ଦୋଷ । ୨ ।

ଗୋପ-ଲଳନାର · ଲଜ୍ଜା ଦବା ଦବା-
କରବଦ୍ଧ ପାଦେ ସେବନ୍ତି
ଗୋକୁଳପାଳ ଗୋ— କୁଳ ପାଇ ଧାଇ
ନରେନ୍ଦ୍ରପଦ ତୁଚ୍ଛ କଲୁଁ
ହଂସ ହେ !
ଗୋବିନ୍ଦ ବୋଲୁଥାନ୍ତି ଧୀରେ
ସ୍ମର ରେ ସ୍ୱପନ ସ୍ୱପନ ସ୍ୱପନ
ସ୍ୱପନ-ମଣ୍ଡନା ଛନ୍ଦରେ । ୩ ।

ଘନ ଘନ ଘନ ଘନଶ୍ୟାମ ବେନୁ-
ଧ୍ୱନି ଶୁଣଇ ଯେତେବେଳେ
ଘର ବର ବର— ବରଜା ସମସ୍ତ
ତେଜି ତା ଝଟି ପାଦତଳେ
ହଂସ ହେ !
ଘୋର ଦାରୁଣ ରଣପଣ
ଘେନି ଜୀବନ ଜୀ— ଇବ ନନ୍ଦସୁତ-
ର ତ ଏହି ଅପକାରଣ । ୪ ।

ଲଭିବେ ମଧୁର ମଧୁ ଲଳନାରେ
କାମ କାମନା ମନେ ଭର
ନୟନାନନ୍ଦ ନ— ନ ନନ୍ଦନ ସଙ୍ଗେ
ମାତିଥାଉ ବ୍ରଜଦେଶ
ହଂସ ହେ !
ନରେଶ ହେଲୁ ଏବେ ସେହୁ
ନୀରଜନୟନ ନୟନ ନୟନ
ଜାଣନ୍ତୁ ପ୍ରହ୍ଲପଣ ବନ୍ଧୁ । ୫ ।

ଶୁଭ୍ର ଏ ନଗରେ   ନଗରେ ନଗରେ
ଯେତେ ଯେତେ ଭାବ ଦେଇଛୁ
ତେଣୁ ସେ ରଙ୍ଗ ର—   ଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ କ-
ଚେତାଇଣ ଦୁଖ ଦେଉଛୁ
ହଂସ ହେ !
ଗୃହ୍ଣିଲେ ସେହୁ ସେ ହସୁଛୁ
ତବ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ   କାନ୍ତ କାନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର—
କାନ୍ତ ଦ୍ରବୀଭୂତ କରୁଛୁ । ୬ ।

ଛଳନେ ଶ୍ରୀକର   ଶ୍ରୀକର କରରେ
ଦେଇ ବୋଲୁଥାନ୍ତି ଶ୍ରୀବାସ
ଶୁଦ୍ଧ ବନପ୍ରିୟ   ବନପ୍ରିୟ ପ୍ରିୟ
ବନପ୍ରିୟ ଭାବ ଦ୍ରୁବାସ
ହଂସ ହେ !
ଛଇଲ ଗୋପନାଶ୍ରୀବର
ଛେମୀ ସାଗର ଗ—   ରବ ଇନ୍ଦ୍ର ଇନ୍ଦ୍ର
ସୁଖଙ୍କୁ ନ କରୁ ଆଦର । ୭ ।

ଯାଉ ଯାଉ ହଜ   ଦୀନବନ୍ଧୁ ବନ୍ଧୁ
ଜୀବ ଅଧର ପାନ କର
ଜାଣ ଜାଣ ଦେଲେ   କର ଶେଯ ଶେଯ
ସଜନୀ ଆଉ ପଛୋଆର
ହଂସ ହେ !
ଜୀବ ନେଉଛୁ ଏବେ ମାର
ଯତନ କର ହ—   ରବ ନବେଦନା
ବେଦନା ଜଣାଉ ଅମ୍ବର । ୮ ।

ଝଂପକେତୁ କେତୁ ଉଦୟ ଉଦୟ
ନାଶ କରୁଅଛୁ ଅମ୍ବରଂ
ଝଂଳ ଗଉଙ୍ଖ ଗ— ଉତ୍ସ ସେବାବଶ
ବଯାଚ୍ଚା ଖଣ୍ଡିଲା ସଭ୍ୱର
ହଂସ ହେ !
ଝର ଝର ହୋଇ ନୟନ
ଝରୁଛି ନୀର ନ— ବନ୍ତରେ ତା ଚନ୍ଦ୍ର
ନମସ ମଣ୍ଡୁଅଛି ମନ । ୯ ।

କଳର କଦମ୍ବ କଦମ୍ବ କଦମ୍ବ
ହୋଇ ବୋଲୁଥାନ୍ତି ଶ୍ରୀକର
ନାଗଶ୍ୟାମଣିଏ ମଣି ଏ ପୁଷ୍ପକୁ
ଯେନ ଏ ମଦନ ମୁଦ୍ରର
ହଂସ ହେ !
ନୟନର ସେ ସୁଖସ୍ଥାନ
ନୀଳ ସଜିଲ ଜ— ଲଦ ନନ୍ଦା କରେ
ଶ୍ୟାମ କଳେବର ବରଣ । ୧୦ ।

ଝାଳ ନାଶୁଛୁ ଥା— ମୃ ଦର୍ପ ଦର୍ପକ
ଦଣ୍ଡ ଦଣ୍ଡ ଦଣ୍ଡକେ ନେଇ
ଝାଳୁଛୁ ଜୀବନ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ—
ସ୍ୱଚ୍ଛ ଛନ୍ଦରେ ଡାକ ଦେଇ
ହଂସ ହେ !
ଝଲଝଲ ଅଙ୍ଗ ହୋଇଛି
ଠେକ ମରୁତ ମରୁ— ମରୁଦ୍‌ମରୁ ଭନ୍ନ
ଉଦଶୀତ ଯାହା ଦହୁଛି । ୧୧ ।

ଟିକ ବନ୍ଧୁ ମ ତା — ଅଧର ଅଧର
ଅଧରକୁ-ତ ନୋହେ ସତ
ଠାଟିକି ଦନ୍ତକୁ — ଜୀବନକୁ ଉଜଳି
ଉଜଳେ ନ ପାରିବ ଶିଖି
ହଂସ ହେ !
ଠାକୁର ସଙ୍ଗେ ଥାଉ ରଙ୍ଗ
ଠଣ ଉପବନ — ପବନରେ ପୁଷ୍ପ
ପୁଷ୍ପ ଅମୋଦ କରୁଥାଇ । ୧୨ ।

ଡାକ ଏକାନ୍ତେ — ଏକାନ୍ତେ ଗୋପୀକାନ୍ତ
କାନ୍ତ ବାଣୀରେ ବଶ କଲେ
ଢକାଇତ ଫୁଲ— — ବଢ଼ିଶି ବଶିଶି
ବଢ଼ିଶିରେ ଦେଇ ଚଳଲେ
ହଂସ ହେ !
ଡୋଳାଇବୁଁ ଜୀବ ଅବଶ୍ୟ
ଡଙ୍ଗର ବର ବ— — ଗନ୍ଧ-ଧଉ ଧର-
ଧର ପାଇବେ ହତ୍ୟା ଦୋଷ । ୧୩ ।

ଚଳନ୍ତି ଜୀବନ — ଜୀବନ ଜୀବନ—
ରୁଦ୍ର-ଦଳେ ପଡ଼ି ଯେସନ
ଚଳ ଚଳ ବଧୂ — ବଧୂ ବୃଧୂ ଭାର
କରେ ଧଇର୍ଯ୍ୟ ଶଯୁମାନ
ହଂସ ହେ !
ଚମିଅ କୃଷ୍ଣ ହେଲା ଉନ ।
ଚାଲେ ସେ ଚତୁର — ଚତୁର ଚତୁର—
ଅଜନ କର ଢଁପା ପ୍ରାଣ । ୧୪ ।

ଅଛନ୍ତ ଅଛନ୍ତ   ଅଛନ୍ତ ଅଛନ୍ତୁ
କଳ୍ପ ପେଷି ପୁଷ୍ପଶ୍ରୀପୃକ
ଅଛି ହର ହର   ହରଣଦୂଶୀଙ୍କୁ
ଏ ଦୁଃଖ ରଖନ୍ତୁ ବାରେଙ୍କ
ହଂସ ହେ !
ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମ ତାଙ୍କ ନାମ
ଏହୁ ବପଦ ବ—   ପଦ ପଦ କର—
ଦେବାକୁ ଅମ୍ଭେ ନୋହୁ କ୍ଷମ । ୧୫ ।

ତରୁଣିଙ୍କ ଯେନ   ମାଧବ ମାଧବ
ମାସେ ବୁଲୁଥାନ୍ତି ଅନଙ୍ଗେ
ତାର ତାର ତାର   ତାର ହାତେ ଶୋଷ୍ଟ
ବନ୍ଧୁଣ ଥାଉ ଯେ ଉରସେ ସେ
ହଂସ ହେ !
ତାଙ୍କ ବଜେ କଳ୍ପ ହନରୁ
ତେଜ ଅହାର ହା—   ର ହା ରବ ଏବେ
ପ୍ରକାଶ ହୋଉଛି ମୁଖରୁ । ୧୬ ।

ଥିଲେ ଗ୍ନନରେ ଗ୍—   ନବେ ଗ୍ନନଶି
ଅଣ ଉଜଳ ହୋଇଥିଲା
ଥିରେ ସୋହନ ମୋ—   ହନ ବେଣୁ ହାଉ
ବାଇ କରଣ ଯେନ୍ନ ଗଲ୍ପ
ହଂସ ହେ !
ଥଏ ହୋଇ ଯେହ୍ନୁ ଦଶୁଛି
ଥାଉ ସେ ବରଜ   ବରଜ ଅନ୍ତରେ
ବରଜ ଅମ୍ବର ଉହୁଛି । ୧୭ ।

ଦାମୋଦର ଦର — ଦଣ୍ଡୀଦାସ ସଙ୍ଗେ
ଦେଖିଲୁ ନାହିଁ ଗୋପନାରୀ
ଦହେ ଦ୍ୱିଜରାଜ — ଦ୍ୱିଜ ରାଜ ସଙ୍ଗ
ଯେଉଁ ଦିନୁ ଗଲେ ବହୂର
ହଂସ ହେ
ଦର ହଟିଣ ବୋଲୁଥାନ୍ତି
ଦେଖରେ ରାମା ସ୍ୱ— ମା ସ୍ୱମା ବନାନ୍ତର
ମୃଗ ମୃଗୀ ଲୀଳା କରନ୍ତି । ୧୮ ।

ଧାଇ ଶୁହିଁ ପ୍ରଭ— ଅଣା ପ୍ରଭଅଙ୍ଗା
ଅଣା ବଣାମଙ୍କୁ କହନ୍ତୁଁ
ଧୀରେ ଏ ପ୍ରାଣ — ପ୍ରାଣ ପଛ ପଦ୍ଧତ—
ଗଭ ବନା ଦେହେ ମରୁଛୁଁ
ହଂସ ହେ !
ଧନ୍ୟ ହୋଇଥିଲୁ ତାହାରେ
ଧର ନଅଳ ନ— ଥାନ ଥାଲୀ ହେହେ
ଖୋଜିଥାଉଁ କୃଷ୍ଣ ତୀରରେ । ୧୯ ।

ନରାଣ ଗ୍ରସର— ପିକ ରପେ କଲା
ନ ଯାଇଁ ଜୀବନ ରହୁଛୁ
ନାଗେଶ୍ୱର ପ୍ରାଏ — ନୀରେ ନୀରେଶ୍ୱର
ପୁରପଣ୍ଡ କି ହୋଇଅଛୁ
ହଂସ ହେ !
ପିଶୁନ ବହୁ ତା ଖଣ୍ଡିଲା
ପାଇଛୁ ବପଉ— ବପଉ ଦିପଉ
ଗୋପରୁ ଯେଉଁ ଦିନୁ ଗଲ । ୨୧ ।

ଫାଇ ଫଗନ୍ଦେ ର— ହେ ରହୁ ଅବଳା
ବଳାଇଛୁ ଚିତ୍ର ତାହାରେ
ଫେଡ଼ ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ଗଛ ହୋଇ ଗୋପୀ
ନବୀନା ବନାନ୍ତ ଡାଳରେ
ହଂସ ହେ !
ଫାଟ ହୃଦୟ ଯାଉଥିଛୁ
ଫୁରୁଣା ସଙ୍ଗ ଷ— ବଂଶୀ ପ୍ରବେଶନ
ବିଷମୟ ଭ୍ରମ ନାଶୁଛୁ । ୧୧ ।

ଦ୍ୱପନ ବପନ ବିପନ ଷବଦେ
ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯାଉଥାଇ ଶୋଭା
ବେଣୁପାଣି ପାଣି— ପାଣିରେ ଅମୃତ
ନବେଣି ହୋଇଥାଉଁ ଭଲ୍ଲା
ହଂସ ହେ !
ବୁଲୁଥାଉ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ
ବନମାଳୀ ମାଳୀ— ମାଳ ମାଳ ଫୁଲ
ପୁଷ୍ପ ଦେଉଥାନ୍ତି ଅମୃତେ । ୧୩ ।

ଭୁବନ ବନ ସ— ମାନ ମଣନ୍ତି ଏ
ମଣି ହୋଉଛୁଁ ହତଜ୍ଞାନ
ଭାବ ଭାବ ଭାବ ଭାବବତୀ ଗୋପୀ
ରଖିଅଛୁଁ ମାତ୍ର ଜୀବନ
ହଂସ ହେ !
ଭାଗ୍ୟହୀନ ଅମ୍ଭେ ଗୋପିକା
ଭରସା ଭରସା ଭଗବତଙ୍କର
ପଦକୁ କରି ଅଛୁଁ ଏକା । ୧୪ ।

ମନ ବାରଣ ବା— ରଣ କରୁଅଛୁ
ଜାଗରେ ବରହ କେଶରୀ
ମହାବେଦନା ବେ— ଦନା ଅହର୍ନିଶି
ମାରମାରଣେ ହେଲୁ ଭସ୍ମ
ହଂସ ହେ !
ମହିମା କୃଷ୍ଣ ପ୍ରକାଶିଲ
ମଧୁହାସ୍ୟ ମଧୁ— ହାସ୍ୟ ଗୁଣ ଯହ
ଧର କ୍ଷୀରଧିରେ ରଖିଲ । ୧୫ ।

ଜୀବ ଯନ୍ତ୍ରବନ ଜୀବ-ଯନ୍ତ୍ରବନ
କର ନାଶୁଛୁ କାମାନଳ
ଜଗତ ଜୀବନ ଜୀବନଦ ହୋଇ
ବୃଷ୍ଟି କରନ୍ତୁ ସ୍ନେହ ଜଳ
ହଂସ ହେ ।
ଜଣାଇବ ତାଙ୍କୁ ଏତେକ
ଯୁବତୀଗଣ ଗ— ଣ ନାରୀ ବାହାର
ହାରୁଛନ୍ତି ଗୋପୀ ବିବେକ । ୧୬ ।

ରାମ ଲକ୍ଷଣ ଲ— କ୍ଷଣ ମୁଖ ନ ଦେଖିଣ
ଆରତେ ଗୋପ ସଖୀ
ଉଶୀର ଉଦ୍ଧରେ ଉତ୍ରିରେ ଚହିତ—
ନାଷ୍ଟ ପରାଏ ଅଛୁଁ ରହ
ହଂସ ହେ ।
ରାତ୍ର ଦିବସେ ନିଦ୍ରା ନାହିଁ ।
ରମଣୀ ରମଣୀ ରମଣୀ ଏ ପୁଷ
ହେଳ ଯାଉଛି ଜୀବଗ୍ରାସୀ । ୧୭ ।

ଲକ୍ଷଁ ଭ୍ରମର   ଭ୍ରମର ଭ୍ରମର
ବଉଳ ପୁର ନାଗଜନ
ଲକ୍ଷ ଚଉ ଲକ୍ଷ   ଲକ୍ଷ କର ଶର
ପେଷି ପକାଉଛି ମଦନ
ହଂସ ହେ !
ଲଭେ ସୁଖ ନାହିଁ ମନରେ
ଲାବଣ୍ୟନାଥଙ୍କ   କର କର ଲକ୍ଷ୍ୟ
ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦେବୁଁ ଏ ଗୋପ ପୁରେ । ୨୮ ।

ବଳଭଦ୍ର ବଳ—   ଭଦ୍ର ଅନୁଜରେ
ଗୋଧନ ବାହୁଡ଼ା ସମୟେ
ବଡ଼ଭୀରେ ବସି   ବସି ବସି ବଂଶୀ
ଧ୍ୱନିରେ କରିଥାଉ ଲୟେ
ହଂସ ହେ ।
ବନ କୁସୁମେ ବେଶ ହୋଇ
ବକୁଳ କୁନ୍ଦ କୁ—   ଲାଙ୍ଗନା ମୋହନେ
ଶିରେ ଖୋସିଥାଇ ମାଧୋଇ । ୨୯ ।

ସୁଧାକର କର   କରଇ ଆକୁଳେ
ଅନଳ ପ୍ରାଏ ହୃଦ ଦେଶେ
ସୁବାସ ସୁବାସ   ବାସ ବାସନ୍ତୀରେ
କାହାର ସୁଖ ନାହିଁ ଲେଶେ
ହଂସ ହେ !
ସବୁ ପ୍ରକାରେ ହେଲୁଁ ଖୀନ
ଷଫଳ ଜନମୁ   ନୟନ ପଦ୍ମଙ୍କ
ଦିନରୁ ନ ରୁଚେ ଅଶନ । ୩୦ ।

ସତତ ଦ୍ରମନ ଶର ଶରଦ୍ବାନ୍ତ—
ଧାଗ ସମାନ ବଚଂଚ୍ଛି
ଶଙ୍କର ମତ ର— ହ୍ରିଚ୍ଛ ସ୍ପଦାଧାତ୍ର
ଅଶୋକ ଶୋକ କମ୍ବଉଛି
ହଂସ ହେ !
ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ୍ରୁ ଗୋପୀବଂଶ
ଶରଣବତ୍ସଲ ଛିନ ନ ଗେଲେ
ଯେବଲେ କୁବୃଜୀ ସରସ ।୩୧।
ଶ୍ୟାମ ଶ୍ୟାମଅଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗନା ଅନ୍ବେଷ
କର ଲଭିଥାଉଁ ହରଷ
ସରସ ଚିତ୍ତରେ ସରସ ବଚନରେ
ବନ୍ଧିଥାଉଁ ନିଶି ଦିବସ ।
ହଂସ ହେ !
ସେ ଦୁଃଖ ଗଲା ଏବେ ଜୀବ
ଶ୍ରୀଧର ଚାପରେ ପଟରତନାଞ୍ଚଳ
ପୁର ପୁରବକୁ ଚଳବ ।୩୨।
ହରଷ ହଜ-ସ— କ୍ରୋଧକୁ ଲଭିବ
ଦୟା ଦୟାଚିତ୍ତ କରିବେ
ହସିବେ ଲମ୍ବୋଦ— ର ଦିଗ ପଥରେ
ମଙ୍ଗଳା ମଙ୍ଗଳାଚରିବେ ।
ହଂସ ହେ !
ହୃଦରେ ଯେଉଁ ଅଛି ଭାବ
ଦେହ ଅପସର ଷଡଣଶୋଦର
ଦରଶନରେ ଜଣାଇବ ।୩୩।

ଖଞ୍ଜନ ସାରସ   ସାର ମନ୍ଦିର
ଶୁଣି ଗୋପୀଙ୍କ ସ୍ୱରତାନ
ଛନ୍ଦରେ ତତ୍ତ୍ୱ ବ—   ଲାଭ ବସ୍ତୁ ପଦେ
ବସ୍ତୁ ପଦେ ଗନ୍ଧ ଗମନ
ହଂସ ଯେ !
ଶ୍ରୀଦେବାନନ୍ଦଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରାଲୀଳା
ହେମେ ଚନ୍ଦ୍ରା କର   କୃପାସିନ୍ଧୁ ପଦ
କୃପାସିନ୍ଧୁ ପଦ ବର୍ଣ୍ଣିଲା । ୩୪ ।

ଶ୍ରୀ ରାଧାବିରହ ଚଉତିଶା

ବିଖ୍ୟାତ କେଶବ-ରାମାୟଣ-ରଚୟିତା କେଶବ ପଟ୍ଟନାୟକ ବୋଧହୁଏ ଏ ଚଉତିଶାର କବି । କେଶବ ରାମାୟଣରେ କବିଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ଯେଉଁ ସବୁ ବିଶେଷତ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ଏ ଚଉତିଶାରେ ସେ ସବୁ ସୁନ୍ଦରରୂପେ ପ୍ରତିଫଳିତ ।

(ରସକୁଲ୍ୟା ବାଣୀ)

କହନ୍ତି ରାଧା ଦୂତୀ କର ଧରି
କୁଞ୍ଜବନକୁ ଯାଅ ସହଚରୀ !
କଟିଗଲେ ଛନ୍ କ୍ଷୀନ ଅମ୍ବର
କୃପାନିଧି ହେଲେ ଗୋପୁଂ ବାହାର ସେ ।
କହିବୁ ଦୂତି ଯାଇଁ ଗୋ !
କେଉଁ ଦୋଷ ଧରି କମଳ-ଲୋଚନ
କୁଞ୍ଜବନେ ଛନ୍ତି ରହି ଗୋ । ୧ ।

କ୍ଷଣେ ନ ଦେଖିଲେ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ
ଖାଲାକୁ ନିଶ୍ଚୟେ ମହୁରା ପାନ
ଖୋଭପାଖରେ ଅମ୍ଭଙ୍କୁ ଭଣ୍ଡାଇ
ଖଗପତିନାଥ ଗଲେ ଛପାଇଁ ସେ ।
ଖଣ୍ଡିଲେ ଗୋପସମ୍ପଦ ଗୋ !
କ୍ଷଣେ ନ ଦେଖିଲେ ନନ୍ଦର ନନ୍ଦନ
ନୟନେ ନ ମାଡ଼େ ନିଦ ଗୋ । ୨ ।

ଗହନ ବନେ ଯେବେ କଲେ ବାସ
ଗୋପାଙ୍ଗନା ନଷ୍ଟ ହୋଇଲୁଁ ନାଶ
ଗୁପତ ରତିମାନ ପାସୋରିଲେ

ଗଞ୍ଜନ ଗୁଞ୍ଜନତା ଅବୋଧଲେ ସେ ।
ଗଲେ ଯଉଁ ଦିନ ଦିଗ ଗୋ !
ଗଙ୍ଗାଧର-ରିପୁ ହୃଦୟ ଦହଇ
ଅଛି ଗରୁ ଝାଣ କରୁ ଗୋ । ୩ ।

ଘଟଣମୁଖେ ଦଅନ୍ତି ଚୁମ୍ବନ
ଘେନିଗଲେ ଏଡ଼େ ଧୀରଜମାନ
ଘନ କୁସୁମଣରେ ଗଲେ ମାରି
ଘର ମଣିଲୁଁ ବୃନ୍ଦାବନ ପରି ସେ
ଘୋର ଦେହ ଅଛୁ ଦେଖି ଗୋ !
ଘଡ଼ିଏ ବଳମ ନ କର ଦୂର ! ଭୂ
ଘେନ ଅସ ବେଗେ ଯାଇ ଗୋ । ୪ ।

ଉଚିତ ବଚନ ଶୁଣ ସଜନ !
ଅଣିଦିଅ ମୋର ପ୍ରାଣର ମଣି
ଅଳସ ନ କର ଚଳ ସଧୀର
ଅଣ ବେଗେ ଯାଇଁ ନନ୍ଦକୁମର ସେ ।
ଆସିବେ କି ସଙ୍ଗେ ଦିଗ ଗୋ !
ଅମ୍ବୁଜ-ଲୋଚନ ଚରଣଯୁଗଳେ
ଖଞ୍ଜିଥିବୁ ବ୍ରଜନାରୀ ଗୋ । ୫ ।

ଚମ୍ପା ବକୁଳ ମାଳମାନ ଗନ୍ଥି
ଚନ୍ଦ୍ରଚଳକୁ ପାଉଥାଇ ଶୋଭି
ଚତୁର ନୟନ ମେ ଭ୍ରାନ୍ତିଭ୍ରାନ୍ତି
ଚତୁରୀ ଚିତ୍ତ ମୋହିଲେ ମଣିଗ ସେ ।
ଚଣ୍ଡକରସୁତାପତି ଯେ !

ଶ୍ୟାମର ଅଲଙ୍ଘ ଯଶ ଚଉପାଖେ
ଗାଇଲନ୍ତି ବ୍ରଜ ଯୁବତୀ ଯେ । ୬ ।

ଛନ୍ଦି ତତ୍ତ୍ୱ ଶାରଦର ବାଦ୍ୟ
ଛନ୍ଦନ ନିଯୋଗୀ ଖଞ୍ଜନ୍ତି ସଙ୍ଗ
ଛନ୍ଦି ଶାରଦର ବାନା ଉଡ଼ାଇ
ଛଛନ୍ଦେ ଗୋପରୁ ବାହାର ହୋଇ ସେ ।
ଛାଡ଼ିଲେ ଗୋପପ୍ରବେଶ ଗୋ !
ଛଡ଼ ଉଦରେ କେ ଅମ୍ଭଙ୍କୁ ରଖିବ
ଛାଡ଼ିବୁଁ ଜୀବନଆଶ ଗୋ । ୭ ।

ଯେଉଁ ଦିନୁଁ ଗଲେ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ
ଯୁବାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ତନୁ ଦହେ ମଦନ
ଜାଣିଥାନ୍ତୁ ଯେବେ ଯିବା ତାଙ୍କର
ନିଷ୍ଠାଳ ଜନ ରଖନ୍ତୁ ମନ୍ଦିର ସେ ।
ଯଶୋଦା ନନ୍ଦନ ହରି ଗୋ !
ଜଗତ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ମଣାଇ କହିବ
ଯାଅ ବେଗେ ମଧୁରଥ ଗୋ । ୮ ।

ଝାଡ଼ ବନରେ ଯେବେ କଲେ ବାସ
ଝୁରି ଗୋପାଙ୍ଗନା ହୋଇଲେ ନାଶ
ଝଙ୍ଗଡ଼େ ଏଡ଼ିଲେ ପତି ସଦନ
ଝୁରି ଜାଗନ୍ତେ ହୃଦୟେ ଦହନ ସେ ।
ଝଡ଼ିଲ ନୟନ ନୀର ଗୋ !
ଝୀନ ବସନ ଅଶ୍ରୁଧାରେ ଭିଜିଣ
ହୋଇଥାଇ ଜରଜର ଗୋ । ୯ ।

ଞଣାକାଲେ ପଦେ ନନ୍ଦ କୁମର
ଞଣୀ ବନ୍ଧନ ମୁକ୍ତ କଲେ ମୋର
ଞଯୁମ ବଚନେ କହିଲେ ଯାହା
ଞଷ୍ଟ ରମଣେ ନ ପାଳଲେ ତାହା ସେ ।
ଞାଗରବର ମୁରାରି ଗୋ !
ଞଯୁମ ବଚନ କହୁଛନ୍ତି ଞଷ୍ଟେ
ନ ଭେଜନ୍ତୁ ବ୍ରଜନାରୀ ଗୋ । ୧୦ ।

ଟେକ କଥାମାନ ଯେତେ କହିଲେ
ଟକାଏ ତାହା ମନେ ନ ଧରିଲେ
ଟାଳ ଗଲେ ଏଡ଼େ ପୀରତିମାନ
ଟେଭ ମନର ଧନ ସମ୍ପଦନ ସେ ।
ଟଙ୍କଧର-ଭପୂତାଭ ଗୋ !
ଟୋକା ବେଳୁଁ କୃଷ୍ଣ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି
ଟପୋର ନ ଯାଇ ଚତୁ ଯେ । ୧୧ ।

ଠାକୁର ହୋଇଣ ଏଡ଼େ ଛନ୍ଦନା
ଠାବ କେ କରିବ ତାଙ୍କ ମହିମା
ଠାଠିକ କଥା କହିଥିଲେ ଯାହା
ଠାକୁର ହୋଇ ନ ପାଳଲେ ତାହା ସେ ।
ଠଣସୁନ୍ଦର ମୁରାରି ଗୋ !
ଠିକ ନଥି ଅମ୍ଭ ପ୍ରାଣର ଈଶ୍ୱର
କେତେ ନେଲା ଗୌର କରି ଯେ । ୧୨ ।

ଡୋଳେ ନ ଦେଖିଲେ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ
ଡହକ ପ୍ରାୟେ ମଣୁ ଯେ ସଦନ

ତୋଳା ମିଳୁନ ହୋଇଲେ ଅନ୍ତର
ତେଣୁ ପଡ଼ିବୁ କାଳନ୍ଦୀ ଜଳର ସେ ।
ତାହାକ୍ଷଣ ନନ୍ଦିଶ ଗୋ !
ତମ୍ବୁରୁଧର ଶପ୍ତ ତାତ ସୁନ୍ଦର
ଜଠେ୍ୟ କରବୁଁ ପ୍ରବେଶ ଯେ । ୧୩ ।

ଥାଲେ ଯେବେ ନ ଅସିବେ ଶ୍ରୀଧର
ଥୋକରୁଁ ବଷ ଅମ୍ଭେ ବ୍ରଜନାରୀ
ଥମପଣ ଖଣ୍ଡ କହିବୁ ହରି !
ଥାଲେ ନୟନେ ନିଦ୍ରା ନାହିଁ ରହ ସେ ।
ଥାକିଛୁଁ ଅମ୍ଭେ ନୟନ ଗୋ !
ଥଳ ଥଳ ହୋଇ ଦଶୁଛୁ ନରଭେ
ଥାହାଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ ଗୋ । ୧୪ ।

ଅଣି ବହୁ ଗୋପ ନଗରେ ଯାତ
ଅଣି ତାଙ୍କ ଅମ୍ଭ କଲ୍ପ ଏକାନ୍ତ
ଅନନ୍ତ ମୂରତି ସେ ନରହର
ଅଣଅପ୍ରାଧେ କଲେ ଏତେ ଖର ସେ ।
ଉମାପତିରସ୍ପୃହାତ ଗୋ !
ଅଣିମା ଅଦ ଅଷ୍ଟନାଥ ସହତେ
ହର ନେଲେ ଅମ୍ଭ ଚତ୍ର ଯେ । ୧୫ ।

ତପନସୁତାତୀରେ କଲେ ବାସ
ତରୁଣୀଗଣ କଷ୍ଟେ ହେବୁଁ ନାଶ
ତରୁ ଅଙ୍ଗ କାଠ ଯେସନେ ଦହୁ
ତେସନେ ମନ୍ମଥେ ହୋଇଲୁଁ ଦହ ସେ ।

ତରୁଣୀ ରମଣୀବର ଗୋ ।
ତ୍ରିଲୋଚନ ଶମ୍ଭୁ ଶରଘାତେ ତନୁ
ତୋଳିଥାଇ ଜରଜର ଗୋ ! ୧୬ ।

ଥାନ ଛାଡ଼ି ଯେବେ ଗଲେ ଶ୍ରୀହରି
ଥପ୍ସେ ବୃବିମାନ ନେଲେ ଅମୃତ
ଥିଲ ଦିନେ କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗ ପୀରତି
ଥିବ କି ଆଉ ତାହାଙ୍କର ମତି ସେ ।
ଥୁଳ ଶପଥିତ ମାନ ଗୋ !
ଥପ୍ସେ କର ମନ ଦେଲେ ପ୍ରହ୍ଲାଦ
ସ୍ତମ୍ଭୁ ହେଲେ ଉତପନ ଗୋ । ୧୭ ।

ଦୀନଜନ ବନ୍ଧୁ ଦୁଃଖୀ ସୋଦର
ଦରିଦ୍ରନାଥ ଯୁବତୀଙ୍କବର
ଦୟା ଯେବେ ନଷ୍ଟେ ଛାଡ଼ିଲେ ହରି
ଦିନ ବଞ୍ଚିବୁଁ କେହୁ ବ୍ରଜନାରୀ ସେ ।
ଦଇବ ଏ ଦଣ୍ଡ ଦେଲା ଗୋ !
ଦୀନବନ୍ଧୁ ମୁଖ ନ ଦେଖି ସଜନ !
ଦିବସ ଅନ୍ଧାର ହେଲା ଯେ । ୧୮ ।

ଧ୍ୟାନେ ଗଜ ଚିନ୍ତା ଜାଣିଲେ ହରି
ଧୀରେ ଚକ୍ର ପେଷି ଗ୍ରାହା ନିବାରି
ଧନ୍ୟ ଉତ୍ସବ କାଳେ ଯାହା କଲେ
ଧେନୁକା ଶକଟା କେଶୀ ନାଶିଲେ ସେ ।
ଧନ୍ୟ ତାଙ୍କର ମହିମା ଗୋ !

ଧରଥିବୁଁ ମନେ ଯେତକ କଥାମାନ
ଅନ୍ୟ କି ଦେବା ଉପମା ଯେ । ୧୯ ।

ନାନାରୂପେ କୀର୍ତ୍ତି ଯେତେ ତାଙ୍କର
ନାହିଁ ସମାନ ଦେବା ତନସୁର
ନାଶିଲେ କି ଦୋଷେ ଅମ୍ଭଙ୍କ ଦର
ନ ସରଇ ଦନ ଗୁଣ ସୁମରି ସେ
ନବୀନ ଜନ୍ମ ସୁଜନ ଗୋ !
ନବଘନ ତନୁ ଗୁରୁ ବଦନକୁ
ନଳିନବନ ଲୋଚନ ଯେ । ୨୦ ।

ପରମାନନ୍ଦ ଗୋପପୁରେ ଥିଲେ
ପ୍ରୀତି ନାନାମତେ କରନ୍ତି ଭଲେ
ପ୍ରମାଣ କଥା କହୁବଟି ଯାଇଁ
ପ୍ରୀତିରେ ଅପ୍ରୀତି କଲେ କପାଇଁ ସେ ।
ପରମ ପୁରୁଷ ଯେତ ଗୋ !
ପରମାନନ୍ଦ ସତେ ନନ୍ଦ ଅହେବ
ପ୍ରଭେ ଯାଉ ନାହିଁ ତତ୍ତ୍ୱ ଯେ । ୨୧ ।

ଫୁଲପଣକୁ ନୋହେ ସମ ସର
ଫୁଲମାଳରେ ଦେହ ଥାଇ ଫୁର
ଫାଇ ଦୁଃଖରେ ଅମ୍ଭଙ୍କୁ ଭସାଇ
ଫାନ୍ଦେ ପକାଇ ଗଲେ ଜୀବଗ୍ରାହୀ ଯେ ।
ଫଳିଲା କର୍ମ ଅମ୍ଭର ଗୋ !
ଫୁଲ ଧନୁଶରେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଫଳରେ
ଫୁଲଶରେ ଗଲେ ମାରି ଯେ । ୨୨ ।

ବଧୂବଦନୀ ବାଣୀ ଶୁଣି ଦୂତୀ
ବୃନ୍ଦାବନଚନ୍ଦ୍ର ସନ୍ନିଧେ ଯାନ୍ତି
ବଳୟ କଙ୍କଣ ଝଣ୍ଟିଲେ କର
ବେଶ ବସନ ହୋଇ ଥରହର ସେ ।
ବିମ୍ବାଧର ପାଶେ ଯାଇଁ ଗୋ !
ବ୍ରଜବଲ୍ଲଭଙ୍କ ଚରଣେ ବିନୋଇ
ବିନୋଇ ବାଣୀ କହଇ ସେ ।୧୩।

ଭଲ ସୁଫଳ ମୋ ହୋଇଲା ଜନ୍ମ
ଭଗତ ବତ୍ସଳ କଲି ଦର୍ଶନ
ଭକ୍ତ ଯୋଗୀ ଯାକୁ ଭେଟି ନ ପାରି
ଭାବରେ ବଶ କରିଛନ୍ତି ଗୋରି ସେ ।
ଭକତ ବତ୍ସ ସୋଦର ହେ !
ଭଲ ଯୋଗେ ଆମ୍ଭେ ଦର୍ଶନ ପାଇଲୁ
ଭବସିନ୍ଧୁ ହେଲୁ ପାରି ସେ ।୧୪।

ମାନଭର ହୋଇ କହନ୍ତି ଦୂତୀ
ମୋତେ ପେଶିଛନ୍ତି ବ୍ରଜଯୁବତୀ
ମାରଣରେ ତନୁ ଦହେ ତାଙ୍କର
ମଦନ ବାଣେ ହୋଇଲେ ଅସ୍ଥିର ସେ ।
ମାଧବ ଚାଲ ବହନ ହେ !
ମୋହିନୀମାନଙ୍କୁ ମଧୁରସ ଦେଇ
ପ୍ରବୋଧନା କର ମନ ସେ ।୧୫।

ଜଗତବନ୍ଧୁ ଯଶୋଦାଙ୍କ ସୁତ
ଜାଣିଲେ ଗୋପୀଙ୍କ ଆରତ ଚିତ୍ତ

ଯିବା ଶ୍ରୋଣି ଶୋଭନ୍ତେ ଅନ୍ତର
ଯୂଗ କର ଧର ଚଳେ ସଖୀ ସେ ।
ଯମୁନା ତଟେ ଗମନ ଗୋ !
ଯୁବତୀମାନେ, ଯୋଗନିଦ୍ରା ତେଜିଣ
ଯାଇ କରନ୍ତି ଦର୍ଶନ ଯେ । ୧୬ ।

ରଞ୍ଜନ ଲୋଚନ ହୋଇ ସୁବେଶ
ରସବତୀ ପୁରେ ହେଲେ ପ୍ରବେଶ
ରସ ରାସ ରସ କର ଶ୍ରୀପତି
ରଚିଲେ ସକଳ ବ୍ରଜଯୁବତୀ ସେ ।
ରତ୍ନାକର ସୁତାପତି ଯେ !
ରଜନୀ ସମୟେ ରସ ରାସ ରସେ
ରାଧା ସଙ୍ଗେ କଲେ ପ୍ରୀତି ଯେ । ୧୭ ।

ଲଳିତ ବସନ୍ତ ବନେ ସୁଘନ
ଲତା ବେଷ୍ଟିଲେ ସବୁ ଗୋପୀଗଣ
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବୟସୀ ହୋଇ ପ୍ରବେଶ
ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ପୁରେ ହେଲେ ପ୍ରବେଶ ସେ ।
ଲକ୍ଷଣେ ଯୋଡ଼ଣ କର ଯେ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀପତିଙ୍କି ଲାବଣ୍ୟ ବନ୍ଧୁଛନ୍ତି
ହେଲୁ ତୁମ୍ଭ ପଦତଳ ଯେ । ୧୮ ।

ବଧୂବଦନଙ୍କ ବଚନ ଶୁଣି
ବୃନ୍ଦାବନଚନ୍ଦ୍ର କହନ୍ତି ବାଣୀ
ବନିତେ ! ତୁମ୍ଭେ ଭ୍ରମନ ନ କର
ବାମନ ହୋଇ ଲଣ୍ଡାବ ତୁମ୍ଭର ସେ ।

ବୋଲୁଛନ୍ତି ଭଗବାନ ଯେ !
ବନ୍ଧୁଗୀମାନଙ୍କୁ ସମ୍ଭାଷଣ ପ୍ରତେ
ବୋଧ କରନ୍ତି ତ୍ରିମନ ଯେ । ୨୯ ।

ଶ୍ରୀଯଦୁପତି ସଙ୍ଗେ ସୁମୁଖୀ ଜନ
ସୁସ୍ୱର ରାଗେ କରନ୍ତି ଗାୟନ
ସରୁ କ୍ଷୀନବାସ ଅଙ୍ଗେ ବେଢ଼ାଇ
ଶୀତଳ ମନୋଜ୍ଞ କରନ୍ତି ନେଇ ସେ
ଶ୍ରବଣ ହୋଇଲା ଶେଷ ଗୋ !
ଖାଟ ତାମ୍ବୂଳ ବଡ଼ଥ ଲାଗି ଅଦ
ଅଙ୍ଗେ ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ ଚନ୍ଦନ ଯେ । ୩୦ ।

ସବୁ ଗୋପାଙ୍ଗନା ହୋଇଣ ମେଳ
ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦରଙ୍କୁ କରନ୍ତି କୋଳ
ସଙ୍ଗେ ଗୋପାଙ୍ଗନା ହୋଇଣ ମେଳ
ସଙ୍ଗେ ସହଚରୀ କରନ୍ତି କୋଳ ସେ ।
ସମସ୍ତେ ହୋଇ ସନ୍ତୋଷ ଯେ !
ସଙ୍ଗେ ରାଧାପ୍ରିୟ ବକ୍ଷସ୍ଥ ଦେଖଣ
ସବେଗେ କରନ୍ତି କୋଳ ସେ । ୩୧ ।

ହରଣୀ ନୟନୀ ହରି ସଙ୍ଗତେ
ହରଷ ହୋଇ ଖେଳନ୍ତି ସମସ୍ତେ
ହସ ରାସ ରସ କରି ଶ୍ରୀପତି
ହରଷ ହୋଇଣ ବ୍ରଜଯୁବତୀ ସେ ।
ହରଷ ହୋଇ ସମସ୍ତ ଯେ !
ହରି ହରି ଧ୍ୱନି ସମସ୍ତେ କରନ୍ତେ
ଉଚ୍ଛୁଳଇ ଗ୍ଳାନିସୂତ ଯେ । ୩୩ ।

କ୍ଷିତିଧାର ଅବ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ
କ୍ଷିତୀଶ ମଣ୍ଡଳା ଯାହାର ନାମ
କ୍ଷୀରାବ୍ଧି ତନୟା ପଦ୍ମ ଚରଣ
କ୍ଷଣକେ କେଶବ ପଶେ ଶରଣ ଯେ ।
କ୍ଷମାକର ମୋର ଦୋଷ ହେ !
ଆମ୍ଭେ ଜଣାଣ କରୁଛୁ ନରତେ
ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଭୃତ୍ୟର ଦାସ ଯେ । ୩୪ ।



ଉଦ୍ଧବ ଚଉତିଶା ।

(କୃପାସିନ୍ଧୁ ସାନ୍ତରା)

କୃଷ୍ଣ ଓ ଗୋପୀଙ୍କ ସମ୍ବାଦର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶ ଏ ଚଉତିଶାରେ ଅନୁସୃତ ହୋଇଅଛି । ଉଦ୍ଧବ ଚଉତିଶା ସଂପର୍କୀୟ ବିଶେଷ କଥା ଦୀନକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଉଦ୍ଧବ ଚଉତିଶାର ଶେଷ ଟୀକାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।

କମଳବଦନୀ କୋକିଳବଚନୀ ବରଜପୁରକାମିନୀ
କୃଷ୍ଣଦୂତ ଉଦ୍ଧବଙ୍କଠାରୁ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନଭେଦମାନ ଶୁଣି
କହନ୍ତି ସେ, କୋମଳ ବନ୍ଧୁବଚନ
କଂସକଣ୍ଟକଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଅସ ତୁମ୍ଭ ଭାଷା କହୁର ସମାନ । ୧ ।

ଖଣେ ନ ଛାଡ଼ୁ କୃପଣ ଧନ ପ୍ରାପ୍ତ ଘନଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦରଙ୍କୁ
ଖାଇବା ଶୋଇବା ସବୁଠାରେ ଛାଇପ୍ରାୟ ଖଟୁଥାଉଁ ତାଙ୍କୁ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଖଳ ଗାନ୍ଦିନୀକୁମର
ଖୋଜ ଅମ୍ଭ ନେତ୍ରପିତୁଳ ନେଇଛି ପାରିଲେ ତୁମ୍ଭେ ଉଦ୍ଧର । ୨ ।

ଗୋବିନ୍ଦ ଯାଇ ମଧୁପୁରେ କୁବୁଜୀ କୁବୁଜାକୁ ସୁଅଗିଲେ
ଗୋପୀଙ୍କି ଯୋଗମାର୍ଗ ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଏବେ ପେଷିଲେ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଜ୍ଞାନବନ୍ତ ବଡ଼ ହରି
ଗୋକୁଳ ମଣ୍ଡଳେ ରାସ ଆରମ୍ଭିଲେ ଘେନି ଷୋଳସହସ୍ର ନାରୀ । ୩ ।

ଘୋଷି ଘୋଷି ଯୋଗମାର୍ଗ ହେ ଉଦ୍ଧବ ଆସିଛ ଅତିସ୍ନେହରେ
ଘେନିବାକୁ କେହି ଗ୍ରାହକ ନାହାନ୍ତି ମଧୁନଗର ବାହାରେ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଘନଶ୍ୟାମ କୃଷ୍ଣରସ
ଘୋଟି ମନଘଟେ ରହିଛି ଯୋଗକୁ ନାହିଁ ନାହିଁ ଠାବ ଲେଶ । ୪ ।

ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ବ୍ରହ୍ମ ଅବା ଈଶ୍ୱର ସେ ସୃଷ୍ଟିରୁ ବା ହେଉ ଭବ
ନରେନ୍ଦ୍ର ଯଦୁବଂଶ ବନ୍ଧୁ ଅବା ପତି ହେଉ ଅବା ପରଜନ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ନାହିଁ ଏଥି ଆମ୍ଭ ଚିନ୍ତା
ନାଶ ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ଧର୍ମକୁ ଯେଣେଷ୍ଟୁ କୃଷ୍ଣ ଆମ୍ଭ ଜୀବଦାତା । ୫ ।

ଚାରୁଚିବର କୃଷ୍ଣ ଗୋପୀ ଗୋପାଳ ଗୋବତ୍ସ ସଙ୍ଗତେ ଯେବେ
ଚାରୁବୃନ୍ଦାବନେ ଲୀଳା କରୁ କରୁ ହରିନେଲ ଯଦୁଯୋଗ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ତେବେ ଜାଣି ଗଲ୍ଲ ଭାର
ଚାହିଁ ସେହି ସ୍ମୃତି ନଥିଇଲେ ଜ୍ଞାନ ହତ ହେଲ୍ଲ ଭୂଧର । ୬ ।

ଛଇଳ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ସଙ୍ଗେ ଥାଇ ଘର ମଣୁଥାଉଁ ଯୋଗ
ଛାଡ଼ି ଗଲେ ଗଲା ଆଲିଙ୍ଗନ କର ଲଭୁଥାଉଁ ସୁଖଭୋଗ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଘଡ଼ିକୁ କପର ତାହା
ଛଡ଼ଚକ୍ରଭେଦ ଶୂଳପ୍ରାୟ ହୁଏ ଯେଣେଷ୍ଟୁ ନ ଭୁଲ ଏହା । । ୭ ।

ଜଳେ ବାସକର ମୀନ ମଣ୍ଡୁକେ ଯେ ଥାଆନ୍ତି ଆନନ୍ଦ ହୋଇ
ଜୀବନ ବିନୁ ମୀନ ପ୍ରାଣ ତେଜଇ ମଣ୍ଡୁକ ଅନେକ ଜୀଅଇ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଯଦୁପୁର ବ୍ରଜପୁର
ଜାଣିବୁ ଭୂଲୋକ ବେନି ଲୋକର ଅଟଇ କେତେ ଅନ୍ତର । ୮ ।

ଝୀନ ଅଙ୍ଗେ ଅଙ୍ଗ ମିଳେଇ ଯେତେ ଭକ୍ତି କରୁଥାଉଁ ପ୍ରେମରସେ
ଝଟେ ଝଟେ ସେହି ପ୍ରକାଶି ଦିଶୁଛି ସାକ୍ଷାତ ସେହି ଆଗରେ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଯୁବୁଛି ତା ତନ୍ତ୍ର ଆମ୍ଭେ
ଝୁଣ୍ଟ ଦେଉଛୁ ଯୋଗମାର୍ଗ ଯେଣେ ଏତେ ଅବିବେକ ତୁମ୍ଭେ । ୯ ।

ଞବଘନ ଛଟକ ବିହୁଶ୍ୟାମ କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ଲୀଳା କରୁଥାଉଁ
ତ ଛଡ଼ି ଆମ୍ଭେ ଅମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରେମଭକ୍ତିଯେ ସତ୍ୟ ଏତେ ମଗ୍ନ ହୋଉଁ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ନାହିଁ କୋଟିବ ଇ ଥିବ
ଜଗତେ କହୁଛି ତାହାଙ୍କ ଆମ୍ଭ ପ୍ରୀତି ନ ପାଇଲେ ବ୍ରହ୍ମାଦିକ । ୧୦ ।

ଟେକ ଯେ କହୁଛ ନିର୍ଗୁଣ ବ୍ରହ୍ମ ଯଜ ବୋଲି ହେ ଉଦ୍ଧବ
ଟାକର ତ କଥ ଘଣ୍ଟାବୃନ୍ତ ଆମ୍ଭେ କରିବୁଁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଧର
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଟଙ୍କଧର-ପଲ୍ଲୀ-ସ୍ଥାନ
ଟଳ ଉପବାସେ ପଡ଼ିଲେ କେବେହେଁ ନ କରେ ତୃଣ ଅଶନ ।୧୧।

ଠାକୁରଙ୍କଠାରୁ ଆସିଛ ଉଦ୍ଧବ ପ୍ରିୟସଖା ଭାବ ବହୁ
ଠିକ ବଖାଣ୍ ତୁମ୍ଭଠାରୁ ଆଉ ତ କହୁହିଁ ଶୁଣିଲୁଁ ନାହିଁ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଠାବ କଲୁଁ ସର୍ବସ୍ଥ
ଠଣ ଗୋପନାରୀ ହୃଦୟବାରତା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଜାଣିଥାନ୍ତି କହୁ । ୧୨ ।

ଡାକୁ ଯେ ଥାନ୍ତି ମୋହନମୁରଲୀରେ ଜଣେ ଜଣେ ନାମ ଧରି
ଡକାଡକି ହୋଇ ଏକ ଅରଣ୍ୟରେ ଯାଉଥାନ୍ତି ଗୋପନାରୀ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଡୋଳାରେଟ ହୋଇବାରୁ
ଡଙ୍ଗର ମଦନରସ ଅଁବେଇରେ ବଖାଣ୍ ବୁଝି ପାଶୋରୁ । ୧୩ ।

ଢଳ ଢଳ ଶ୍ୟାମଅଙ୍ଗ ଆମ୍ଭ ଅଙ୍ଗେ ଲାଗିଛି ନିବିଡ଼ ହୋଇ
ଢାଳିଲେ ଯେତେ ପ୍ରକାରେ ବ୍ରହ୍ମରଙ୍ଗ ଆଉ ଯେ ଜଡ଼ିବ ନାହିଁ ।
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଢମ ନ ମଣ ଏ ରସ
ଢୋକଥାଇ ଯେହ୍ନେ ପୀୟୂଷ ସେ କେଲେ ନହଇ ଚଉଚରେ ବଶ ॥

ଏ ଘେନ ଏ ରସ ତ କର ଖଣ୍ଡିବା ହୃଦରେ ତୁମ୍ଭେ ବସ୍ତ୍ର
ଅକାଶ ଜଳ ବର୍ଷିଲେ କ ଶ୍ୱେତ ପାନ କରେ ଗଙ୍ଗାନୀର
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଏହା ନ ଥଣ ମନକୁ
ଅକାର ନ କହ ନିରାକାରମାର୍ଗ କହ କେଉଁ କାରଣକୁ । ୧୫ ।

ତେଜ କେତେ ପ୍ରୀତି ଗଲ ଶିଖିପଛ ଉଦ୍ଧୁଳ ମ୍ଳାନ ଜୀବନ ।
ତୁମ୍ଭେ ଅସି ଜ୍ଞାନ କହୁଛ ଶୁଣିଲୁଁ ଏତେ ଆମ୍ଭ କର୍ମ ମ୍ଳାନ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ତା ଭାବ ଭାବନା କର
ତନ୍ଦ୍ର ଅତନ୍ଦ୍ର ହେଲେ ଧନ୍ୟ ଜଗତେ ବୋଲାଇବୁଁ ଗୋପନାରୀ ॥

ଶିଶୁଁ କୃଷ୍ଣ ମାଟି ଖାଉଥିଲେ ଆସି ଧଇଲେ ଜନନୀ କର
ଥରୁଥାନ୍ତି ମାଟି ଖାଉ ନାହିଁ ବୋଲି ବୋଲୁଥାନ୍ତି ମାୟାଧର
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଥରେ ବିସ୍ତାରିଲେ ପାଟି
ଅଦ୍ଭୁତ ମାଏ ଚାହିଁଲେ ଗର୍ଭରେ ପଡ଼ିଛି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ କୋଟି ।୧୭।

ତେବେ ଯଶୋଦା ରୋଷ କରି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବନ୍ଧନ କଲେ ରଜ୍ଜୁରେ
ଦେଖିଅଛୁଁ ଗୋପପୁର ରଜ୍ଜୁଯାକ ନ ଅଣ୍ଟିଲା ବନ୍ଧନରେ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଦୁଃଖେ ତେଜି ନନ୍ଦରାଣୀ
ସାନବଡ଼ୁ ମୁଖ ଚାହିଁ ଲାଜ ପାଇ ରହିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ମଣି । ୧୮ ।

ଯଦୁବର ସଙ୍ଗେ ଗୋପନାରୀ ରାତିରେ ମାତିଥିଲୁଁ ବୃନ୍ଦାବନେ
ଧୀରେ ଚାହିଁ ଦେବନାରୀମାନେ ରହି ବୋଇଲେ ଯାଉଁ ଭବନେ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଧନ୍ୟ ଏ ଗୋପିକାଗଣ
ଧରଣୀ ଅଙ୍କରେ ପରମବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ସୁଖେ ବଞ୍ଚୁଛନ୍ତି ଦିନ । ୧୯ ।

ନିର୍ମଳହୃଦରେ ଘେନିଥାଏ ଯେଣୁ ନାରୀ ପରବ୍ରହ୍ମ ଧର୍ମ
ନୃପତି ମଣିକି ଭଜିଲେ ନକି ସେ ବନ୍ଦେ ବୃନ୍ଦାବାସୀ ନାମ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ନୀରଜଯୋନିବାହନ
ନ କରଇ କେବେ ମାନସରୋବର ତେଜିଲେ ଗିଠ ଭୋଜନ ।୨୦

ପଣ୍ଡିତ ଯେବେ ଅଛିଥାନ୍ତି ହୃଦସ୍ଥ ବାରତା ଥାଅନ୍ତି ଅଟି
ପଠିଅଇ ଦେଲେ ଯେତେ ବଣାସରେ ଛାଡ଼ା ସିନା ଅଛୁ ଶୁଣି
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ପାପୀ ତଣ୍ଡୀ ଅମ୍ଭେ ନୋହୁଁ
ପରମାନନ୍ଦ ପରମାନନ୍ଦସୁଖ ତୁମ୍ଭେ ତା ପାଇବ କାହୁଁ । ୨୧ ।

ଯେତେ ସବୁ ଅବା କହନ୍ତୁ ଉଦ୍ଧବ ହୃଦସ୍ଥ ନିର୍ମଳ ନାହିଁ
ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ତୁମ୍ଭେ ଭାଗବତଧର୍ମ ବନ୍ଦ୍ରିକଲ ଯୋଗ ପନ୍ଥି
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଯାଇ ବିରହାନଳରେ
ଫୁଟେ ଜଳୁଛୁ ତନୁ ତୁମ୍ଭେ ଲବଣ ନ ଘଷ ଆଉ ଏଥିରେ ।୨୨।

ବନମାଳୀ ବନମାଳାରେ ମଣ୍ଡିତ ହୋଇଥିବେ ଉରଦେଶ
ବିବିଧ ରତ୍ନଭୂଷଣଗଣେ ଶୋଭା ବହୁଥିବ ବିଶେଷ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ବନେ ବନେ ଧେନୁମାନ
ବେଣୁ ବଜାଇ ଚରାଉଥିବେ ଦେଖିବେ କବରୁଁ ନେଇ ଲୋଚନ ॥

ଯାଦବସ୍ୱାମୀ ଏବେ ମଥୁରାକଟକେ ମହାରାଜାପଣ କଲେ
ଭୂପତିନନ୍ଦିନୀମାନେ ଆସି ପାଦେ ଆଶ୍ରୟ କରି ରହିଲେ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ପର୍ବିରେ ଛତ୍ରପତ୍ରରେ
ଭଗବାନ ଧେନୁ ବତ୍ସମାନ ଚିହ୍ନି ନ ଥିବେ ସଙ୍କୋଚଭରେ ।୧୪।

ମଦନମଦରେ ମତ୍ତ ହୋଇ କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗତେ ବିଳାସ କରି
ମହା ଆନନ୍ଦସମୁଦ୍ରେ ବୁଡ଼ିଥିଲୁ ସକଳ ଚେଷ୍ଟା ପାଶୋରି
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ମଧୁଦାସୀ ମହିମାରେ
ମଦନ ସମ୍ପଦ ଆମୋଦ ସୁଖ ଲଭିବ ମଣି ମନରେ ।୧୫।

ଜଳଜ ବନଜ ବାମନ ଶ୍ରୀରାମ ପର୍ଶୁରାମ ହଳଧର
ଜାଣ ଏ ଉଦ୍ଧବ ମ୍ଳେଚ୍ଛମାରୀ କୃଷ୍ଣଅଂଶକଳା ଅବତାର
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଜାଣି ଆମ୍ଭଠାରୁ ଯାଅ
ଯଶୋଦା ନନ୍ଦନ ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ ହୃଦୟରେ ଧେନିଥାଅ ।୧୬।

ରାଜୀବନୟନ ସମ୍ମୁଖରେ ଉଦ୍ଧବ ଜଣାଇବ ତୁମ୍ଭେ ଯାଇଁ
ରହିଛୁଁ ବିପଦ କବାଟଭରୁ ପରାପ୍ତ ଅଭଙ୍ଗ ନୋହି
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ରକ୍ଷିବା ବ୍ରତ ଥିଲେ
ଜଳନ୍ତୁ ପ୍ରହ୍ଲାଦଙ୍କୁ ନରସିଂହ ଯେଉଁରୂପେ ରକ୍ଷାକଲେ । ୧୭ ।

ଲାବଣ୍ୟନିଧି ଯେତେ ଅନୁରାଗରେ ପୀରତି ଆରମ୍ଭ କଲେ
ଲୋକେ ନୋହିବ କେଉଁ ରାମା ଶରୀର ଧରି ଏ ମେଦିନୀ ତଳେ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଲୋଚନ ଆନନ୍ଦଦାତା
ଲୋଭ ବଢ଼ୁଥାଇ ଅଙ୍ଗକୁ ଅଙ୍ଗ ତା କରୁଥିଲେ ବିଲୋକନ ।୧୮।

ବସିଥିଲୁ ବାଲିବୁଦରେ ଶରଦଜନିରେ ଚନ୍ଦ୍ରକରରେ
ବେଣୁଧର ଆମ୍ଭ ଚିବୁକରେ କର ସରିହିଜ ଦେଲେ ଧୀରେ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ବୋଇଲେ ଯାହା ଶ୍ରୀହରି
ବ୍ରଜବାସିମାନେ ସେହି ଭାବ ଗାଇ ମରୁଅଛୁଁ ଝୁରି ଝୁରି ।୨୯।

ଶ୍ରୀଧର ମଧୁପୁରକୁ ଗଲାଦିନୁ ଗୋପ ହୋଇଲା ହତଶ୍ରୀ
ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛୁ ପ୍ରଭାତ- ଶଶିପ୍ରାୟ ସକଳ ଅଭୀରନାରୀ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଶୁଣେ ଚଳ କୃଷ୍ଣପୁରେ
ସମସ୍ତ କଥା ଜଣାଇବ ହୃଦୟ ଦ୍ରବିବ ଯେଉଁ ପ୍ରକାରେ ।୩୦।

ଶୁଣି ଗୋପୀଙ୍କ ବଚନ ସାଧୁବର ରଥ ଆରୋହଣ କଲେ
ସ୍ମରି ଗୋବିନ୍ଦ ପଦ ଅରବିନ୍ଦ ମଥୁରାପୁରେ ମିଳିଲେ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ସତ୍ୱରେ ନନ୍ଦସୂନୁରେ ।
ଧୀରେ କରଯୋଡ଼ି ଅପସରି ପାଇ ଉଭା ହୋଇଲେ ଖଣ୍ଡଦୂରେ ।୩୧।

ଶ୍ରୀପତି ସନ୍ନିଧେ ଡାକି ଉଦ୍ଧବଙ୍କୁ ପୁଛନ୍ତି କୋମଳ କରି
ସନ୍ତୋଷ ହୋଇଲେଟିକି ଆମ୍ଭ ବଚନେ ସମସ୍ତ ଗୋପସୁନ୍ଦରୀ
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଶୁଣେ ଛନ୍ତିଟିକି ବାର୍ତ୍ତି
ସତ୍ୟକରି ମୋତେ ବୋଲ ସାଧୁବର ବ୍ରଜବାସିଙ୍କ ପ୍ରୀତି ।୨।

ହେ ପ୍ରଭୁ ଗୋପୀମାନଙ୍କ ପ୍ରେମଭକ୍ତି କହିବାକୁ ଅଶକତ
ହତାଦର କଲେ ଯୋଗମିଥ୍ୟା ମଣି ରୂପ ଭଜନା ନିରତ ।
ସମସ୍ତେ ଯେ ! ହୋଇଛନ୍ତି ଜ୍ଞାନପୂର୍ଣ୍ଣ
ନନ୍ଦେକୃଷ୍ଣ ବିନା ମୁଖକୁ ତାଙ୍କର କ୍ଷଣେ ନ ଶୁଣିଲୁଁ ଆନ ।୩୩।

ଏମନ୍ତେ ସାଧୁ ଉଦ୍ଧବଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣି ଗୋପୀଙ୍କର ଗତି
ଛଳଛନ୍ଦ କହନ୍ତି ନ ଭେଜାଇ ବ୍ରଜରମଣୀଙ୍କ ଅତି ପ୍ରୀତି
ଉଦ୍ଧବ ହେ ! ଛାଡ଼ଇ ନାହିଁ ମୁଁ ଗୋପ
ଛନ୍ଦରେ କୃପାସିନ୍ଧୁ ପ୍ରମନ୍ତ ଏ ଭବେ ଭକ୍ତେ ଶ୍ୟାମରୂପ ।୩୪।

ରସକଦମ୍ବ ଚଉତିଶା

(ଲୋକନାଥ ଧୀବର)

ରାଗ—କଳସଗୌଡ଼ା

ଧୀବରକୁଳଭୂଷଣ ସ୍ୱାମୀ ଧୀବର କପଟପାଶା ଯୋଗେ ଯେପରି ଅନୁପ୍ରାସର ଅଧିବାସ ହୋଇ ରହିଅଛନ୍ତି ଏହି ରସକଦମ୍ବ ଚଉତିଶା ଯୋଗେ ଲୋକନାଥ ଧୀବର ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅମରଯଶା ହୋଇ ରହିବେ । ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ କୁଳରେ ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରତିଭାବାନ୍ କବିଙ୍କ ଜନ୍ମ ଅବଶ୍ୟ ଜାତି ଗୌରବ ଅଟଇ ବିଷୟ । ଲୋକନାଥ ଧୀବରଙ୍କର ଅନ୍ୟ କବିତା ମିଳନାହିଁ । ତେବେ ଏ ଚଉତିଶା ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ପରିଣତ ଅବସ୍ଥାରେ ଲିଖିତ ପରି ବୋଧହୁଏ ।

କହନ୍ତି ରାଧିକା ଶୁଣ ଗୋ ଦୂତିକା କେନେ ଗଲୁ ମୋର ପ୍ରାଣି ।
କଦମ୍ବମୂଳେ ମୁଁ କ ରୂପ ଦେଖିଲି କାଳିଆ ହିରଙ୍ଗୀଠାଣି ଗୋ
ମିତ । କଣ୍ଠ ସ୍ୱରରେ ଗାବନ୍ତି ଗୀତ ଗୋ ।
କୁଞ୍ଜେ କୋକିଳ ଦେଖି ଚକିତ ଗୋ ।
ସେ ଯେ ଅଟନ୍ତି କାହାର ସୁତ ଗୋ । ୧ ।

ଖଣ୍ଡେନ୍ଦୁକୁ ଦେଖି ତରୁ ମୋ ବଳନ୍ତ ହୃଦେ ନ ରହିଲା ଦମ୍ଭ ।
ଖସି ପଡ଼ୁଥିଲା ଖଞ୍ଜାଇ ରଖିଲି କାଖରୁ ସଜଳକୁମ୍ଭ ଗୋ
ସଖି । ଖେଦ ଦେଉଛୁ ବସ୍ତ୍ରାନ୍ତ ରଖି ଗୋ ।
କ୍ଷଣେ ପିଛୁଡ଼ି ନ ପାରୁଁ ଆଖି ଗୋ ।
ଖର ଦୃଷ୍ଟିବାଣି ବନ୍ଧାଇ ଯୋଖି ଗୋ । ୨ ।

ଗମନ କରି ମୁଁ ଅଟି ନ ପାରଇଁ ନ ଚଳଇ ବେନି ପାଦ ।
ଗୋଡ଼କୁ ଅନାଇଁ ପ୍ରବରେ ରହିଲି ଶୁଣି ତା ମୁରଳୀନାଦ ଗୋ
ପୁଣ । ଗୋଟି ଚରଣ ତାହାକୁ ଅଣ ଗୋ ।
ଗଳା ପିଣ୍ଡୁରୁ ଛାଡ଼ ପରାଣ ଗୋ ।
ଗତେ ମୁରଳୀ ବଜାଇଲେ ପୁଣ ଗୋ । ୩ ।

ଘଟଣ ଶ୍ରୀମୁଖ ଦେଖିଲ ବେଳରୁ ଘୋଟୁଛି ଅନଙ୍ଗତାପ ।
ଘୂମାଇ ମୋ ଅଙ୍ଗ ଘାରି ହେଉଅଛି ଘାଉ ଲାଗିଲା ପରାୟେ ଗୋ
ମୋ'ତ । ଘୂମ ନିଦ୍ରା ନ ମାଡ଼େ କଷ୍ଟରେ ଗୋ ।
ଘୋଷା କରୁଛି କନ୍ଦର୍ପ ଯେତେ ଗୋ ।
ଘେନ ବୃନ୍ଦାବ କୁଞ୍ଜ କୁଞ୍ଜାନ୍ତେ ଗୋ । ୪ ।

ନବଘନ ଅଙ୍ଗ ଅଧର ସୁରଙ୍ଗ ଶୋହୁଛି ପୀତବାସକୁ ।
ଙଅ ମଦନ କି ନିନ୍ଦବନାଗର ତଥି ନ ପାଉଛି ତାଙ୍କ ଗୋ
ସେ ଯେ ! ନବତରୁଣୀଙ୍କ ଗର୍ବ ଗଞ୍ଜେ ଗୋ ।
ନାହିଁ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ହୃଦେ ଗୋ ।
ନୀପମୂଳେ କରୁଛନ୍ତି ବଜେ ଗୋ । ୫ ।

ଚେଷ୍ଟକର ତାଙ୍କ ଚନ୍ଦନଚିତାକୁ ଅଳପ ଅନାଇଁ ଦେଲି ।
ଚଉଦ୍ୱେର ଅଙ୍ଖି ହୃଦେ ଗଲା ଭୂକ ଗ୍ରହିବା ଛଟକେ ମଲି ଗୋ
ମୁହିଁ । ଚତୁ ବଉଳତ ଗଲି ହୋଇ ଗୋ ।
ଚିତ୍ତେ ଅଛି ଯାଇ ନ ପାରଇ ଗୋ ।
ଚଳ ନଣନ୍ଦ ହୋଇବା ପାଇଁ ଗୋ । ୬ ।

ଛନ୍ଦା ହୋଇଛନ୍ତି ହିଙ୍ଗୁଳବର୍ଣ୍ଣ ଚିତା ନିନ୍ଦୁଅଛି ଚନ୍ଦ୍ର ।
ଛବି ଦେଖିଲେ କି ଜନମ ହୋଇଛି ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଆସିଛି ଇନ୍ଦ୍ର ଗୋ
ଚାରି । ଛଇ ଦିଶୁଛି ମୋହ ଆଗର ଗୋ ।
ଛପି ରହୁଛି ନୟନେ ମୋର ଗୋ ।
ଛୁଅ ନିତମ୍ବ କି ସୁନ୍ଦର ଗୋ । ୭ ।

ଜଡ଼ୁଛି ଅଳକା ଭାଲ ପରେ କିଏ ଏହି ଜାଣୁନ୍ତି ଭୁହି ।
ଯୋଗିଜନେ ଯାକୁ ଧ୍ୟାନ କରୁଛନ୍ତି ମାନବ କନ୍ଦନ୍ତି ସେହି ଗୋ
ଜଲ୍ଲ । ଯୁବା ଯୁବତୀ ମନ ମୋହିଲା ଗୋ ।
ଜନ୍ମ କେଉଁ ନାସ୍ତି ଭାକ୍ ଦେଲା ଗୋ ।
ଜୀବ ପ୍ରାଣ ସେହୁ ହରି ନେଲା ଗୋ । ୮ ।

ଝଟକ ଦଶୁଛୁ ଚୂଳରେ ଶୋଭିଛୁ ମୋହନ ମୟୂର ପକ୍ଷୀ ।
ଝାମଗନ୍ଧ ପ୍ରାପ୍ତ ମୋ ଦେହ ହେଉଛୁ ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ୁଥିଲ ଦେଖି ଗୋ
ତାଙ୍କୁ । ଝୁର ମନ ତା ବଂଶୀସ୍ୱନକୁ ଗୋ ।
ଝାଡ଼କାରେ ଆଣହି ତାହାଙ୍କୁ ଗୋ ।
ଝଳ ଗୋପୀଙ୍କ ଧ୍ୟାନ ଯାହାଙ୍କୁ ଗୋ । ୯ ।

ଞକେଦୀବଚନଯୁକ୍ତ ବାଣୀ ଶୁଣି ଦୂତୀ ବୋଲଇ ସଙ୍ଗାତ ।
ଞାଲା କଷ୍ଟବାକୁ ବୈକୁଣ୍ଠ ଠାକୁର ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ହୋଇଛନ୍ତି ଜାତ ସେ
ହଗ । ନିତ୍ୟଧାମ ତେଜି ଅବତରି ସେ ।
ନାଶ କଲେ ପୂତନା ଅସୁରୀ ସେ ।
ନନ୍ଦରାଜା ସୁତ ଚକ୍ରଧାରୀ ସେ । ୧୦ ।

ଟୋକା ଗୋଷ୍ଠ କୃଷ୍ଣ ଟେକା ପ୍ରାପ୍ତ କରି ଟେକି ଧଇଲେ ମନ୍ଦର ।
ଟସକରପଣେ ସୁରପତି ଗଲେ ଟାଣ ଲାଗିଲେ ତାଙ୍କର ସେ ।
ନାଥ । ଟଙ୍କଧରଶପୂରିତ ଗାତ ସେ ।
ଟେକ ଚଢ଼େ ନନ୍ଦଘୋଷରଥ ସେ ।
ଟକେ ଯାହାଙ୍କୁ ଭଜନ୍ତି ପାର୍ଥ ସେ । ୧୧ ।

ଠାକୁରପଣେ ଯେ ଜାତ ହୋଇ ଗୋପେ ଯାମଳାକୁ ବଧ କଲେ
ଠିକେ ଅପରାଧୀ ନାଥିଅ ବୋଲଇ ମୋହର ଗର୍ବ ଗଞ୍ଜିଲେ ସେ
ପ୍ରଭୁ । ଠିକେ ସଂସାର ରଚନା ସବୁ ସେ ।
ଠାକୁରଙ୍କ ସଙ୍ଗତରେ ଥିବୁ ସେ ।
ଠୂଳ ଭସ୍ମ ବିପଦ ନାଶିବୁ ସେ । ୧୨ ।

ଡଗର ପଣେ ଦୂତିକା ବେଗେ ଯାଇଁ ଶ୍ରୀ ବୃନ୍ଦାବନେ ମିଳିଲେ ।
ଡାହୁକ ବୋଲଇ ଧନ୍ୟ ସେ ବନରେ କାଳିଅ କାହ୍ନୁ ଦେଖିଲେ ସେ
ଦୂତୀ । ଡମ୍ବରୁଧର ଯାଙ୍କୁ ସେବନ୍ତି ସେ ।
ଡାକ କହିଲେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଡ଼ ସେ ।
ଡହଡହ ହେମାଙ୍ଗୀର ସ୍ୱଚ୍ଛ ସେ । ୧୩ ।

ଛଳ ପଡ଼ୁଅଛୁ ଅଚେତନ ହୋଇ ମୋତେ ପଠାଇ କହୁଛୁ ।
ଛାଳେ ବଟକେତକ ନାଗ୍ରଣ ନ କର ଭ୍ରମ୍ମ ଯିବାକୁ ମାଗୁଁଛୁ ସେ ।
ରାଧା । ଛୋଳ ପିଇବ ଅଧରୁ ସୁଧା ସେ ।
ଛାଙ୍କିଅଛୁ ତାଙ୍କୁ କାମବାଧା ସେ ।
ଛାଳେ ଭ୍ରମ୍କ କରନ୍ତୁ ଶଙ୍କା ସେ । ୧୪ ।

ଏମନ୍ତ ବାଣୀ ଦୂତିକା ତନ୍ତ୍ରୁଁ ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ନନ୍ଦ କୁମାରେ ।
ଜନାଙ୍କ କୁମାରୀ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣା ନାଗ ଅମୃତ ଅଟନ୍ତି ମାଇ ଗୋ
ଜେହ୍ନା । ଏତ ଦୂଷଣ କଥା ଅଟଇ ଗୋ ।
ଅପଯରେ କି ସଧ କରଇ ଗୋ ।
ଏହା ସଂସାରରେ ଶୁଣା ନାହିଁ ଗୋ । ୧୫ ।

ଝେଣେ ଯେ କଷୋଗ୍ର ଅଙ୍କରେ ଘାରୁ ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରମା ପାଙ୍କ
ଞଳ ତଣ୍ଡୁଲ ବୈଲ୍ୟକୀ ଦେଇଣ ଇଣଭକ୍ କଲେ ସୁଦ୍ଧ ହେ
ଦର । ତୀର୍ଥ ଙ୍ଗଲାସେ ଭ୍ରମ୍ମ ପଥ ହେ ।
ଝନ ଭପ୍ନବୋଲା ଝଗମ୍ମର ହେ ।
ନାହିଁ କର ଭବାନୀ ଶଙ୍କର ହେ । ୧୬ ।

ଥକା ହୋଇଥିଲେ କୃଷ୍ଣ ବାଣୀ ଶୁଣି ଦୂତିକା ବୋଲଇ ପୁଣି ।
ଥାପି ହେଇ ସ୍ନେହ ଏ ଦୁଇ ସହ୍ଲ ବର୍ପା ସରଲା କାମିନୀ ସେ
ରାଧା । ଥିର ବୁଦ୍ଧି କରନ୍ତି ଶରଧା ସେ ।
ଥିଲଜାତମିନୀ ସହ ନନ୍ଦା ସେ ।
ଥିଅଫଲ ହେଲ୍ପ କାମଧନ୍ଦା ସେ । ୧୭ ।

ଦୂତିକା ବଚନ ଶୁଣି ବେନୁପାଣି ଦୟା କରି ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ।
ଦନ ଅବଶେଷେ ନଶିଙ୍କେ ଅଶିବ କହି ବଳ୍ପଲ ହୋଇଲେ ସେ
ବସି । ଦେଲେ ବନ୍ଦନ ଯାହାଙ୍କୁ ଯେଣି ସେ ।
ଦଣ୍ଡ ଗଣୁଥିଲେ ଶୁଭ୍ରକେଶୀ ସେ ।
ଦୂତୀ ମିଳ କଲେ ଦର୍ପି ଦସି ସେ । ୧୮ ।

ଧ୍ରୁବ ବଉ ଭୋଟେ ନେବାକୁ କହୁଛନ୍ତି ଶ୍ୟାମ ସଖି ଯିବା ଏବେ ।
ଧୂଳି ଲାଗି ଅଙ୍ଗ ଧୂସର ହୋଇଛି ପ୍ରବେଶ ହୁଅ ଯା ଜବେ ଗୋ ।
ଏବେ । ଧାଡିକରେ ନ ଗଲେ ରୁଷିବେ ଗୋ ।
ଧାଇ ହୃଦେ ହୃଦ ଲଗାଇବେ ଗୋ ।
ଧୀରେ ଧୀରେ ଧରୁ ଚୁମ୍ବ ଦେବେ ଗୋ । ୯ ।

ନବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ସାନ୍ଦ୍ର ସୁବେଶ ହୋଇଣ ଶିରେ କବରୀ ଗନ୍ଥିଲେ ।
ନାନା ଅଳଙ୍କାରେ ମଣ୍ଡନ ହୋଇଲେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଜ ଶାଢି ପିନ୍ଧିଲେ ସେ
ବାମା । ନବତରୁଣୀକୁଳଚନ୍ଦ୍ରମା ସେ ।
ନାରାୟଣମନୋହରୀ ରମା ସେ ।
ନାହିଁ କୋଟିକବ କେ ଶୋଭା ସମା ସେ । ୧୦ ।

ପୂର୍ବଦିଗ ଭାନୁ ପଶ୍ଚିମକୁ ଗଲା ପ୍ରହରେ ହୋଇଲା ସନ୍ଧ ।
ପଦ୍ମନେତ୍ରୀ ମତ୍ତପିକବଚନୀ ପଞ୍ଚବନ୍ଧ ଶୁଣ ବୃନ୍ଦ ଗୋ ।
ଯିବା । ପାନ ଭାଙ୍ଗି ତାଙ୍କୁ ଭୁଞ୍ଜାଇବା ଗୋ ।
ପାଛୁ ଗଲେ ଗନ୍ଧ କି କରିବା ଗୋ ।
ପର ଦେଖିଲେ ଲାଜ ପାଇବା ଗୋ । ୧୧ ।

ଫୁରୁଣା ହୋଇ ବେନି ସଖୀ ବାହାର ଚନ୍ଦ୍ରରଶ୍ମି ଦେଖି ଭାଳ ।
ଫାଇଁ କୋପବଶ ବୃଷଭାନୁ ଜେମା ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଦଅନ୍ତି ଗାଳି ରେ
ଶଶି । ଫଟା କପାଳକୁ ମୋର ଆସି ରେ ।
ଫଉଲାଇଛୁ କୋ ଖୋଭାସି ରେ ।
ଫର୍ଦ୍ଦା ରଖ ମୋର ମେଘେ ପଶି ରେ । ୧୨ ।

ବଧୂବଦନୀ ଅଜ୍ଞା ପାଇଁ ଚନ୍ଦ୍ରମା କଳାମେଘରେ ରହିଲା ।
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଯାକ ଆଲୁଅ କାହିଁ ଗଲା ନିବଡ଼ ଅନ୍ଧାର ହେଲା ସେ
ବାଲୀ । ବଡ଼ ହରଷେ ପଥରେ ଚଳ ସେ ।
ବାଟ ଭଗାଏ ତାଙ୍କୁ ଶକୁନ ସେ ।
ବୃନ୍ଦାବନ ମଧ୍ୟେ ଯାଇ ମିଳ ସେ । ୧୩ ।

ଭଗବାନ ଭେଟେ ବୃଷଭାନୁଜେମା ମନରେ ଅନନ୍ଦ ହୋଇ ।
ଭଳ ନ ପାରଇ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ନାମ ଧୀବର ନାଁଥିଅ ବାଇ ଯେ
ପୁଣି । ଭେଟେ ହରଷ ମୁରଲୀଧାରୀ ସେ ।
ଭୃଙ୍ଗ ଲଭନ୍ତି ଯେସନେ ନଳିନୀ ସେ ।
ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଲେ କି ଅନ୍ନପାଣି ସେ । ୧୪ ।

ମାଧବୀ ଲତା ଉହାଡ଼େ ଚଳେ ଦୃଶ୍ୟ ଅନ୍ତର ହୋଇ ରହିଲେ ।
ମର୍କତଚତ୍ତର ଉପରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ରାଧାଙ୍କୁ କୋଳେ ଧଇଲେ ସେ
ବେନି । ମାନ ଛେଡ଼ିଲେ ଚମକୀମଣି ସେ ।
ମନେ ହରଷ ମୃଗଲୋଚନୀ ସେ ।
ମନ୍ଦୋଗଲେ ଯେମନ ଯେମନ ଯେନ ସେ । ୧୫ ।

ଯଡ଼ାଯଡ଼ି ଠାଣି ବନ୍ଧୁ କି ନୂତନ ତମାଳବୃକ୍ଷେ କି ଲତା ।
ଜଳଧର କୋଳେ ଚପଳା ଖେଳନ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ହରେ ଶୋଭତା ସେ
ଛବି । କମ୍ପାୟମାନେ ହେମ କବି ସେ ।
ଜେମୁଁ ଲଭେ କି ମଦନ ଛବି ସେ ।
ଜମା କସ୍ତୁରୀ ହରିଦ୍ରା ଦ୍ରବ ସେ । ୧୬ ।

ରପଟ୍ଟୟା ଘନମଣ୍ଡଳ ଗୁଣ୍ଠିଲେ ରାଧିକା ହୋଇ ପ୍ରବଳ ।
ରତ୍ନ ରେଖପଦ୍ମ ନଥକର ଚନ୍ଦ୍ରେ ମକରନ୍ଦ ପାଟେ ଭୋଳା ସେ ।
ତହିଁ । ସ୍ୱର୍ଣ ଅର୍ଦ୍ଧପୂର୍ଣ ଅଳ୍ପ ହୋଇ ସେ ।
ରସବିନୋଦ କଲେ ସେଠାଇଁ ସେ ।
ରବି ଚନ୍ଦ୍ର ଭେଟାଭେଟି ନାହିଁ ସେ । ୧୭ ।

ଲପଟେ ଲପଟ ଭୁଜେ ଉଡ଼ୁଉଡ଼ୁ ହୃଦରେ ହୃଦ ଜଡ଼ିଲେ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ରସକ୍ରୀଡ଼ା ଦେଖି ରସବାରିଧି ବଢ଼ିଲ ସେ ।
ସୁଖ । ଲୋଡ଼େ ରସନାରସନା ଯୋଗ ସେ ।
ଲଜ୍ଜେ ପଳାଇଲା କାମଦୁଃଖ ସେ ।
ଲତା ତରୁକୁ ବେଢ଼ି ପୁଲକ ସେ । ୧୮ ।

ବସନ ପନ୍ଥଡ଼ ସୁବେଶ ସଜାଡ଼ି ଶ୍ରୀବୃନ୍ଦାବନେ ଖେଳଲେ ।
ବନମାଳୀ ବିଧୁମୁଖୀଙ୍କି ଦୃଷ୍ଟିକା ପରହାସରେ ଭାଷିଲେ ସେ ।
ଜାଣ । ବଡ଼ ଅନ୍ତ ତ ତୁମ୍ଭେ ଦାରୁଣ ହେ ।
ବଢ଼ିଅଛ ଗଣ୍ଡେ ସ୍ତନେ ତନ୍ତ ହେ ।
ବାରେ ଲଭାଅ ମଧୁସୂଦନ ହେ । ୨୯ ।

ସରୋଜବଦନୀ ହିରେ କର ଦେଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଶ୍ରମୁରେ ଭଣି ।
ଶାଶୁ ନଣନ୍ଦ ଗଞ୍ଜନ୍ତି ଯମୁନାକୁ ଯାଇଥିଲେ ନୀର ଅଣି ହେ ।
ବନ୍ଧୁ । ସେ ଯେ ବାହୁଥାନ୍ତି ରାନ୍ଧି ରାନ୍ଧି ହେ
ଶବ ଠାକୁ ବାଲ ବାନ୍ଧି ବାନ୍ଧି ହେ ।
ସରେ ନାହିଁ ଦନ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ହେ । ୩୦ ।

ସହଜେ ସେ ଯେନ ଅସି ନ ପାରଇ ଲୋକ ଲାଜକୁ ମରଇ
ସୁରଭି ରଖି ମୁରଲୀ ବାଉଥାଅ ଝୁଣ ମରୁଥାଇ ମୁହିଁ ହେ
ହର । ସାଖୀ ସୋଦର ନାହିଁ ମୋହର ହେ ।
ସବୃଦନେ ମୁଁ ଦାସୀ ତୁମ୍ଭର ହେ ।
ସ୍ନେହେ ସୁଦୟା ଥିବ ଟି କର ହେ । ୩୧ ।

ସାରଙ୍ଗଧର ବୋଲନ୍ତି ସଖି ! ଅଗୋ ନ ଭାଳ ହୃଦକମଳେ ।
ସନବେଳରେ କାଲି ଭେଟ ହୋଇବ କେଳିକଦମ୍ବର ମୂଳେ ଗୋ
ଯାଅ । ଶଶିମୁଖି ! ତୁ ପ୍ରାଣ ମୁଁ ଦେହ ଗୋ ।
ସବୁନିଧି ତୁ ମୁଁ ରଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ତ ଗୋ ।
ହିନା ତୋ ଯେନ ମଣ୍ଡ୍ୟେ ମୋ ଦେହ ଗୋ । ୩୨ ।

ହଂସଗମନୀ ସଙ୍ଗେ ଯେନ ଦୂତୀକ ଗୃହକୁ ଗମନ କଲେ ।
ହତ ବସ୍ତ୍ର ଯେନ ଗୋପାଳଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗୋଷ୍ଠରେ ଯାଇଁ ରହିଲେ ସେ
ସ୍ୱାମୀ । ହର ନ ଧାରନ୍ତି ଧାନେ ଗମି ସେ ।

ହୃଦକଥା ଜାଣେ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ସେ ।
ଦର୍ଶ କର୍ଣ୍ଣ ଏକା ମହାକାମୀ ସେ । ୩୩ ।

କ୍ଷିତୀଶ୍ୱର ବ୍ରହ୍ମା ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡଠାକୁର ନ ପାବନ୍ତି ଯାର ଭେଟ ।
କ୍ଷୀଣ ଲୋକନାଥ ଧୀବର ବୋଲଇ ନ ଦେଖି ପାଇଲି କଷ୍ଟ । ମୁଁ ।
ପୁଣି । କ୍ଷୁଦ୍ରବୁଦ୍ଧି ଲେଖିଲି ନ ଜାଣି ମୁଁ ।
କ୍ଷୀରସୁଧା ଭାଗବତ ବାଣୀ ମୁଁ ।
କ୍ଷମାନିଧି କ୍ଷମାକର ଶୁଣି ହେ । ୩୪ ।



ଫୁଲ ବଉଳବେଣୀ ଚଉତିଶା

ବାବାଜୀ ବୈଷ୍ଣବଚରଣ ଦାସ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜୀବିତ କାବ୍ୟ କବି । ଆଧୁନିକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଆଶା ଆକାଙ୍କ୍ଷା ତାଙ୍କ କବିତାରେ ପ୍ରକାଶ ନ ପାଇ ପାରୁଥାଏ କିନ୍ତୁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବୈଷ୍ଣବଙ୍କ ଭକ୍ତିମୟ ପ୍ରାଣର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ତାଙ୍କରି କବିତାରେ ଶୁଣା ହୁଏ । ପ୍ରାଚୀନ ଶବ୍ଦ ଯୋଜନାରେ ବାବାଜୀ ମହୋଦୟ ଏପରି କୌଶଳ କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କ କବିତା ପଢ଼ିଲେ ସେ ପ୍ରାଚୀନ କି ନବୀନ କବି ଜାଣି ହୁଏ ନାହିଁ । ଏ ଚଉତିଶା ସହିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଚଉତିଶା ବାବାଜୀ ମହୋଦୟ ମଧୁଚକ୍ଷୁ ଦାନ କରି ଆମ୍ଭକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଅନୁଗୃହୀତ କରିଅଛନ୍ତି ।

କନକାଙ୍ଗୀ ଧନୀ ରାଇ ଗୋ ! ଫୁଲ ବଉଳବେଣୀ ।

କଦମ୍ବମୂଳିଆ ଚନ୍ଦ୍ରକାଚୂଳିଆ
କହୁଛି ତୋ ଲାଗି ବାଇ ଗୋ ! ଫୁଲ ବଉଳବେଣୀ ।୧।

ଖଣ୍ଡଖୀରଖିଆ ଭରି ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ଖେଳ-ଖିଆଳିଆ ରାଧେ ବୋଲି ଡାକି
ଖରାବେଳେ ବାଏ ବଂଶୀ ଗୋ ! ଫୁ, ବ, ।୨।

ଗଣ୍ଠିଧନ ଜାଣୁ କି ନା ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ଗୋକୁଳସୁନ୍ଦର ଗୋପ ରମଣୀଙ୍କର
ଗଳା ମରକତ ମୀନା ଗୋ ! ଫୁ, ବ, ।୩।

ଘନ୍ତୁଣ ଶ୍ରୀମୁଖ ତୋର ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ଘନ ବରନିଆଁ ଶ୍ରୀବୃନ୍ଦାବନିଆଁ
ସବୁରି ଦୁଃଖପାସୋରା ଗୋ ! ଫୁ, ବ, ।୪।

ଙ ଉପମା ଅଛି କି କାହିଁ ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ଙ ରୂପ ଦେବା ଶୋଭା ଅତି ମନ ଲୋଭା
ଙ ଭବ ଭୁବନେ ନାହିଁ ଗୋ ! ଫୁ, ବ, ।୫।

ଚତୁର ନାଗର ବର ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ଚନ୍ଦନପାଟୁଆ ଧଇର୍ଯ୍ୟଲୁଟୁଆ
ଚମତ୍କାର ବେଶ ତାର ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୬ ।

ଛଇଳୀ ଚନ୍ଦ୍ରମାମୁଖି ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ଛାଡ଼ି ଦେବେ ସତୀ ପତିବ୍ରତକୁ
ଛଇ ଛଟା ଭଙ୍ଗୀ ଦେଖି ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୭ ।

ଜଗତମୋହନ ଠାଣି ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ଜନମି ଅଛନ୍ତି ଏ ବ୍ରହ୍ମମଣ୍ଡଳେ
ଢିଲା କରିବାକୁ ପାଣି ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୮ ।

ଝଳ ନୀଳମଣି-କାନ୍ତି ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ଝୁମ୍ପ ଝୁମ ପାଦ ନୂପୁର ନାଦରେ
ନାଶେ ଚିତ୍ତ ଚମକାନ୍ତି ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୯ ।

ନିକୁଞ୍ଜ-କାନନ-ବିହ୍ୱଳ ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ନିତି ନୂଆ ନୂଆ ଭାବ ବିନୋଦିଆ
ନାଗରୀ ମାନସ ଭୁଲା ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୧୦ ।

ଟହକ ମୁରୁକି ହସା ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ଟଳାଇ ଦିଅନ୍ତି ଦମ୍ଭ ଅଭିମାନ
ଟକେ ଭୁଲାଇଲେ ଭାଷା ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୧୧ ।

ଠଣ ସୁନ୍ଦର ମୂରତି ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ଠାକୁର ପଣକୁ ଯୋଗ୍ୟ ଏକା ସେହୁ
ଠକିଅଛି ମୋ ମତି ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୧୨ ।

ଡମରୁ ସରୁକଟିଆ ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ଢୋଲ ଢାଲ ବାଜେ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରକେ
ଢଳାଇ ଦିଅନ୍ତି ହିଆ ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୧୩ ।

ଢମାଳ ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇ ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ଢଙ୍ଗେ ଭଙ୍ଗେ ବନ ନାଚ ଅଛୁଥାନ୍ତି
ମୋହନ ବେଣୁ ବଜାଇ ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୧୪ ।

ଅଣିମାଦ ଅଷ୍ଟନିଧି ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ଅଛନ୍ତି ସବୁଯାକ କୃଷ୍ଣ ପାଦତଳେ
ଅମର ଭୁବନ ସିଦ୍ଧି ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୧୫ ।

ତେତ ଦାଣ୍ଡିକ-ଗୋସ୍ୱାମୀ ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ତମାଳ ଶ୍ୟାମଙ୍କ ତାଉ ପଛ ହେବେ
ତପସ୍ୟା ଯେ ଥିବ କରି ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୧୬ ।

ଥରେ ଯେ ଦେଖିବ ତାଙ୍କୁ ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ଥୋଇ ଦେବ ନଟେଁ ଭୁଲି ଲାଜ ବନ୍ଧୁ
ଥିବର ଯେ ଗାରିମାକୁ ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୧୭ ।

ଦରିଦ୍ର ସଙ୍ଖାଳ ସେ ତ ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ଦରପୂଠା କଳା— କଞ୍ଜଗନ୍ଧଦଳା—
ଦେହ ମୃଦୁ ଯଦନ୍ଜେ ତ ଗୋ ! ଫୁ,ବ, । ୧୮ ।

ଧଇର୍ଯ୍ୟ ଗୁର ବା କେତେ ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ଧସ୍ୱମଣ୍ତ୍ରନା କେ ଭଜ ନ ହୋଇବ
ଧୀର ଲଳିତ ପ୍ରଗାଢେ ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୧୯ ।

ନବ କିଶୋର ବୟସ ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ନର୍ତ୍ତନ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ନବୀନ ବିଭୂଷଣ;
ନବ ନଟବର ବେଶ ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୨୦ ।

ପରମାନନ୍ଦଙ୍କ ଭାବେ ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ପଦତଳ ଦାସୀ ହେବାକୁ ମନାଷି
ପାଙ୍ଗି ରମା ଝୁରିବେ ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୨୧ ।

ଫଗୁଅଧରୀ ରାଧିକେ ଗୋ ! ପ୍ର, ବ,
ଫଣୀ ମର୍ଦ୍ଦନାନ୍ତ ପ୍ରୀତିବର୍ଦ୍ଧନାର୍ଥଂ
ଫାନ୍ଦରେ ନ ଭୁଲିବ କେ ଗୋ ! ପ୍ର, ବ, । ୧୨ ।

ବଙ୍କିମ ତା ଅନାଉଣି ଗୋ ! ପ୍ର, ବ,
ବଳେ ଝିଙ୍କିନାଏ ଚୁମ୍ବକ ପଥରେ
ବରବଧୂ ବାଇଆଣୀ ଗୋ ! ପ୍ର, ବ, । ୧୩ ।

ଭଙ୍ଗିଅ ବନ୍ଧୁ ସଙ୍ଗିଅ ଗୋ ! ପ୍ର, ବ, !
ଭଲ୍ଲ ବମ୍ପିଥ ସେ କାହ୍ନୁ ଶିଖି ଅଛୁ
ଭେଳକିଲଗା ରଙ୍ଗିଅ ଗୋ ! ପ୍ର, ବ, । ୧୪ ।

ମୟୂର ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଛନ୍ଦ ଗୋ ! ପ୍ର, ବ,
ମଥାରେ ସେ ବନ୍ଧ ବାମେ ଖୋସି ଥାଏ
ମଞ୍ଜୁ ଗୁଞ୍ଜମାଳ ଯେନ ଗୋ ପ୍ର, ବ, । ୧୫ ।

ଯଦି ମତି ଭୁଲ ଶ୍ୟାମ ଗୋ ! ପ୍ର, ବ,
ଯନ୍ତ୍ର ମୂରଲୀଟି ଫୁଙ୍କି ସେ ଜାଣଇଁ
ଯତନେ ଡାକଇ ନାମ ଗୋ ! ପ୍ର, ବ, । ୧୬ ।

ରସବନ୍ତ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଗୋ ! ପ୍ର, ବ,
ରଙ୍ଗିମାଧରେ ତା ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ହାସ
ରଖି ନ ହଅଇ ବୃଦ୍ଧି ଗୋ ! ପ୍ର, ବ, । ୧୭ ।

ଲପନ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଶିରୀ ଗୋ ! ପ୍ର, ବ,
ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ ତାକୁ କୋଟିଏ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ
ଲାବଣ୍ୟାମୃତ ମାଧୁରୀ ଗୋ ! ପ୍ର, ବ, । ୧୮ ।

ବନମାଳୀ ବକ୍ଷ ତଟ ଗୋ ! ପ୍ର, ବ,
ବରନବ ଜବା ନୀଳେନ୍ଦ୍ର ମଣିର
ବେନି ଫାଳିଆ କବାଟ ଗୋ ! ପ୍ର, ବ, । ୧୯ ।

ଶରଣବତ୍ସଳ ସେ ତ ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ଶୁଣିଥିବୁ କାନେ ଶିଶୁ ଦନୁ ପତ୍ନୀ
ଶକଟା କଲେ ନିପାତ ଗୋ ଫୁ, ବ, । ୩୦ ।

ଷଣ୍ଢବକା ଅଘା ଦୈତ୍ୟ ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ଷଟ୍‌ପଦ ନିନ୍ଦକ ହସ୍ତେ ନାଶଗଲେ
ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କଲ ସେତ ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୩୧ ।

ସଂସାର ସାର ମୋହନ ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ସକଳ ଗୁଣରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେ ଅଟନ୍ତି
ସମ କାହିଁ ତାଙ୍କୁ ଆନ ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୩୨ ।

ହଠତମନ୍ମଥ ହର ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
ହେ ସଖିଲେ ତୋର ହେବେ ନଷ୍ଟେଁ ବର
ହୃଦରେ ଥାଅ ବଣ୍ଟିଶ ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୩୩ ।

କ୍ଷଣକାନ୍ତି-କାନ୍ତି ଧନ ଗୋ ! ଫୁ, ବ,
କ୍ଷୀଣ-ମଧ୍ୟା ! ତୋର ପଦାବ୍ଜ କଙ୍କଣ
କ୍ଷେମେ ବୈଷ୍ଣବ ଅଜ୍ଞାନୀ ଗୋ ! ଫୁ, ବ, । ୩୪ ।

କୋଳାହଳ ଚଉତିଶା

ମଧୁଚନ୍ଦ୍ର ଭୃଗୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ କୋଳାହଳ ଚଉତିଶା ପୁସ୍ତକରେ ଏ ଚଉତିଶା ଲେଖା ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ କୋଳାହଳ ଚଉତିଶା ହୋଇଅଛି । ଏ ଚଉତିଶା ଯେ କେବଳ କମନୀୟ କହିଲେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ହେବ ନାହିଁ । ଏହାର କେତେକ ପଂକ୍ତି ଉପରେ ପ୍ରତିଭାର ଛାପ ମୁଦ୍ରା ଅଛି । କବିଙ୍କ ଶେଷପଦ ନାମ ପୋଥିରେ ନମିଳିବାରୁ କବି ଅଜ୍ଞାତ ରହିଲେ ।

(ରାଗ—କୋଳାହଳ)

କୃଷ୍ଣ ବିଚ୍ଛେଦରେ   କୁସୁମ ଶରରେ
ଦୁଃଖୀ ହୋଇ ଗୃହେ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ।
କରଇ ସନ୍ତାପ   ଚନ୍ଦ୍ର କାନ୍ତି-ମୁଖ
ବସି କରଜରେ ମହୀ ଲେଖି ।
କଞ୍ଜ-ନୟନରୁ
ବହଇ କଜ୍ଜ୍ୱଳ-ଜଳ-ଧାର ।
କମଳନୟନ ଘନଶ୍ୟାମ ବିନୁ ତାହା ମନ ଅଉ ନୋହେ ଥିର । ୧ ।
ଖଣେ ଖଣେ ଶ୍ୱାସ   ପକାଇ ବିରସ
ଖଣକେ ଅଧୀର ହୋଇ ବାଳା ।
ଖଣେ ଖଣେ ଜ୍ୱାଳ   ବଢ଼ଇ ପ୍ରବଳ
ଖଣକେ ଝାଙ୍କୋରେ ପ୍ରେମମାଳା ।
ଖୀଣୋଦରୀ ତନୁ ।
ଅତନୁ ଶରରେ ହୋଇ ତନୁ ।
ଖେଳିବା ହସିବା ବଚନ ଭାଷିବା ସବୁ ସୁଖ ପାସୋରଇ ମନୁ । ୨ ।
ଗୋରୀ ସୁକୁମାରୀ   ନବୀନ କିଶୋରୀ
ଘର ଘୋର ବନ ପ୍ରାୟେ ମଣେ ।

ଗୀତ ବାଦ୍ୟ ନୃତ୍ୟ— ରସେ ତାହା ଚିତ୍ତ
ନ ରସେ କସ୍ତୁରି କାମବାଣେ ।
ଗୁରୁ-ନିତମ୍ବିନୀ ।
ଗୋକୁଳ-ଚନ୍ଦ୍ରମା ଗୁଣ ଗୁଣି ।
ଚିତ୍ତବର-ଧର ହେ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର ! ବୋଲଣ ରୋଦନ କରେ ପୁଣି ।୩।

ଘନଜଘନାର ଘନଣସ୍ତନାର
ଭାର ନ ସହଇ ନିଶି ଦିନ ।
ଘନଶ୍ୟାମ ଧନ ପାଇଁ ତାର ମନ
ନିରନ୍ତରେ ହୋଏ ଛନ୍ନ ଛନ୍ନ ।
ସଖୀଜନେ ଦେଖି ।
ଦେଖାଇ କହିଲେ ହେନ୍ଦବାଣୀ ।
ଦେଖନଇ ଜାହିଁ କମଳଦଳନେନୀ ରାଧିକା ନାଗରୀଶିରୋମଣି । ୪ ।

ନ କରେ ଅହାର ନ କରେ ବିହାର
ନ ବସଇ ଆନ୍ ଶୟନ ରେ ।
ନ ବାନ୍ଧଇ କେଶ ନ ହଇ ସୁବେଶ
ନ ଦେଖଇ କିଛି ନୟନରେ ।
ନାନା ଉପଚାର ।
ନୋହିଲେ ଚମକ ପଡ଼େ ଅଙ୍ଗ ।
ନାଥ ନାଥ ବୋଲି ନୟନ ବୁଜଇ କହିଲେ ବୋଲେ ହେ ବିଶ୍ୱରଙ୍ଗ ॥

ଚନ୍ଦନ ପବନ ଗରଳ ସମାନ
ଚନ୍ଦ୍ରକର ଚଣ୍ଡକର ପ୍ରାୟେ ।
ଶୁକଅଙ୍ଗେ ଶୁଣି ମନ୍ତ୍ର ପିକବାଣୀ
ଚିତ୍ତରେ ଲଭଇ ମହାଭୟେ ।
ଶୃଙ୍ଗ କୁମିକର ।

ଚମ୍ପକବରଣୀ କଳେବର ।
ଚହୁଁ ଚହୁଁ ପାଣ୍ଡୁବର୍ଣ୍ଣିକୁ ଭଜିଲା ଦିବସେ ଯେସନ ଶଶଧର । ୬ ।

ଛଦ୍ମମଣ୍ଡଳୀ ବ— ରହ ଦଶା ଦେଖି
ଛୋଡକର ଦୂତୀ ଗଲା ଚଳି ।
ଛଟକେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇ ବୃନ୍ଦାବନେ
ଛଛନ୍ଦେ ଭେଟିଲା ମଧୁହାସ୍ୟ ।
ଛାଡ଼ି ଖରଶ୍ୱାସ ।
କହିଲା ଶୁଣ ହେ ବ୍ରଜରାୟେ ।
ଛୀର ଦାହୀ ଧାତ୍ରୀଠାରୁ ବ ଶିଖିଲ ଯୁବତୀ ବନାଶନ ଉପାୟେ । ୭ ।

ଜାଣିଲି ସଂସାର ମଧ୍ୟେ ଅସୁନ୍ଦର
କଥାଏ ସୁନ୍ଦର ହେଲା ତବେ ।
ଜଗତ ମୋହନା ରାଧା ପ୍ରାଣ ଘେନା
କଥାରେ କାରେଣୀ ହେଲ ଏବେ ।
ଜଗମୋହନ ହେ !
ଏଠେଁ ନାହିଁ କିଛି ପଉରଷ ।
ଯେବେ ବା ଅବଳା ଯୁବତୀ ନହନ୍ତା ତେବେ ବା ହୁଅନ୍ତା ତହିଁ ଯଶ ॥

ଝୁରୁଥାଅ ବସି କୁଞ୍ଜବନେ ପଶି
ଯାହା ଅଙ୍ଗ-ସଙ୍ଗ ପାଇବାକୁ
ଝଷକେତୁ ବାଣ— ଘାତରେ ପରାଣ
ଯିବାବେଳେ ଦୟା ନାହିଁ ତାକୁ ।
ଝାଡ଼ିବନୋଦ ହେ ।
ଝିମିଟିକେ କଥା ଥିବ ଅଉ ।
ଝଲକବରନା ଝଳ ଗୌରୀ ଦେଖ ମରୁଛି ଜୀବନେ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ॥

ନବ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ପରାୟେ ଅବଳା
ପଡ଼ିଛୁ ଅବନୀ ଶୟନରେ ।
ଜେବନୀରେ ଥିବି ଯିବ ବୋଲି ଭାଷ
ନିଦ୍ରା ନ ମଡ଼ଇ ନୟନରେ ।
ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ହେ !
ନୋହୁଅଛୁ ତାର ଵ ବେଦନା ।
ନିର୍ମଳ ହୃଦରେ ତୁମ୍ଭଙ୍କ ଭଜିବା ଫଳ ପାଇବାର ଏହି ଦିନା । ୧୦ ।

ଟେକ ଯେ ଥିଲ ତ— ଭୁଣାଦିନ୍ତୁ ବୋଲି
ଟୁକାଏ ଦୁର୍ବଳ ନାହିଁ ଚିତ୍ତ ।
ଟଙ୍କ ଧର ଶସ୍ତ୍ର ବିପକ୍ଷ ସମୟେ
ଟୁକାଏ ଦୁର୍ବଳ ନାହିଁ ଚିତ୍ତ !
ଟାଣ ଭାଳିଲା ହେ !
ଯେତେକରୂପେ କରିଥିଲ ଅଙ୍ଗ
ଟାହି ନ ମଣି ସନ୍ଧିରେ ଚଳିଥିଲ ବିଳମ୍ବ ନ କଲ ପୀତବାସ । ୧୧ ।

ଠାଠି କର ଦୃଷ୍ଟି- ବାଣୀ ଶୁଣି ମନ
ମନ୍ଦ ହସି ହୋଇ କର ହର ।
ଠାକୁରାଣୀଙ୍କର ପୁରଟେ ପ୍ରବେଶ
ରଜନୀ ସଜନୀ କର ଧର ।
ଠଣଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ।
ସଂହତି ଶ୍ରୀମୃଗଦରଶନେ ।
ଠୁଳ ହୋଇ ସବୁ ଅନୁରାଗମାନ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି ଅତି ମନେ । ୧୨ ।

ଡୋଳା ଡିଭୁଲା ଡାଳିମ୍ବ ବୀଜଦନ୍ତୀ
ଡମ୍ବରୁମଧ୍ୟାର ଦେଖି କ୍ରୋଧ ।
ଡକା କର ଢାମ ବାମ ହୋଇ ସମ-
ଅନୁଜ କରନ୍ତି ବାରେ ବଧ ।

ଭୋଳାମଣ୍ଡନ ରେ !
ନାହିଁ ମୋର କିଛି ଅପରାଧ ।
ଝମ୍ପରୁ ଧର ବଦନ ବର୍ଣ୍ଣେଗରେ ନ କରାଅ ଅଉ ବାରେ ବଧ । ୧୩ ।

ଛମ କନ୍ଦ୍ର ନାହିଁ ତୋତେ ନାନାବେଳେ
ନାହିଁ ନାହିଁ ଅନ ପ୍ରତିକାର ।
ଚାଲିବା ନପୂରେ ଅନେ ଗୁହିଁ ବାର
ବଥାନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁ ଜପୁମ ମୋର ।
ଚାଲିନପୂନା ରେ !
ଚାଲ ଏବେ ମୋତେ ଗୁହିଁ ବାରେ ।
ଚକ୍ଷା ଦଥାନ୍ତୁ ଚକ୍ରାନ୍ତେ କା ନାମନ୍ତ ଏକା ପର ୀକ! ଦେଖି ବାରେ ॥

ଅନଲ ପ୍ରାୟେ ଆପଣା ଅପାରକୁ
ବଗ୍ରବ ନ କରେ ଯେଉ କାମ ।
ଅନୁଭବ କଲେ ନ ଜାଣଇ କିଛି
ଅବିବେକ ହେଲେ ନାହିଁ ସର୍ମ ।
ଅରେ ପ୍ରାଣମଣି !
ଅନ୍ତର କଥା ଏ ଅଛି ଶୁଣି ।
ଅମ୍ଭ ଦୁହିଙ୍କି ତା ବନତା ମାଗୁଛୁ ପାଇଲେ ଯାଉଛୁ ଏହିକ୍ଷଣେ । ୧୪ ।

ତାହାର ବଦର ସହଜେ ମୁଁ ତୋତେ
ମାଗଣ ତାହାର ବନତାକୁ ।
ତୁହି ତ କୃପଣ ସେ ଦାନ ଦେବାକୁ
ଖନ୍ ହେଲା କାମ ଦାଗି ତାକୁ ।
ତୋହ ପ୍ରସନ୍ନରେ !
ତାହା ସ୍ବଜନୀବ ସେହି ପାଉ ।
ହେ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟମୋହନ ! ତ୍ରିବଳିଶୋଭନ ! ମୋହ ମନୋରଥ ପୂର୍ତ୍ତି ହଉ ॥

ଥିରଗମନୀ ବାମଦେବ ମହିମା
ଶୁଣି ନାହିଁ କରେ ଥୟ କଉ ।
ଥାପୁ ନୟନ ଅନଳେ ପୋଡ଼ି ଯାଉ
ଅଙ୍ଗେ ସେ ବୁହାଇଲା ନାସ୍ତି ।
ଥିରମଦନା ରେ !
ଥରଥରକେ ସେ ଯେ ଉଦଣ୍ଡ ।
ଥିଲ କତ କେତେ ପ୍ରକାରେ ବହୁତ୍ଥ ଅନୁଭବରୁ ଅଛୁ ପିଣ୍ଡ । ୧୭ ।

ଦୟିତଜଳନିଧି ଦୟାକର ମୋରେ
ଦୂର କର ମନୁ ଅଭିମାନ ।
ଦାସ ଦୋଷକାଶି ହେଲେ କ୍ଷମା କର
ପ୍ରଭୁପଣର ଭୁ ନକେତନ ।
ଦୁଃଖନାଶିନି ରେ !
ଦ୍ୱିରଦଗମନୀ ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର !
ଦ୍ୱିଜରାଜମୁଖି ! ଯିହ୍ନୁଁ କିନା ମୋତେ ପ୍ରସନ୍ନବଦନେ ହସି କଉ । ୧୮ ।

ଧିକ ଯାଉ ମୋର ପ୍ରାଣ ଧନ ! ତୋର
ଦେଖିଲି ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ଅଭୂଷଣ ।
ଧାତା ଏହା କଲା ଏ ଜୀବନ ଗଲା-
ବନ୍ଧୁ ତୋତେ ଏହା କି ଦୂଷଣ ।
ଧୃତଧ୍ୱଂସିନି ରେ !
ଧୀରେ ଅଲ୍ପ ଦିଅ ମୃଦୁବାଣୀ ।
ଧ୍ରୁବଲୋକକୁ ଶୁଭଯାଉ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ମଣ୍ଡଇ ମଣ୍ଡନ ଗୁଣମଣି । ୧୯ ।

ନାଗଗୀରଚନ୍ଦ୍ର ମୋ କନସ୍ୟ ଘେନ
ନାସ୍ତି ନ କର କୃଷ୍ଣଭେଟି !

ନିର୍ମଳ ମୋତି-   ଦଶନ ବିମ୍ବାଧର
ଅହା ମତ୍ତ-କଳକଣ୍ଠ-ଧ୍ୱନି !
ନୀଳବସନ ରେ !
କଷ୍ଟେ ଯେବେ ଦୟା କଲୁ ମୋରେ ।
ନଖ-କରଚେ କଗଳ ପକା ଘଟେ ନ ଦଅ ବଇଷ କରତରେ । ୧୦ ।
ପ୍ରଭୁପଣ ଥାଉଁ   ଥାଉଁ ପର ହାତେ
ଦଣ୍ଡ ଦିଅଇବା ଅନୁଚିତ ।
ପୀନଉଦରା   ବାହୁପାଶେ ବନ୍ଧନ
କର ଲଦ କୁଚ-ପରବତ ।
ପ୍ରାଣବାନ୍ଧବ ହେ !
ପାଚଲେ ନେଯାନ୍ତୁ କୁଞ୍ଜ ମାର ।
ପଡିଅଛୁ ବନ୍ଧୁ ! ଚରଣେ ଶରଣ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ପଛେ ତାହା କର । ୧୧ ।
ଫୁଲ୍ଲାରବିନ୍ଦ-ନ—   ଦ୍ୱିଜ ଗୃହ ଶୁଣି
ଫୁଲ୍ଲ ସରସିଜମୁଖୀ ବାଳା ।
ଫେଡ଼ ବଚନ   ନ କହ ନନ୍ଦ ଦୁହି
ଖେଳାଇଲା ନେହଅଙ୍କ ଡୋଳା ।
ଫଳ ଫଳିବାକୁ ।
କାମକଳ୍ପତରୁ ଲତିକାରେ ।
ଫଳିଲା ଫଳ କୃଷ୍ଣ ଭୋଗ ଅର୍ଥରେ ହରଷ ହୋଇଲା ମାନସରେ । ୧୨ ।
ବଢିଲା ବେନି   ଜନଙ୍କ ରତିରଙ୍ଗ
ବେଳକୁ ବେଳ ବିବିଧ ରଙ୍ଗେ ।
ବଡ଼ସୁନ୍ଦର   ଦିଶିଲା ବେନି ଅଙ୍ଗ
ନୀଳମଣି ଚନ୍ଦ୍ର ହେମ ଅଙ୍ଗେ ।
ବନମାଳୀ ଅଙ୍କ ।

ନବଜଳଧର କୂଳେ ଥାଇ
ବିଧୁମୁଖୀ ଚନ୍ଦ୍ର ବଦନ ବିକୂଳ ଝିଁଟି ଝିଁଟି ଝିଁଟି ଝିଁଟିହାଇ । ୧୩ ।

ଭାସନ୍ତି ନାନା ପ୍ରକାରେ ବନ୍ଧ ବାଣୀ
ଜଳଧର ଘୋଷ ପ୍ରାୟେ ମଣି ।
ହସି ହୋଇ ଘନ ରସ ବରଷନ୍ତେ
ବଢ଼େ ମହା ସୁଖ ତରଙ୍ଗିଣୀ ।
ଭାଙ୍ଗି ଜ୍ଞାନ ବନ୍ଧ ।
ଭାଙ୍ଗିଲା ବିବେକ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ତଟ ।
ଭାଙ୍ଗିଗଲା ଲାଜ ତଟ ତରୁ ତହିଁ ଲୋଡ଼ିଲେ ପାଇବ ନାହିଁ ଭେଟ । ୧୪

ମହା ମଣ୍ଡଳୀ ମାଧବ ଉଛବମ
ବରଷା ହୋଇଲା ଯହୁଁ ଶେଷ ।
ମହା ହରଷରେ ରାଧା କୃଷ୍ଣ ବେନି
ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣରେ ପରବେଶ ।
ମନ ମୋହିନୀକି ।
ମଦନ ମୋହନ କଲେ ବେଶ ।
ମନୋହର କଚ କବରୀ ବାନ୍ଧିଲେ ବେଢ଼ାଇ ବିବିଧ ସୁମନସ । ୧୫ ।

ଯତନ କରି ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର କପାଳେ
କସ୍ତୁରୀ ସିନ୍ଦୂର ଟିକା ଦେଲେ ।
ଜ୍ୟୋତିଧର ମୋତି— ବସଣୀ ନାସାରେ
କର୍ଣ୍ଣରେ କୁଣ୍ଡଳ ଶୋଭା କଲେ ।
ଜମ୍ବୁନଦମାଳୀ ।
କମନୀୟ କମ୍ବୁ କଣ୍ଠେ ଶଙ୍ଖି ।
ଝଲଝଲ କରେ ଚୂଡ଼ୀ ଝାଡ଼ି ଲଗାଇ ରମଣୀ ରଞ୍ଜନ ମନ ରଞ୍ଜି । ୧୬ ।

ରୁଚିର ଖଞ୍ଜନ   ନୟନେ ଅଞ୍ଜନ
ଚତୁଃସମ ଗୋଳ ଅଙ୍ଗେ ବୋଳି ।
ରଙ୍ଗ ଅଧରେ   ତାମ୍ବୂଳ ରାଗ ଦେଇ .
ଦର୍ପଣ ଧରିଲେ ବନମାଳୀ ।
ଲଗେ ହସି କହି ।
ବୋଇଲେ ମୋ ସେବା ଏହୁ ସିନା ।
ରଙ୍ଗିମା ନେତ୍ରେ ଭଙ୍ଗିମା କରି ଗୁହ୍ନି ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ହସେ ନନ୍ଦକାହ୍ନା ।୧୭।

ଲାବଣ୍ୟ—···   ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ବେଷ୍ଟାଇ
କର୍ପୂର ଚୁରଲ ଛୀନବାସ ।
ଲ···ଇ···ବାମ   ହୃଦକୁ ଲଗାଇ
ଅଲକ୍ଷ ଧରିଲେ ପୀତବାସ ।
"......
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିମା ପାଶେ କି ଅମୂଲ୍ୟ-ମର୍କତ ମଣି ପ୍ରଭା··· । ୧୮ ।

ବୋଲନ୍ତି ଶ୍ରୀହରି   ଶୁଣ ପ୍ରାଣେଶ୍ୱରୀ !
ବଡ଼ ଦୟା କରଥିବୁ ମୋତେ ।
ହିତ ହେଲି ଦାସ   ଜନଠାରେ ଦୋଷ
ନକରିବୁ ବନ୍ଧୁ ! କଦାଚିତେ ।
ବିଧୁ ବଦନାରେ ।
ବେଭାରେ ତୁ ମୋର ପ୍ରାଣଧନ ।
ବ୍ରଜ ସଙ୍ଗେ ଥିଲେ ବୃନ୍ଦାବନ ଗଲେ ତୋହଠାରେ ମୋହ ଥାଉ ମନ ॥

ସତତେ ତୁ ମୋର   ନୟନ ପ୍ରତିମା
ତୋତକୁ ମୋତେ ନଦଣ୍ଡେ ଆନ ।
ସଙ୍ଗ ଖଣ୍ଡିଲେ   ଅଙ୍ଗ ନ ବଞ୍ଚଇ
ଜଳ ଅଭାବରେ ଯେସନେ ମୀନ ।

ଶିଖି-ମଣ୍ଡନା ହେ !
ତୋ ଭାବ-ଗୁଣରେ ବନ୍ଧ ହୋଇ ।
ଶ୍ରୀକର ଛୁଇଁ କହୁଛି ସବୁ ଅଙ୍ଗେ ଚନ୍ଦ୍ରୀ ପ୍ରାୟେ ଝିନା ଭ୍ରମୁଥାଇ । ୩୦ ।
ସୁହାସି ! ସୁଶ୍ରୋଣି ! ସୁବେଣି ! ସୁମୁଖି !
ସୁଦନ୍ତ ! ସୁଧୀର ! ସୁକୁମାର !
ସୁଗଜ-ଗମନ ! ସୁଇନ୍ଦୁ-ବଦନ !
ସବୁରୂପେ ବନ୍ଧୁ ମୁଁ ତୋହରି ।
ସୁଖ ଦାୟିନୀରେ !
ସନ୍ତୋଷେ ମେଲାଣି ଦିଅ ମୋତେ ।
ସହରଷ ହୋଇ ରମଣୀରଞ୍ଜନ ! ବୋଲି ଅନୁସ୍ମୃତ ଥିବ ମୋତେ ॥
ସହଜେ ଶ୍ରୀମୁଖେ ଅଜ୍ଞା ଦେଲେ ଯେତେ
ତୁମ୍ଭେ ମହାପ୍ରଭୁ ବୋଲିକରି ।
ସହିଲେ ସୁମନା ପ୍ରାୟେ ପ୍ରୀତ ହୋଇ
ଅଶ୍ଳାଘନା କଲି ଭୋଗ୍ୟ କରି ।
ଶ୍ୟାମ ସୁନ୍ଦର ହେ !
ସବୁଦିନେ ଏହୁ ହୋଇଥିବ ।
ସବୁରୂପେ ଦାସୀ ହେଲେ ଦୋଷକାଳେ ଅପରାଧ କ୍ଷେମିବେ ନା ଯେଉଁବ ।

× × ×
× × ×



ଘନସୁନ୍ଦରଙ୍କୁ   ମନ ହର ଦେଲି,
ବନ-କୁସୁମ ତୋଳାରେ ଗୋ !
ଘଣ୍ଟିଘାଗୁଡ଼ିଅ,   ବାଙ୍କଚୂଳିଅଙ୍କୁ;
ହାର କରିଚି ଗଳାରେ ଗୋ ॥
ଘରୁ ହୋଇଚି ବାହାର ।
ଘେନି କୃଷ୍ଣ-ନାମାବଳୀ-ହାର ଗୋ । ୪ ।

ଉମା ଶଙ୍କରଙ୍କୁ   ସେବାରେ ମନାଇ,
ପାଇଚି ଏମନ୍ତ ଦୀକ୍ଷା ଗୋ !
ଉଦାସୀନୀ ହୋଇ,   କାଳ ବଞ୍ଚୁଥିବ
କୃଷ୍ଣ ନାମେ ମାଗି ଭିକ୍ଷା ଗୋ ॥
ଉଡ଼ୁ ପଛେ ଜନା-ବାନା ।
ଉଣା କଥାକୁ ନାହିଁ ଶୋଚନା ଗୋ । ୫ ।

ଚନ୍ଦନପାଟିଅ   କନ୍ଦର୍ପମୋହନ
ନାଚୁଥାନ୍ତୁ ମୋ ନୟନେ ଗୋ !
ଚିନ୍ତାମଣି ମୋର,   ଚିତ୍ତର ଭିତରେ;
ରହିଥାନ୍ତୁ ଅନୁକ୍ଷଣେ ଗୋ ।
ଚଉଦ-ଭୁବନ-ଭୂପ ।
ଚେଳାଞ୍ଚଳ-ନିଧି ମୋର ହେଲା ଗୋ । ୬ ।

ଛନ୍ଦାଚରଣଙ୍କୁ,   ଫନ୍ଦା ମୁଁ କରୁଚି
ବନାଇଣ କରମାଳ ଗୋ !
ଛଇଲ ନାଗର,   ଛଳ ନଟବର—
ମୂରଛ ମୋର ସଙ୍ଗାଳ ଗୋ ॥
ଛାଡ଼ିଚି ସକଳ ଆଶା ।
ଛନ୍ଦକାରୀଙ୍କି କରି ଭରସା ଗୋ । ୭ ।

ପ୍ରୀତିଚିନ୍ତାମଣି ଚଉତିଶା

(ବାବାଜୀ ବୈଷ୍ଣବଚରଣ ଦାସ)

ଏହି ଗୀତଟି ଭକ୍ତ ଚରିତମାଳାରୁ 'ମଧୁଚକ୍ରରେ' ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହି ଯେ ଏ ପ୍ରକାର ଲେଖକ ଦେଶରୁ ପ୍ରାଚୀନ ରଚନା ଶ୍ରେଣୀର ଉତ୍କର୍ଷ ସାଧନା କେବେ କରାଯାଇ ଅବ୍ୟାହତ ରହିଅଛି । ମାନନୀୟ ବାବାଜୀ ମହୋଦୟ ଶ୍ରୀ-ଶ୍ରୀମୋଦ କବଳରେ ପଢ଼ିଥିଲେ ତାଙ୍କ କବିତାରେ ଏତିକି ଲେଖାର ଏତେ ସୌରଭତା କାହିଁ ଫୁଟିଥାନ୍ତା ? ବାବାଜୀ ମହାଶୟ କବିତା ବ ୫ ବ ଘଟର ପ୍ରଥମ ପାଦ ଯେ ସଦାନନ୍ଦ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଠାରୁ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛନ୍ତି ।

ଲୁଲାଉମାନଙ୍କୁ ଦୂର କର ସଖି !
କଳଙ୍କ ଲଗିଛି କୁଳେ ଗୋ ।
କୃଷ୍ଣ କଟପ— ପ୍ରେମ ପ୍ରୀତି ପସରା,
ବହୁଛି ମୁଁ କବେ ମୁଣ୍ଡେ ଗୋ ॥
କଥା ରହି ଥାଉ ବୋଲି ।
କଲା କାହ୍ନୁକୁ ସଙ୍ଗାଳ କଲି ଗୋ । ୧ ।

ଖଳ ଦୁର୍ଜନ, ଛଳ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ
ଗିରିକୁ ଶିର ଆଡ଼ିଛି ଗୋ ।
ଖେଦଖାଳ ନାଳ- ହୃଦ କେଦାରେ ମୁଁ
କାଟି କାଣି ତ ବୁଣିଚ ଗୋ ।
ଖଟିବାକୁ କୃଷ୍ଣପାଦେ ।
ଖଣ୍ଡ ଭଣ୍ଡ ତ ମୋତେ ନ ବାଧେ ଗୋ । ୨ ।

ଗୋଇଠା ମାର ପ୍ରତିଷ୍ଠାକୁ ଛାଡ଼ିଚ
ଶ୍ୟାମ ଅଇଁଠା ଲୋଭରେ ଗୋ ।
ଜ୍ଞାନ, କର୍ମ, କାମ, ଦେଇଛି ମୁଁ ଦାନ
ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ-ପ୍ରୀତି-ଅର୍ଥେ ଗୋ ।
ଗଲେ ଜୀବ ଯିବ ଯେବା ।
ଗଣ୍ଠିଧନ ମୋ କାଳିଆ ସୁନା ଗୋ । ୩ ।

ଘନସୁନ୍ଦରଙ୍କୁ ମନ ହତ ଦେଇ,
ବନ-କୁସୁମ ତୋଳାରେ ଗୋ !
ଘଣ୍ଟିଘାଗୁଡ଼ିଆ, ବାଙ୍କଚୂଳିଆଙ୍କୁ ;
ହାର କଣ୍ଠ ଗଳାରେ ଗୋ ।।
ଘରୁ ହୋଇଛ ବାହାର ।
ଘେନ କୃଷ୍ଣ-ନାମାବଳୀ-ହାର ଗୋ । ୪ ।

ଉମା ଶଙ୍କରଙ୍କୁ ସେବାରେ ମନାଇ,
ପାଇଛ ଏମନ୍ତ ଦୀକ୍ଷା ଗୋ !
ଉଦାସୀନୀ ହୋଇ, କାଳ ବଞ୍ଚୁଥିବ
କୃଷ୍ଣ ନାମେ ମାଗି ଭିକ୍ଷା ଗୋ ।।
ଉଡ଼ୁ ପକ୍ଷେ ନନ୍ଦା-ବାନା ।
ଉଣା କଥାକୁ ନାହିଁ ଶୋଚନା ଗୋ । ୫ ।

ଚନ୍ଦନପାଟିଆ କନ୍ଦର୍ପମୋହନ
ନାଚୁଥାନ୍ତୁ ମୋ ନୟନେ ଗୋ !
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ମୋର, ଚତୁର ଘଟରେ;
ରହୁଥାନ୍ତୁ ଅନୁକ୍ଷଣେ ଗୋ ।
ଚଉଦ-ଭୁବନ-ଭୂଷା ।
ଚେଲାଞ୍ଚଳ-ନିଧି ମୋର ହେଲା ଗୋ । ୬ ।

ଛନ୍ଦାଚରଣଙ୍କୁ, ଫନ୍ଦା ମୁଁ କରୁଛି
ବନାଇଣ କରମାଳ ଗୋ !
ଛଇଳ ନାଗର, ଛନ୍ଦ ନଟବର—
ମୂରଛ ମୋର ସମ୍ଭାଳ ଗୋ ।।
ଛଡ଼ିଛି ସକଳ ଆଶା ।
ଛନ୍ଦକାଙ୍କି କର ଭରସା ଗୋ । ୭ ।

ଜନ ଅପବାଦେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଲି
ଜପିବାକୁ କୃଷ୍ଣ-ନାମ ଗୋ !
ଜଗତ ଯାକରେ ନିନ୍ଦା-ଢୋଲ ବାଜୁ
ସମସ୍ତେ ହୁଅନ୍ତୁ ବାମ ଗୋ ॥
ଜାଣିଥାଅ ମୋ ସଜନୀ !
ଜୀବ ଯିବ କୃଷ୍ଣ-ଗୁଣ ଗୁଣି ଗୋ । ୮ ।

ଝରୁ ଥାଉ ମୋର, ନୟନରୁ ନୀର;
ସେହି କୃଷ୍ଣକଥା ଭଲ ଗୋ !
ଝାଉଁ-ମରି ହୋଇ, ଗଳ ପଡୁଥିବ
ଧଳ କୃଷ୍ଣଜପମାଳ ଗୋ ॥
ଝରୁଥିବ କଳେବର ।
ଝାଡ଼-ବୁଲା ନ ଯାଉ ମୋ ମନୁ ଗୋ । ୯ ।

ଞସ୍ମୟ କରିତ, ନଜ ଦେହେ ମୋର,
ନାହିଁ କିଛି ଅଧିକାର ଗୋ !
ଞୀଳ ନଳିନ ଶ୍ରୀ— କରଯୁଗ-ପାଶେ
ରାଧା ବନ୍ଧା ନିରନ୍ତର ଗୋ ॥
ନ ରୁଚଇ ମୋତେ ଆନ ।
ନ ଦିଶଇ କେ ତାଙ୍କ ସମାନ ଗୋ । ୧୦ ।

ଟଳି ପଡ଼ୁ ଦେହ ସେ ଶ୍ୟାମ ବିଗ୍ରହ—
ସୁନ୍ଦରଙ୍କୁ କୋଳ କରି ଗୋ !
ଟହ ଟହ ମନ୍ଦ— ମଧୁର ହାସନ୍ତି,
ଦେଖୁଥିବ ନେତ୍ର ଭରି ଗୋ ॥
ଟେକ ଶ୍ରୀମୁଖମାଧୁରୀ ।
ଟାଣପଣ ମୋ ମୁରଲୀଧାରୀ ଗୋ । ୧୧ ।

ଠଣ ପଙ୍କଜ— ଚରଣ ଯୁଗେ ମନ—
ଧନକୁ ଦେଇଚି ବନ୍ଧା ଗୋ !
ଠାଣି ହିରଙ୍ଗିଆ, ସେ ନବରଙ୍ଗିଆ—
ଲାଗି ସଦେ ଏତେ ଧନ୍ଦା ଗୋ ॥
ଠାକୁର ମୋହର ସେହୁ ।
ଠିକେ ବୈଷ୍ଣବ ଦାସ କହଇ ଗୋ । ୧୨ ।

ଡର ଲାଜ ଘୃଣା ଫିଙ୍ଗିଚ ଦୂରକୁ
ଆଉ କାହାକୁ ମୋ ଭୟ ଗୋ !
ଡେଙ୍ଗୁରା ଏ ଗୋପେ, ବାଜୁଥାଉ ପଛେ,
ନେଇ କାଳିଆ-ଆଶ୍ରୟ ଗୋ ॥
ଡୋଳା-ପ୍ରତିମା ମୋ ସେହୁ ।
ଡାକ କହୁଚି ତୁଣ୍ଡ ବଜାଇ ଗୋ । ୧୩ ।

ଢଳ ଗଲେ ନୀର, ଯାଏ ଫିନା ବନ୍ଧ;
ସେ କି ଅସଇ ଲେଉଟି ଗୋ !
ଢଗଢମାଳରେ, ଅସହଣୀମାନେ,
ହସନ୍ତି ତାଳି ଦେଇଣ ଗୋ ॥
ଢିଙ୍ଗ ଶ୍ୱଶ୍ରୂଙ୍କ ଥୋଇ ।
ଢାଳିଚି ମୁଁ ମନ ତାଙ୍କ ତହିଁ ଗୋ । ୧୪ ।

ଅରୁଣ-କୁଞ୍ଜରେ ତରୁଣୀରଙ୍କାକୁ
କରୁଥିବ ଆଲିଙ୍ଗନ ଗୋ ।
ସରୁ ଅଞ୍ଜନିଆଁ, କରୁଣାନିଧି ମୋ
ତରୁଣିଆ ମୋହନ ଗୋ ॥
ଧରୁଚି କେତେ ବା ପାଣି ।
ଗରୁ ଅପବାଦକୁ ନ ଶୁଣି ଗୋ । ୧୫ ।

ତନ୍ତ୍ର ଦେଲେ ଦେବେ, ଯନ୍ତ୍ରକେ ଜାଣିବୁ;
ତନ୍ତ୍ରିଁକ ନାହିଁ ମୋ ଦୁଃଖ ଗୋ !
ତଗତମାଳିଆ, ତନୁ ଶ୍ୟାମଳିଆ;
ତଲେ କୋହ୍ନିବେ ବିମୁଖ ଗୋ ॥
ତରଲ କର ନୟନେ ।
ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଥିବ ଅନୁକ୍ଷଣେ ଗୋ । ୧୬ ।

ଥିର ଥିର ତର ପତଣ୍ଡ ସ୍ଖଳତ
ବହୁରଙ୍ଗ ମେଳେ ଥାଇ ଗୋ ।
ଥୟରେ ଥାପିତ, ସେହୁ ମୂରତିକି,
ହୃଦ-ମନ୍ଦିରେ ପୂଜିଇ ଗୋ ॥
ଥିବାଯାଏ ପିଣ୍ଡେ ପ୍ରାଣ ।
ଥାଉ ମୋର ଶ୍ରୀନନ୍ଦନନ୍ଦନ ଗୋ । ୧୭ ।

ଦରଶିବା ଯାକ- ଅଧରାମୃତକୁ
ଦସ୍ୟାତ୍ରସାମନ୍ତ ମୋର ଗୋ !
ଦେବେ କେବେ ଯାଚି, ଦରଶନ କାଳେ,
ଦରହସିଆ ସୁନ୍ଦର ଗୋ ॥
ଦୁଃଖିନୀ-ଦୁଃଖପାସୋରା,
ଦୀନବନ୍ଧୁ ମୋର ଦନସରୀ ଗୋ । ୧୮ ।

ଧନ ମୋର ସେହୁ, ଜନ ମୋର ସେହୁ
ଧରା ମଧ୍ୟରେଷ୍ଟ ପରା ଗୋ !
ଧବଳୀ ଶ୍ୟାମଳୀ— ଧେନୁ ପଛୁଅ ମୋ
ଧୈର୍ଯ୍ୟ ବିବେକ ଦରା ଗୋ ॥
ଧୀର ଲଳିତ ମୂରତି !
ଧ୍ୟାନ ଦେବତା ମୋ ନୀଳ ଦାତା ଗୋ । ୧୯ ।

ନଈ ଗାଣ୍ଠ ନଗା, ସେ ହୃଦରଲଗା
ନବୀନ ନାଟୁଆମଣି ଗୋ ।
ନବନାଗରୀଙ୍କ ଚିତ୍ତ ବିନୋଦିଆ;
ନିଧୁବନ ଜଣାମଣି ଗୋ ॥
ନିକୁଞ୍ଜ କିଶୋର ବର ।
ନିତ୍ୟ ନୂତନ ରୂପ ମୋ ସାର ଗୋ । ୨୦ ।

ପଦ୍ମପାଦ ଧୂଳି ହେଉଥିବ ବୋଲି
ପାପ-ଅଙ୍ଗରେ ମୋହର ଗୋ ।
ପରମ ପଦାର୍ଥ ସେ ଚିନା ସଜନ !
ପାଇବ ତାହା କି କହ ଗୋ ॥
ପ୍ରୀତି-ଚନ୍ତାମଣିଙ୍କର ।
ପ୍ରିୟା ପଦକୁ ମୁଁ ଅପ୍ସନର ଗୋ । ୨୧ ।

ଫରଣ୍ଟ ହୃଦରୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଉଥିବା;
ଛଡ଼ା ବାସ ଫୁଲହାର ଗୋ ।
ଫୁଲଣା ମନେ ତା, ଯତନେ ଗୋଠାଇ,
ଗଳାରେ ଖଞ୍ଜିବି ମୋର ଗୋ ॥
ଫୁଲ ଉଠିବ ମୋ ଅଙ୍ଗ ।
ଫୁଟା କଣ୍ଟ-ଶିଷ୍ଟ ପ୍ରେମେ ମାତ୍ର ଗୋ । ୨୨ ।

ବକୁଳ ମାଳତୀ, ଫୁଲେ ମାଳ ଗୁନ୍ଥି
ବଧୂ ଚନ୍ଦନେ ଚିତ୍ରାଇ ଗୋ ।
ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଗଳାରେ ଉପହାର ଦେବି;
ହବାକେ ମୁଁ ସିଦ୍ଧହୋଇ ଗୋ ॥
ବୋଲି କରନ୍ତ ଭରସା ।
ବିଶ୍ୱମୋହନ ଫେଡ଼ିବେ ଦଶା ଗୋ । ୨୩ ।

ନଗାର କେ ହେଉ— ପଛେ ଏଥିପାଇଁ,
ଭାବନା ନାହିଁ ମୋ ଢଲେ ଗୋ ।
ଭୂଲି ତ ଯାଇଛ, ଭାବ ବିନୋଦଙ୍କୁ;
ପଟେ ହୋଇବେ କି ଉଲ୍ଲେ ଗୋ ॥
ଭାଲଛଳକ ସେ ମୋର ।
ଭଣେ ବଇଷ୍ଣବ ଦାସ ଛାର ଗୋ । ୨୪ ।

ମନର ବେଦନା ମନେ କଲି ଚୂନା,
ମରକତ-କାନ୍ତି ଲାଗି ଗୋ ।
ମଧୁର ମୁରଲୀ- ମୋହନୀ ମନ୍ତ୍ରେ
ମୁଁ ତ ହେଲି ଅନୁରାଗୀ ଗୋ ॥
ମନେ ରଖିଥା ମିତଣି !
ମଥାମଣି ମୋର ବେଣୁପାଣି । ୨୫ ।

ଯଶୋଦା ରାଣୀଙ୍କ, ନୟନ ପିତୁଳି
ଯମୁନା-କୂଳଅ ଶ୍ୟାମେ ଗୋ ।
ଯାଉ ହୋଇ ନିକେ, ପ୍ରାଣ ସମର୍ପିତ,
କୃଷ୍ଣ-କଳଙ୍କିନୀ ନାମେ ଗୋ ॥
ଯଉ-ମଣ୍ଡ-ଭୂଲି ପ୍ରୀତି ।
ଯିବ କି ମୋ ମନୁ ଭ୍ରିୟୁ ଦୂର ଗୋ । ୨୬ ।

ରଙ୍ଗ ଅଧରଙ୍କ ଅଙ୍ଗ-ସଙ୍ଗ ପାଇଁ
ରଙ୍କ ମୋ ଅବୋଧ ଚିତ୍ତ ଗୋ ।
ରସାଣ କାଳଅ, ସୁନା ଫୁଲାଗର;
ମୋହର ସର୍ବସ୍ୱ ବିତ୍ତ ଗୋ ॥
ରଖାନାହିଁ ତାଙ୍କ ବନୁ ।
ରସିତ ମୁଁ ରବପୂଜା ବନୁ ଗୋ । ୨୭ ।

ଲମ୍ବା ଧମ୍ମିଲ୍ଲ ଏହ୍ନା, ଲଘୁ ଚାନ୍ଦାଙ୍କୁ;
ଲୋକାଗ୍ରର ବର ଭାଗ ଗୋ ।
ଲେଖି ଚକ୍ର-ପଟେ, ରଖିଛି ନିକଟେ
ଲୋଭେ ବଳାଇ ସରାଗ ଗୋ ॥
ଲକ୍ଷଣବନ୍ତ ପୁରୁଷ ।
ଲୁଟି କରିଛନ୍ତି ମୋ ମାନସ ଗୋ । ୨୮ ।

ବରଜ ବନାରେ, ଦଜାର ମୁଖରେ;
ବାଜୁ ଅଙ୍ଗରି ବାଜଣା ଗୋ ।
ବନମାଳଥ ମୋ, ଧନମାଳ ବୋଲ୍ଲ,
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଇ ଜଣା ଗୋ ॥
ବସ୍ତୁ ଅପନନ୍ଦା ଦାଣ୍ଡ ।
ବନ୍ଧୁ ଜୀବନର ନନ୍ଦଶୁଣ୍ଠ ଗୋ । ୨୯ ।

ଶରଣ ମୁଁ ତାଙ୍କ, ଚରଣ ତଳରେ;
ବାରଣ କାର ନ ମାନି ଗୋ ।
ଶୁଭ ଅଶୁଭ ତ, କିଛି ନ ଗଣଇଁ;
ଭଲ ମନ୍ଦ ଲାଭ ହାନି ଗୋ ॥
ଶ୍ରୀମୁଖ ମାଧୁରୀ ଦେଖି ।
ଶତ୍ରୁ ଗଞ୍ଜଣା: ନ ବାଧେ ସଖି ଗୋ । ୩୦ ।

ଷଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡ-ମୋଡ଼ା କାଳୀୟ ଘନ୍ତୁଡ଼ା;
ଷଟ୍ପଦ ମୁଁ ପଦ୍ମଜା ଗୋ ।
ଷୋଳ ଏକ ଊଣା- ବୟସ ନବୀନ—
ଶ୍ରୀକିଶୋର ଚୂଡ଼ାମଣି ଜେ ।
ଷୋଳକଳା ଶତ ଧାମ ।
ଷୋଡ଼ଶ ଯୋଗରେ ପୂରୁ ନାମ ଗୋ । ୩୧ ।

ସଂସାରର ସାର— ଶୋଭାକୁ ଗୋଟିଏ,
ଜଗ ନିର୍ମିଣେଛି ବିହି ଗୋ !
ସୁରସିକ ବର, ସୁବଳ ସଙ୍ଗିଆ,
ସମସର କେହୁ ନାହିଁ ଗୋ ॥
ସେତ ସୁଖର ସଦନ ।
ସବୁ ଗୋପୀଙ୍କ ମୋଦବର୍ଦ୍ଧନ ଗୋ ।୩୨।

ହଳୀପ୍ରିୟ ମୂଳ— ବନ୍ଧାସ୍ତି ମୋ ମୂଳ,
ହରତ-ବସନ ହର ଗୋ !
ହେଜ ହେଜ ନନ୍ଦ, ହିରଙ୍ଗ ମୁରଡ଼,
ହେବ ଏ କାଙ୍କାଳି ପାର ଗୋ ॥
ହେ ସଖି ! କହୁଲି ସତ୍ୟ ।
ହସେ ନେଇ ହେଉ ଅଶ୍ରୁପାତ ଗୋ ।୩୩।

କ୍ଷଣେ ତ ଅନ୍ତର, ହେଲେ ବଂଶୀଧର,
କ୍ଷୋଭସିନ୍ଧୁ ଉଚ୍ଛୁଳଇ ଗୋ !
କ୍ଷମାନିଧାନ ଗୋକୁଳ-କଳାକର
କ୍ଷୀର, ମୁଁ ନୀର ଅଟଇ ଗୋ ॥
କ୍ଷୀଣ ହେଲି ତାଙ୍କୁ ଧ୍ୟାୟି ।
କ୍ଷେମେ ବୈଷ୍ଣବ ଦାସ କହଇ ଗୋ ।୩୪।



ରାଧାକୃଷ୍ଣ ମିଳନ ଚଉତିଶା

(ସୁଦର୍ଶନ ପଟ୍ଟନାୟକ)

ସୁଦର୍ଶନ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ଅନ୍ୟ କୌଣସି କବିତା ମିଳନାହିଁ; କିନ୍ତୁ କେବଳ ଏହି ରାଧାକୃଷ୍ଣ ମିଳନ ଚଉତିଶା ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ନାମ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଅମର ହୋଇ ରହିବ । ଯେଉଁ ସବୁ ସ୍ତୁତି ଗୀତିକା ଓଡ଼ିଆ ନର ନାରୀଙ୍କ ନିତ୍ୟ କଣ୍ଠହାର ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଚଉତିଶା ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟତମ ।

କହେ ରାଧା ବିମ୍ବାଧରା । କରେ କୁଞ୍ଜ-ଦ୍ୱାର ଧରି କୃଶୋଦରୀ ଗୋ ।
ଆଣ ଆଣ ଯା କୁଞ୍ଜବିହାରୀ
ସଜନି ଗୋ । ୧ ।

ଖଣେ ବିଲମ୍ବ ନ କର । ଖାଇବ ଗରଳ ସତ୍ୟ ମୋହର ଗୋ ।
ବେଗେ ଆଣ ଯା ନନ୍ଦକୁମର
ସଜନି ଗୋ । ୨ ।

ଗଳାମାଳ ମୋର ନିଅ । ଗିରିବରଧାରୀ-ଗଳାରେ ଦିଅ ଗୋ ।
ଶୁଭେ ପୂରିବ ଭଲେ କରିଅ
ସଜନି ଗୋ । ୩ ।

ଘଡ଼ିଏ ନ ରହି ଚଳ । ଘନଶ୍ୟାମଙ୍କୁ ହେ କହିବ ମୋର ଗୋ ।
ତାଙ୍କୁ କୋଟି କୋଟି ନମସ୍କାର
ସଜନି ଗୋ । ୪ ।

ଙଣା ମୋ ନାହିଁ କାହିଁରେ । ଆସିବାକୁ ପଥ ଚାହୁଁଛି ଧୀରେ ଗୋ ।
ଦଶା ହେଲେ ହେବ ଜଗତରେ
ସଜନି ଗୋ । ୫ ।

ଚଉଦକୁ ମୁଁ ଦେଲି ବାଡ଼ । ଗୃହର କାଉ ରଖନ୍ତୁ ଏଣିକି ଗୋ ।
ଯାଉଁ ଛନ୍ଦ ଯା ବେଣୁପାଣିଙ୍କି
ସଜନି ଗୋ । ୬ ।

ଛଇଳା-ରମଣୀ-ବର । ଛଡ଼ିଲେ ଛଡ଼ନ୍ତୁ ମୁଁ ତ ତାଙ୍କର ଗୋ ।
ନଷ୍ଟେ ପ୍ରାଣ ଗଲାଣି ମୋହର
ସଜନି ଗୋ । ୭ ।

ଜାଣି ମୁଁ ନ ଥିଲି ତାଙ୍କୁ । ଜଗନ୍ମୋହନଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରଅଙ୍କୁ ଗୋ ।
ବହି ବହୁଛି ପ୍ରାଣ ନେବାକୁ
ସଜନି ଗୋ । ୮ ।

ଝୁରି ଝୁରି କ୍ଷୀଣ ତନୁ । ଝିମିଟେ ତା କଥା ନ ଯାଏ ମନୁ ଗୋ ।
ଶୁଣିବାରୁ ତା ମୋହନ ବେଣୁ
ସଜନି ଗୋ । ୯ ।

ନୟନ ଲଗ ଲଗୁଛି । ନ ରହିବ ଜୀବ ତାଙ୍କୁ ନ ଦେଖି ଗୋ ।
ମୁଁ ତ ନ ପାରେ ତାଙ୍କୁ ଭୁଲୁଛି
ସଜନି ଗୋ । ୦ ।

ଟାଣି ଭାଙ୍ଗିଲା ମଦନ । ଟଳି ପଡ଼ିବାକୁ ଅଛି ଜୀବନ ଗୋ ।
ଜଳ ବାହାରେ ବଞ୍ଚେ କି ମୀନ
ସଜନି ଗୋ । ୧୧ ।

ଠାକୁର ନନ୍ଦଦୁଲାଳ । ଠାଠିକେ ସୁନ୍ଦର ମୟୂର-ଚୂଳ ଗୋ ।
ଦେଖି ଶଚୀ ହେବେ ନଷ୍ଟେ ଭୋଳ
ସଜନି ଗୋ । ୧୨ ।

ଡୋଳେ ମୁଁ ଦେଖିଲି ଦିନ । ଡଙ୍ଗର ନାସିକା ସେ ଫୁଲଧନୁ ଗୋ ।
ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କଲା ଦିନୁ ଦିନୁ
ସଜନି ଗୋ । ୧୩ ।

ଢ଼ାଳେ ମୁଁ ହେଲି ନିରାଶା । ଢାଳେ ବନ୍ଧୁ କଲେ ଉଣାଉଦଶା ଗୋ ।
ତାହା ବିନୁ ନାହିଁ ମୋ ଭରସା
ସଜନି ଗୋ । ୧୪ ।

ଅପବାଦ ହେଲେ ହେଉ । ଅଲ୍ୟଲ କୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ବନ ଯାଉ ଗୋ ।
କଥା ଯୁଗେ ଯୁଗେ ରହିଥାଉ
ସଜନି ଗୋ । ୧୫ ।

ତାହାଙ୍କୁ କହିବୁ ବୃତ୍ତ ! ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟନାଥ ସେ କି ନ ଜାଣନ୍ତି ଗୋ ।
ନାରିକେଳ ଫଳ ପରି ବୃତ୍ତି
ସଜନି ଗୋ । ୧୬ ।

ଥୟ ହେଉ ନାହିଁ ମନ । ଥରେ ଦେଖ ଶୁଣି ତା ବଂଶୀସ୍ୱନ ଗୋ ।
ସେ କି ଜାଣେ ତାହିଁରି ମୋହନ
ସଜନି ଗୋ । ୧୭ ।

ଦିନେ ସେ ଯମୁନାକୂଳେ । ଦୃଢଭୁଜ ମୋର ଧଇଲେ ବଳେ ଗୋ
ମୋର ଅଧରରେ କର ଦେଲେ
ସଜନି ଗୋ । ୧୮ ।

ଧରି କର ଫିଙ୍ଗି ଦେଲି । ଧର୍ମ ନ ସହିବ ବୋଲି ବୋଇଲି ଗୋ ।
ତାଙ୍କୁ ଧିକ୍କାର ଯେତେ ମୁଁ କଲି
ସଜନି ଗୋ । ୧୯ ।

ନନ୍ଦ ନରପଣ୍ଡ କର୍ଣ୍ଣି । ଗୋଚର ହୋଇଲେ କି ତୁମ୍ଭ ଠାଣ ହେ ।
ଶୁଣି ହୋଇଲେ ଯେତେ କାରୁଣ୍ୟ
ସଜନି ଗୋ । ୨୦ ।

ପଡ଼ିଲେ ମୋ ପାଦତଳେ । ପାଦଧୂଳି ନେଇ ବୋଳିଲେ ଶିରେ ଗୋ
ଯେତେ ବିନୟ ହୋଇ କହିଲେ
ସଜନି ଗୋ । ୨୧ ।

ଫାନ୍ଦ ଭଣ୍ଡୁଳ ତାହାଙ୍କୁ । ଫଳ ଲୋଡ଼ୁଛୁ ତ ଲୋଧବୃକ୍ଷକୁ ହେ ।
ଅନ୍ନ କହିବ ତୁମ୍ଭ ମାତାଙ୍କୁ
ସଜନି ଗୋ । ୨୨ ।

ବୋଲେ ଶୁଣ ସହଚରୀ । ବୋଇଲା ବୋଲ ନ କଲୁ କିଶୋରି ଗୋ
ଏବେ କିପାଁ ମରୁ ଝୁରି ଝୁରି
ସଜନି ଗୋ । ୨୩ ।

ଭାବବିନୋଦଥା ହରି । ଭକତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନିତ୍ୟ ବିହାରୀ ଗୋ ।
ଭାବ ନ ପାବନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଋଷି
ସଜନି ଗୋ । ୨୪ ।

ମନରେ ଭୋର ଶଙ୍କର । ମାଇଲେ ଗୋପରେ ଯେତେ ଅସୁର ଗୋ ।
ବ୍ରହ୍ମା ଇନ୍ଦ୍ର ଗର୍ବ କଲେ ଚୂର
ସଜନି ଗୋ । ୨୫ ।

ଜୀବ ରଖ ଦେଇ ତାଙ୍କୁ । ଯାଅ ଯାଅ ସଖି ! କୁଞ୍ଜବନକୁ ଗୋ ।
ବର ଆଣ ଯା ପ୍ରାଣଧନକୁ
ସଜନି ଗୋ । ୨୬ ।

ରାଧାର ଏ ବାଣୀ ଶୁଣି । ରସରେ ଭାଷନ୍ତି ଦୂତୀ କାମିନୀ ଗୋ ।
ବେଗ ହୁଅ ଯା ରମଣୀମଣି !
ମଜନି ଗୋ । ୨୭ ।

ଲାବଣ୍ୟନିଧିକି ନେଇ । ନିକୁଞ୍ଜେ ଚଳିଲେ ଦୂତିକା ସହି ଗୋ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀପତିଙ୍କି ଭେଟିଲେ ଯାଇ
ସଜନି ଗୋ । ୨୮ ।

ବାଳା ଗଳାମାଳ ନେଇ । ବନମାଳୀ କଣ୍ଠେ ଦୂତୀ ଲମ୍ବାଇ ଯେ ।
ରାଧା କହୁଛି ଜୁହାର ହୋଇ
ନାଗର ହେ । ୨୯ ।

ସହୃଦେ ବଚନେ ଭଣିବ । ପରୁଦୋଷ ତାର କ୍ଷମା କରିବ ହେ ।
ସେ ତ ନ ଜାଣେ କପଟ କହିବ
ନାଗର ହେ । ୩୦ ।

ଶୁଣିଣ ଦୂତୀ ଭାରତୀ । ହେନ୍ଦେ ବଚନେ କଲେ ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀପତି ଯେ ।
ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଭେଟାଇ ଦୂତୀ
ସୁଜନେ ହେ । ୩୧ ।

ସରସ ହୃଦୟ ହୋଇ । ହରଷେ ରାଧାଙ୍କୁ କୋଳେ ବସାଇ ଯେ ।
ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମିଳନ ହୋଇ
ସୁଜନେ ହେ । ୩୨ ।

ହରଣୀନେହୀଙ୍କ ଧରି । ହରଷେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଲେ ମୁରାରି ଯେ ।
ନାନା ରସେ ପାହିଲା ଶର୍ବରୀ
ସୁଜନେ ହେ । ୩୩ ।

ଛାଡ଼ିଲେ ରାଧା ପଲଙ୍କ । ଛାର ସୁଦର୍ଶନ ପଟ୍ଟନାୟକ ହେ ।
ହାତଗଲା ସେ ରସଦାୟକ
ସୁଜନେ ହେ । ୩୪ ।



କଟକ ପ୍ରାଚୀପ୍ରେସରେ ଶ୍ରୀ ବହ୍ନଦଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ବି.ଏ.ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୁଦ୍ରିତ

ଚଉତିଶା ଚନ୍ଦ୍ରିକା

ବିଟାଉ ଚଉତିଶା

୧—ଁକନକଶମ୍ଭୁରୁଚ—ସୁନାର ଶିବଲିଙ୍ଗ ପର ସୁମନୋହର ସ୍ତନ ୨—ଝିଟକହାସୀ—ହସିଲାବେଳେ ଯାହାର ଦାନ୍ତ ସବୁ ମୋତି ପରି ଝିଟି ଝିଟି ଦିଶେ । ଟେକ—ବଡ଼ । ଠେକେ—ନଷ୍ଟେ । ୩—ଢାଳେ-ନଷ୍ଟେ । ଜଳଧର—ମେଘ । ମାନସର—ମାନସ ସରୋବର । ମଧୁକର—ଭ୍ରମର । ଣୃଣୁ—ବିନମ୍ର ବଚନ । ୪—ଧନ—ରେ ସଙ୍ଖାଳି ! ତୁ ଧନ ଅର୍ଥାତ୍ ସମ୍ପଦ ଅଟୁ, ମୁଁ ନିଘଖାଳିଆ ଲୋକ ଥିବାରୁ ତୋ ଉପରେ ମୋର ବଡ଼ ଲୋଭ । କେହ୍ନୁ—କପଟ । ଫୁଲ୍ଲସାରସାକ୍ଷି—ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ପଦ୍ମପରି ଆଖି ଯାହାର ସେ । ଧେନ—ମନୋରଥ । ୫ । ବର୍ତ୍ତୁଳ ଉରଜେ—ଗୋଲାକିଆ ସ୍ତନଉପରେ । ୬ । ବିବେକୀ ସାର—ବିବେକିବର୍ଗଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଯେମେ—ସର୍ବ ଶୁଭରେ ।

କିଶୋରୀ ଚଉତିଶା

୧—କମଳନେତ୍ର—ପଦ୍ମ-ନୟନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ । କୂଳନେ—କୂଳରେ ୪—ଯେନାଯେନ କରି—ସ୍ନେହରେ । ଦାନ୍ତ୍ରଅ-ବାଣ ବନ୍ଧାହୋଇଥିବା । ନିବାରି—ବାରଣ କରି । ୬—ଛଦ୍ମ କହୁନାହିଁ—କପଟ କରି କହୁନାହିଁ କେହ୍ନୁ—କପଟ । ୯—ଝଗଡ଼ା ହୋଇ—ତଳ ହୋଇ । ଅସର—

ଅବସର, ତଭ । ତନୁ ବସ୍ତ୍ର—ଦେହରୂପ ଲତା । ୧୧—ଝାଳଦେଲ —ଛାଡ଼ଦେଲ । କରଜ—ନଖ । ଜରଠ—ବୃଦ୍ଧ । ୧୨—ଠଡ଼ୁଘବେ —ବୁଡ଼ିବେ । ୧୪-ଭଗ—ବଘାର କାଖ । ଦେହୁ-ଦେହ । ୧୯— ଦୂଷଣ-ନିନ୍ଦା । ୨୨—ଫୁରୁଣା—ଅନଳ ।

ସଙ୍ଗିନୀ ଚଉତିଶା

୧—ରସନାଥ—ରସବନ୍ତ, ରସିକ । କେହୁ—ଉପର । ୨—ଝଣ୍ଟଣି ଦାସ—ସେବାଇତ ଲୋକ । ତମ୍ଭନ ଧନ ବର୍ଜିନ—ତମ୍ଭନ ବା ବୋଲ ରୂପକ ଦରମା । ଖର ଖରକେ—କ୍ଷଣ କ୍ଷଣକେ । ୩—ଗୁଣି ହୋଉଥାଇ —ଭଲ ଦେଉଥାଏ । ଗୁଆଁର—ମୂର୍ଖ । ୪—ଘୁଟିତ—ଘୁମାଇଲା ପରି ଜଣା । ଘୋଣା—ନାକପୁଡ଼ା । ରହୁଥାଉ—ଶୋଇଥାଉ । ଦେଖିଲେ— —ଚହ୍ନାକଲେ । ପଢ଼ଏ ନରହୁ - - - -କଠିନ—ହୃଦୟ ଫାଟି ଯାନ୍ତାଣି, କଳ୍ପ ତୋର କଠିନ ସ୍ତନ ବାଢ଼ି ବାଢ଼ି ତାହା କଠିନ ହୋଇ ଯାଉଥିବାରୁ ଫାଟୁ ନାହିଁ । ୬—ବ୍ୟାଜେ—କପଟରେ, ମିଛରେ । ୮—ଜୁଆରଙ୍କ—ଜୁଆ ଖେଳାଳ ହାରିଲେ କଣ ଜିଣିଲେ କଣ ଖେଳ ଛାଡ଼ି ଯାଇପାରେ ନାହିଁ । ୧୦—ନର—ଲୋକେ । ୧୧-ଠାବରେ—ଅଟ୍ଟାରେ ପ୍ରବଳ କହୁନାହୁଁ—ସ୍ପଷ୍ଟାଙ୍ଗରେ ହୋଇ କହୁନାହୁଁ । ଦାସବତ୍ସଳ—ଶ୍ରୀକର ଲୋକ ପ୍ରତି ଦୟାଳୁ । ଅଙ୍କଧରେ ପରଶର—ମହାଦେବଙ୍କ ପର ଅର୍ଥାତ୍ ଶତ୍ରୁ ଯେ କାମ ତାର ଶର । ୧୨—ହୃଷ୍ଟା—ଛାତି । ୧୩—କରଜ-ମୂଳ—ନଖମୂଳ । ଡମ୍ବରୁଧର—ମହାଦେବ । ଭୁରୁ ସ୍ଫୁରସ୍ତ—ଭୂଲଚାନଶୁ । ୧୪ । ଉମକର—ଗେଲରେ । ୧୫ । ବାସରେ—ଘରରେ । ରସନା—ଜିଭ । ଦଶନପନ୍ତି—ଦାନ୍ତ । ୧୭ । ଡାହିଲୁ—ବାଡ଼େଇଲୁ । ଖେଦ—ଦୁଃଖ । ୧୮ । ଦୁଇଜର ବାସ କଲୁ—ଦୁଇ

ହାତରୁ ଲୁଗାକର ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଇଲୁ । ୧୯ । ଉତର—ସ୍ଥିର । ୨୧ । ପକାଇଲୁ କାଟି ହାର—ନିଜର ଐକାନ୍ତିକ ପ୍ରେମର ପ୍ରମାଣ ରୂପେ ୨୪ । ଭୂଷଣ—ଅଲଙ୍କାର । ୨୭ । ଗ୍ରହୀଶ—ଚନ୍ଦ୍ର । ୨୯ । ବିପରୀତ—ଉଲଟ ଗତି । ୩୩ । ସ୍ମର—କନ୍ଦର୍ପ ।

ସୀତା ବିଚ୍ଛେଦ ଚଉତିଶା

୪ । ଘଣ୍ଟସଙ୍ଘ ଉରଜା—ଲଗାଲଗି ହୋଇ ସୁନ୍ଦର ସ୍ତନ ଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ । କୁଳିଶ—ବଜ୍ର । ୫ । ନୀଳକଣ୍ଠ—ମହାଦେବ । ୬ । କୁନ୍ତଳକେଶୀ—କୁଞ୍ଚିତ କୁନ୍ତଳା । ୭ । ଜାନୁମଣ୍ଡନା—ଯେ ଯାନୁଫଳ ମଣ୍ଡୁଥିବ । ଛନାଇ—ଚଣ୍ଡାଇ । ୮ । ଜଇଜମାଳା—ଫୁଲହାର । ଜାତିପଦ୍ମିନୀ—ପଦ୍ମିନୀ ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ । ୧୦ । ଶୋଭା—ସୁନ୍ଦର । ୧୩ । ଡକା—ବିପଦ ପକାଇଲା । ୧୪ ଠମ—ଅଷ୍ଟା ।

କମଳଦଳ ଚଉତିଶା

୨ । ମଯୂଣ—ମଦନ, କନ୍ଦର୍ପ । ୬ । ମଘବା—ଇନ୍ଦ୍ର । ଅଳକା—ଚନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ରଥ ବାଳ । ୭ । କ୍ଷୀରୋଦ୍ର ସୁତାପତି ସୁତ—କନ୍ଦର୍ପ । ଛନ୍ଦନ—ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ । ୧୦ । ତନୁ—କ୍ଷୀଣ । ୧୬ । ତପନ ସୁତ—ଯମ । ୧୭ । ସଧ—ଅକାଙ୍କ୍ଷା ୨୨ । ଫଣୀ କୁଣ୍ଡଳ ରିପୁ—ମହାଦେବଙ୍କ ଶତ୍ରୁ କନ୍ଦର୍ପ ୨୭ । ଯାବକ—ଅଳତା । ୨୮ । କୋନ୍ତ—କୁନ୍ତ । ୨୯ । ଅଶନପାନ—ଖିଆପିଆ । ୩୩ । ଶକ୍ର—ଇନ୍ଦ୍ର ।

ସାରଙ୍ଗଦୂତ ଚଉତିଶା

୧ । ସାରଙ୍ଗ—ହେ ହଂସ (ସାରଙ୍ଗ ପୃଥିବୀ) ତହିଁର ସାରଙ୍ଗ (ସିଂହ) ତୁଲ୍ୟ ଯେ ସାରଙ୍ଗ (ପଦ୍ମ) ନୟନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତାଙ୍କୁ କହିବ ।

ଲୁସମକାଣ୍ଡ ଅର୍ଥାତ୍ କନ୍ଦର୍ପ, ତାର କାଣ୍ଡ ଅର୍ଥାତ୍ ଶର, ଶରର କାଣ୍ଡ ଅର୍ଥାତ୍ ଖଣ୍ଡ, ତାର ଦାଣ୍ଡରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପଥରେ ଅମ୍ଭଙ୍କୁ କାହିଁକି ଦେଲେ, ପକାଇଲେ ?

ହର ହର ହରଙ୍କି ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ମହେଶ୍ୱର ଏହି ତିନି ଦେବତାଙ୍କ ସମବାୟ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପଚାରିବ ।

୨ । ଖେଦ ଅକୂପାର—ଦୁଃଖ ସାଗର ପାରିନ୍ଦ୍ରମଧ୍ୟା—କ୍ଷୀଣକଟୀ । ସାଇଁ—ସ୍ୱାମୀ । ଅଧରରୁ ଅମୃତ ଖୁଆଇ ଅମଙ୍କୁ ଅମୃତ ଅର୍ଥାତ୍ ଅମର କରଯାଇଥିବାଟାହିଁ ତାଙ୍କର ମହା ଅପରାଧ ।

୩ । ଗୋପର ଜନ—ଗୋପର ସ୍ତ୍ରୀ, ଗୋପାଙ୍ଗନା । ହବାକରବକ୍ରପାଦ--ପଦ୍ମପାଦ । ଗୋକୁଲ ଯେ ଗୋପ, ତାର ପାଳ ଅର୍ଥାତ୍ ପାଳକ । ଗୋ ଅର୍ଥ ତାରକା ତାରକା କୁଳର ପାଳ ବା ପାଳକ ଯେ ଆକାଶ ବା ସ୍ୱର୍ଗ ତାର ପାଳ ବା ପାଳକ ନରେନ୍ଦ୍ର—ରାଜା ଅର୍ଥାତ୍ ଇନ୍ଦ୍ର । ଅମ୍ଭେମାନେ ସେହି ଗୋପପାଳକ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କପଦକୁ ଭୁଞ୍ଜକଲୁ । ସୁମନା--ଫୁଲ ସୁମନା ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରସନ୍ନମନା । ସୁମନା—ସ୍ତ୍ରୀ । ସୁମନା-ମଣ୍ଡନା —ଫୁଲରେ ମଣ୍ଡିହୋଇଥିବା ।

୪ । ଘନ ଘନ—ଭୁହାକୁଭୁହା । ଘନ —ନିବଡ଼, କଠନ ।

୫ । ନନ୍ଦନାନନ—ନନ୍ଦନର ପ୍ରୀତିକାରୀ, ନୀରଜନୟନ— ପଦ୍ମନୟନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ । ନନ୍ଦନ ନନ୍ଦନ—ଧର୍ଷିର ପୁଅ ।

୬ । ନଗରେ—ପୁରରେ । ନଗରେ ନଗରେ—ପର୍ବତ ଉପରେ ଓ ବୃକ୍ଷରେ । ରତ—ରମଣସୁଖ । ରଢ ରଢ—ରଢ ରଢକର ଅର୍ଥାତ୍ ଛଟଛଟ କର । ଚନ୍ଦ୍ରା କଥାବାରୁ ରତିକ ପ୍ରମାଣ ସୁଖର ସୃଷ୍ଟି ମନରେ ଦାରୁଣ କଷ୍ଟ ଉପୁଜଉଅଛୁ । ତାଙ୍କର ତନ, ଚନ୍ଦ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ଆନନ୍ଦଦାୟକ, କାନ୍ତ ଯେ ବସନ୍ତକାଳ ତହିଁର କାନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ମନୋହର, କାନ୍ତ ବା ଚନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ଅମ୍ଭ ମନକୁ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ମଣିରୂପେ ତରଳାଉଅଛୁ ।

୭ । ଶ୍ରୀକର—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ । ଶ୍ରୀବାସ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ । ବନପ୍ରିୟ—ବନଉଦାସୀ । ବନପ୍ରିୟ ପ୍ରିୟ—କୋକିଳ ସ୍ନେହୀ । ବନପ୍ରିୟ ଭାବ—କୋକିଳର ଡାକକୁ ଛଡ଼ାଇବାରୂପ ଅବଶ୍ୟାସୀ ଭାବ । ଗରବ ଇନ୍ଦ୍ର—ଗର୍ବରେ ଇନ୍ଦ୍ର ପର ହୋଇ ।

୮ । ବନ୍ଧୁଜୀବ—ବନ୍ଧୁଲି । ଜାଡ ଦେଲେଶେଯ ଶେଯାନ୍ତି, ପୁଣି ଜାଡ ଅର୍ଥାତ୍ ଜାଡ଼ ଫଳରେ ଶେଯ ଶେଯାନ୍ତି ।

୯ । ଝଷକେତୁ—କନ୍ଦର୍ପ, କେତୁଉଦୟ—ପତାକା ଦେଖିବାରୁ । ଉଦୟ—ଅମୃତ ଫଳପଣିଅ । ମନୁ—ଯୁଗ ।

୧୧ । ମଦନସୁତ—କୋକିଳ ।

୧୨ । ବଦ୍ରୁମ—ପୋହଳା । ଅଧର ଅଧର—ତଳ ଓଠର ଅଧର—ଅଧଃ ଅର୍ଥାତ୍ ତଳପଟକୁ ସରନ୍ତେ ।

୧୩ । କାନ୍ତ—ମଧୁର । ଫୁଲବିଶିଖ—କନ୍ଦର୍ପ । ବିଶେଷ—ବିଶେଷଭାବେ ମନ୍ମଥ । ବିଶିଖ—ବାଣ । ଝୋଲାଇବୁ—ଛଡ଼ାଇବୁ । ଠଗବର—ଠକଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ବରହଧର—ମୟୂରଚନ୍ଦ୍ରିଆ । ଧର ଧର—ମନ୍ଦର ପର୍ବତ ଟେକା ।

୧୪ । ଜୀବନ—ପ୍ରାଣ, ଜୀବନ—ପାଣି, ଜୀବନରୁହ—ପଦ୍ମ ବିଧୁ—ଚନ୍ଦ୍ର ବିଧୁ—କର୍ପୂର, ବିଧୁ—ହଳଦୀ । ଚତୁର—ଶୃଗ, ଚତୁର ଶୃଗ, ଚତୁର—ବୁଦ୍ଧିମାନ, ଚତୁର ଆନନ—ବ୍ରହ୍ମା ।

୧୫ । ଅତନୁ—ଅଶରୀରୀ, ଅତନୁ—ମଦନ, ଅତନୁ—ଯାହା କ୍ଷୀଣ ନ ଥିଲ ଏପରି ତନୁକୁ ଅତନୁ ଅର୍ଥାତ୍ ତନୁପଦବାଚ୍ୟ ହେବାକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ କରି ସାରିଲଣି । ହରି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ହରି—ହରଣକର । ଏହୁ ବିପଦ—ଏବିପଦରେ ଅମ୍ଭେ ତାଙ୍କ ବିପଦପଦ ଅର୍ଥାତ୍ ବିପଦର ଆଧାର ଏ ନାମ ଦେବାକୁ ଅକ୍ଷମ ଅଛୁଁ ।

୧୬ । ମାଧବ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ, ମାଧବ—ମଧୁମାସ । ଅନଳେ—ଦବାଗ୍ନି । ତାଙ୍କ—ତାଙ୍କର ଉରସେ ଅର୍ଥାତ୍ ବକ୍ଷରେ ଅମ୍ଭେମାନେ ତାର ଅର୍ଥାତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତାରହାର ବା ମୋତିହାରର ଶୋଭା ଧରୁଥାଉଁ; କିନ୍ତୁ ସେ ଗଲାଦିନୁଁ ଆହାର, ହାର ଏ ସବୁ ଛାଡ଼ି ହାହା ରବ କେବଳ ମୁଖରୁ ଉଚ୍ଚାରୁଅଛୁଁ ।

୧୭ । ଶୃଙ୍ଗରେ—ପୂର୍ଣ୍ଣିମୀରେ । ଶୃଙ୍ଗରେ—ଚନ୍ଦ୍ରରେ । ମୋହନ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ । ମୋହନ—ମଧୁର । ବରଜ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରଜପୁର, ବରଜଅନ୍ତରେ—ଗୋଗୋଷ୍ଠ ଅଟେ଼ ବରଜ ଅର୍ଥାତ୍ ପଥ ରହୁଅଛି ।

୧୮ । ଦରଦରହାସ—ସ୍ମିତ । ରଙ୍ଗେ—ଅନୁରାଗରେ । ଦ୍ୱିଜରାଜ—ଚନ୍ଦ୍ର, ଦ୍ୱିଜରାଜରାଜ—ଗରୁଡ଼ର ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ । ରମା—ସୁନ୍ଦରୀ, ରମା—ସ୍ତ୍ରୀ, ରମା—ସୁନ୍ଦର, ବନୀ—ବୃନ୍ଦାବନ, ମୃଗ—କସ୍ତୁରୀ, ମୃଗ—ମିରଗ ।

୧୯ । ଅଶା—ଦିଗ । ନଅଳୀ ଫୁଲକୁ ଧଉ ନଥାଳୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଙ୍କର ସଙ୍ଗେ ଅଳୀ ନ ଥାନ୍ତି ସେହି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଅଳୀ ଅର୍ଥାତ ସଖୀ ଭାବରେ ଖୋସିଦେଉଥାଉଁ ।

୨୧ । ରୂପଚାହିଁକ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଉପେ ଯାଉ ନିରାଶ କଲେ ଏହି ଦୁର୍ବିସହ ଦୁଃଖ ଜୀଇରହି ସହିବାକୁ ପଡ଼ୁଅଛି । ସୁରପତି ଇନ୍ଦ୍ର ଇନ୍ଦ୍ରପଦ ଛାଡ଼ି ନାଗେଶ୍ୱର ଯେ ଶେଷ ଦେବ ତାଙ୍କପରି ନୀଚରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପାତାଳରେ ନାଗେଶ୍ୱର ଅର୍ଥାତ୍ ପାତାଳେଶ୍ୱର ହୋଇ ପୃଥିବୀକି ମୁଣ୍ଡାଇଲେ ତାଙ୍କର ଯେପରି ଅଧୋଗତି ଜନିତ ବେଦନା ହୁଅନ୍ତା ଆମ୍ଭର ସେହିପରି ହୋଇ ଅଛି । ସ୍ୱପତି ବିପତ୍ତି—ବିପତ୍ତିର ଯେ ବିପତ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଖଣ୍ଡନକାରୀ ।

୨୨ । ରହେ—ନିର୍ଜନେ, ଏକାକୀ । ଫଗୁଣ······ରହିରେ ଅନାକାର ବିପତ୍ତି ହୋଇ ଆମ୍ଭର ଫଗୁଣ ଯେ ସୁଖ ତାକୁ ନାଶ କରୁଅଛି ।

୨୩ । ବିପୀନ—ବିଶେଷରୂପେ ପୀନ ଅର୍ଥାତ୍ ପାନ୍ତ୍ର । ବିପିନ—ବନ । ବିପିନ ଶବଦେ—ବନଜାତ ଶବ୍ଦରେ । ବନମାଳୀ ମାଳୀ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମାଳୀ ହୋଇ ।

୨୫ । ବାରଣ—ହାତୀ, ବାରଣ—ନିବୃତ୍ କରିବା । କେଶରୀ—ସିଂହ । ମଧୁହାରୀ—ମଧୁସୂଦନ । ମଧୁହାରୀ ଗୁଣ—ଭ୍ରମର ଗୁଣ ।

୨୭ । ଜୀବ—ଜଉବନ—ଜୀବନ ରୂପକ ଜଉର ବଣ । ଜୀବନଦ—ମେଘ । ଗଣନାରୁ—ଲେଖାରୁ, ତାଲିକାରୁ ।

୨୭ । ରାମ ଲକ୍ଷଣ—କୃଷ୍ଣ ବଳରାମ । ଲକ୍ଷଣ—ଲକ୍ଷଣବନ୍ତ । ରତୀଶ—କନ୍ଦର୍ପ । ଭିତ୍ତିରେ ଚିତ୍ରିତ— କାନ୍ଥରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଚିତ୍ର ପ୍ରତିମା ପରି । ରମଣୀର ଅର୍ଥ ପ୍ରୀତିର ମଣିସ୍ୱରୂପା ରମଣୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଙ୍ଗନାଙ୍କର ମଣି ଅର୍ଥାତ୍ ଅଗ୍ନିପରି ମନେ କରି ଛିବଗ୍ରାସ୍ତ ଚାଲିଗଲେ ଓ ଆମ୍ଭର ସର୍ବସ୍ୱ ସଙ୍ଗରେ ନେଇଗଲେ ।

୨୮ । ଭ୍ରମର ଭ୍ରମର ଭ୍ରମର—ଭ୍ରମଣଶୀଳ ଭ୍ରମରରୂପ ନାଗର । ଲୟ—ଲୀନ ।

୩୨ । ପରେତରାଜନ—ଯମ ।

୩୩ । ଦର—ଭୟ । ଶୂନ୍ୟପଦେ—ଆକାଶରେ ।

ଶ୍ରୀରାଧାବିରହ ଚଉତିଶା

୭—ଚଣ୍ଡକର ସୁତାପତି—ଯମୁନା ବିହାରି । ୯—ଝଗଡ଼େ—ବିବାଦକର । ୧୦—ଯାବ ବନ୍ଧନମୁକ୍ତ—ଶୋଧଣି ପଠାଇଲେ । ୧୧—ବିସୋର—ପାସୋର । ୧୨—ଛଦ୍ମନା—କପଟିଥି । ୧୩—ହୁତବହ—ଦାହକ, ଅଗ୍ନି । ୨୩—ବିନୋଦ—ବିନୟ । ୨୭—ମୃଗୀ—ହୃଗୀ । ୩୪—ଛାମୁ—ଛମୁ ।

ଉଦ୍ଧବ ଚଉତିଶା

୭—ଛଡ଼ଚନ···ସୋଶବଷଯୁକ୍ତକଥା । ୧°—ଟଙ୍କଧର ପରୀଯାନ ହିଂଦ୍ଧ । ୧୪—ଚକ୍ର—ଛଡ଼ଚକ୍ରଅଦ···ଯୋଗକଥା ୧୯—ଧଇଧର—ପଦ୍ମଟେଟକା । ୨୦—ମୀଉନଯୋନବାହନ—ହଂସ ।

ରସକଦମ୍ବ ଚଉତିଶା

୨—ବସ୍ତନ୍ତ—ବାହୁସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ । ୩—ଗଢ—ସ୍ୱର ଦେଇ । ଘାଉ—ଘାଉଡ଼ । ୧୫—ଅସଧରେ ଭ ସଧ କରଇ—ଯେଉଁଠାରେ ପ୍ରୀତି ନ କରିବାର ସେହିଠାରେ କରୁଅଛୁ । ୨୨—ଫଉଲାଉଛୁ—ପ୍ରକଟକରି ଦେଖାଉଅଛୁ । ଫନା—ବେଉସା । ୩୦—ବାନ୍ଧୁଥାନ୍ତି—ଦୋଷୁଥାନ୍ତି । ଟାହି—ଥଟା ।

—ଫୁଲବଉଳବେଣୀ ଚଉତିଶା—

୩—ମୀନା—ପାହୁକା । ୧୮—କଞ୍ଜ—ପଦ୍ମ । ୩୪—ଷଣକାନ୍ତକାନ୍ତ—ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ବରନା ।

କୋଳାହଳ ଚଉତିଶା

ବଧିର—ବିକଳ । ତନୁ—କ୍ଷୀଣ । ୩—ଗୁରୁନିତମ୍ବିନୀ—ଗୁରୁଯୌବନୀ । ୭—ଚଣ୍ଡକର—ସୂର୍ଯ୍ୟ । ଶ୍ୱମୀକର—ସୁନା । ୧୫—ତା ବନତା···ଅର୍ଥାତ୍ କାମ ଆମ୍ଭ ଦୁହିଙ୍କଠାରୁ ରଭ ଶୃଙ୍ଖୁଅଛୁ । ୧୯—ଶ୍ରୀରଙ୍ଗ ମଣ୍ଡଳ ମଣ୍ଡନ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅଳଙ୍କାର ଖଞ୍ଜିଦେଏ ।

ପ୍ରୀତିଚିନ୍ତାମଣି ଚଉତିଶା

୧—ବିଟପପ୍ରେମ—ପରକୀୟପ୍ରୀତି । ୨—ଖେଦଗାଢ଼—ଦୁଃଖର ବନ୍ଧନ । ହୃଦକେଦାରେ—ଚିତ୍ତକ୍ଷେତ୍ରରେ । ୫—ଗୁଣାକଥାକୁ—ନିନ୍ଦାକଥାକୁ । ୬—ଚେଲାଞ୍ଚଳନିଧି—ଅଞ୍ଚଳନିଧି । ୭—ଜଗମାଳ—ସୂର୍ଯ୍ୟ । ୭—ଛନ୍ଦକାଞ୍ଚ—ଚନ୍ଦ୍ରଚମ୍ପକକଳ୍ପବାଳ୍ପ । ୨୩—ବଧୂ—କର୍ପୂର । ୨୭—ରସାଣକାଳଅ—ଚକ୍ଷଣ କାଳଅ । ୩୨—ମୋଦ—ଆନନ୍ଦ । ୩୮—ଦଳୀପ୍ରେଂପୂଟଳ—କଦମ୍ବମୂଳ । ଦ୍ୱରିତବସନ—ପୀତବସନ । ୩୪—ଗୋକୁଳ କଳାକର—ଗୋପଚନ୍ଦ୍ରମା ।

ରାଧାକୃଷ୍ଣମିଳନ ଚଉତିଶା

୧୬—ନାସ୍ତ୍ରିକେଲ ଫଳପର ବୃତ୍ତ—ଉପର ଠାଣ, ଭିତର ସରସ । ୧୭—କାତ୍ୟାର—କମିଅ ।
